

TARTALOM Mécses a te igéd

DÁVID ADÉL: *Vigyázat, építési terület!* 241

Tanulmányok

IFJ. CSERHÁTI SÁNDOR: *Az ismeretlen Isten* 242

GOTTFRIED ADAM: *A vallás az iskolai életben – 1. rész* 250

Kitekintés

ROZS-NAGY SZILVIA – NAGYPÁL SZABOLCS: *Jezeél napja* 258

NEMESHEGYI ZOLTÁN: *Egyedül és együtt Isten színe előtt* 264

Figyelő

KŐSZEGHY MIKLÓS: *Jeruzsálem és Jeremiás fügekosarai* 265

PETHŐ-UDVARDI ANDREA: *Az emberélet útjának felén* 266

LABORCZI DÓRA: *Akik a világ szemében...* 267

Az igehirdető műhelye

KIS JÁNOS: *Szentháromság ünnepe után 6. vasárnap (Kol 2,12–15)* 268

BLÁZY ÁRPÁD: *Szentháromság ünnepe után 7. vasárnap (1Jn 5,10b–13)* 271

ROSTÁNÉ PIRI MAGDA: *Szentháromság ünnepe után 8. vasárnap
(1Jn 5,1–3)* 274

MISSURA TIBOR: *Szentháromság ünnepe után 9. vasárnap
(Zsid 3,12–14)* 277

Vigyázat, építési terület!

DÁVID ADÉL

Nemrég kis külföldi csoportot vezettem Budapesten. A város gyógyíthatatlan rajongójaként örömmel vettem bele magam a feladatba, napokig útvonalterveket írtam fel magamnak és jártam be próbaképp – kutatva, hogyan férne bele minél több apró részlet a kötelező nevezetességek közé. Mert abban biztos voltam és vagyok, hogy Budapest több, mint a Parlament, a Hősök tere és a Halászbástya háromszöge. És hogy igaz, az Andrássy út a világörökség része, de ötven lépés távolságra a Hajós utcai Napóleon-ház is megérdemli a figyelmet. Számptalan apró zug, kis utca, parkocskák, régi ajtókilincsek, eldugott csokoládézók, kedves vagy épp megrendítő szobor, csudaszép homlokzat rejtőzködik az autók okozta vastag fekete porréteg alatt és az avatatlan turistaszemnek nem mutatja meg magát. De még a helyieknek sem, hacsak – és itt a kulcs – nem szeretik rajongva a várost.

Mert valóban, amatőr idegenvezetésem napján a vendégek leggyakoribb mondatai ezek voltak: „nahát, de szép lehetne ez is”, illetve „már megint egy építési terület”, valamint „mennyi autó”. Őszintén: én megdöbbsentem. Nem azon, hogy a vendégek ezt megjegyezték és – nem bántóan, nem elégedetlenül, inkább meglepetten – szóvá tették. Én is itt élek, és figyelem a híreket, még közlekedem is, mégpedig neheztelt pályán, általában gyalogosan, babakocsival próbálva átkelni a feltúrt utakon és állványozott házak mellett, átrepülve a járdán parkoló autókat. De hogy a helyzet objektíven, a turista elfogulatlanságával nézve ennyire súlyos, azt korábban nem vettem észre.

Vak lennék? Ha úgy vesszük, igen. Dacolva minden látszattal és kézzelfogható bizonyítékkal, tudom, milyen gazdag ez a város. Évek alatt bizonyos kerületeket gyalog többször bejárva felfedeztem a kincseit. Azok közül is sokat, amelyeket nem adott ingyen. És nem a múzeumbelépők árát kellett kifizetni érte, hanem az előítéletekét. A már-már divatos elégedetlenkedést kellett odaadni érte. Hogy ez a város élhetetlen, nem embernek való, főleg nem kisgyerekeknek. Mert megöl, mert ha van pénz, akkor se arra megy, amire kéne, mert itt semminek nincs gazdája, mert mindenki szemetel, és az autósok örültek. Persze az is lehet, hogy

mindez igaz, de ez sosem érdekelt. Egy igazi szerelem nem bukhat el ilyen apróságokon. Márpedig ez nálam szerelem, évek óta tartó és súlyos, és éppen a hosszú múlt miatt fordul elő, hogy nem zavar egy feltúrt utca látványa. Pontosan tudom ugyanis, és lelki szemeim előtt azt látom, milyen volt azelőtt, és hogy azután csak még szebb lesz.

Ha csak egyet kívánhatnék, szeretnék ilyen elvakult szerelmes szemmel minél több dologra és emberre nézni. Időnként magamra is.

Végig lehet élni egy napot turistahangulatban is. Azzal a csalódottsággal, hogy máskor kellett volna jönni, amikor ez a sok építkezés már befejeződött. Amikor a házakról lemossák a szépségeket elfedő koszréteget. Amikor a homlokzatot díszítő stukkókat kijavítgatják. Amikor felépül a négyes metró, kevesebb lesz az autó és tisztább a levegő. Amikor majd benő a rajtunk kívül álló összes ember feje lágya, kedves és udvarias lesz mindenki. Amikor újra lesz időnk beszélgetni. Amikor kevesebbet kell dolgozni. Amikor újra lesz munka és megélhetés. Amikor végre rájön a másik, hogy nekünk volt igazunk. Amikor leküzdi ezt vagy azt a rossz tulajdonságát.

Pedig ha a Megfelelő Pillanatra várunk, végérvényesen kimaradunk a saját életünkéből. A Megfelelő Pillanat még nem jött el, s ha eljön, már korrigálni sem tudunk. Addig meg vagyunk, amik vagyunk: építési terület. Valódi szépségünket csak az látja, aki veszi a fáradságot, és átlátni próbál a vastag koszrétegen. Mások valódi szépségét csak akkor látjuk, ha vesszük a fáradságot, és átlátni próbálunk a vastag koszrétegen. A látszat, ami szembetűnik, eltakarja a lehetőségeket. Az összkép lerongyolódottsága eltereli a figyelmet a különleges részletekről. De nincs veszve semmi. Van, aki megelőlegezett szeretettel járkal a romok között, az elkoszlott külső és a szemébe szálló apró szemű homok ellenére felfedezi bennünk, amivé lehetünk. Talán – ha hosszan kísérjük – még ezt a látásmódot is eltanulhatjuk tőle. Enélkül meg maradhat a fanyalgás, mert tetszik vagy nem, *bizony, építési terület vagyunk.*

„Az ember azt nézi, ami a szeme előtt van, de az Úr azt nézi, ami a szívben van” (1Sám 16,7)

Az ismeretlen Isten¹

Jézus és a szakrális erőszak

IFJ. CSERHÁTI SÁNDOR

Azt bünteti, kit szeret

„...megterhelitek az embereket elhordozhatatlan terhekkel, de magatok egyetlen ujjal sem érintitek azokat.” (Lk 11,46)

„Nem hiszem, hogy kellene nekünk bármiféle engesztelés-tan. Nincs szükségünk keresztben függő fickókra, csöpögő vérre meg a többi bizarr dologra.” Ez a sokkoló mondat Minneapolisban, a zömében feminista teológusok által rendezett *Re-imaging* elnevezésű konferencián hangzott el 1993-ban.² Mielőtt azonban – legalább lélekben – vas-villát ragadnánk (ami éppenséggel a témánkba váгна), érdemes egy pillantást vetni arra az évtizedek óta tartó teológiai eszmélődésre, amelynek talaján ez a megjegyzés napvilágot láthatott.³

Jézus keresztáldozatára, ami a tradicionális kereszténység számára Isten megváltó szeretetének legmeghatározóbb eseménye, ma sokan tekintenek gyanakodva, sőt kifejezett ellenérzéssel. Ez az ellenézés természetesen nem magának Jézusnak, hanem annak a szerepnek szól, amelyet a *helyettes-engesztelő áldozat* motívuma játszott a kereszténység, sőt – joggal mondhatjuk – az emberiség történetében.

Az önként, szabadon vállalt áldozat az emberi ethosz egyik legszebb, legáldottabb mozzulata. Ám gyökeresen más a helyzet a kikényszerített, az alávetett, kiszolgálta-

tott helyzetből fakadó áldozattal. Már az is kérdés, hogy szabad-e a két jelenséget ugyanazzal a szóval illetni; az pedig már kifejezetten cinizmusra vall, ha a második esetre nézve is áldozatvállalásról, áldozathozatalról beszélünk. Ezt a keresztet nem lehet felvenni (Mt 16,24), hiszen már rajtunk van; ránk rakták, vagy helyzetünknel fogva eleve ránk nehezedik. Márpedig – hangsúlyozzák a különböző felszabadításteológiaiak – a kereszténység történetét végigkíséri a kétféle áldozat tudatos vagy önkéntelen összemossása, éppen Jézus passiójára és keresztáldozatára hivatkozva. Ennek jegyében igyekeztek a mindenkori hatalmasok pacifikálni (többnyire sikerrel) a különböző – gazdasági, politikai, pszichés, szexuális – alávetettségben élő embertársaikat, feje tetejére állítva ezzel az evangéliumi logikát. Míg Jézus a felül lévőket – azaz a legszabadabbakat – invitálja a legnagyobb áldozatra (Mt 23,11), addig a keresztény gyakorlatban a már amúgy is roskadozókra (Jézus „kicsinyeire”) kerülnek újabb és újabb terhek – Isten nevében.

Meglepő, hogy noha a kényszerű áldozat igazságtalansága – egészséges lélekkel és megfelelő bibliaismerettel – viszonylag könnyen belátható, ez a hamis gyakorlat mégis évszázadok óta szívósan tartja magát. Arra is választ kell kapnunk, hogy a kritikus reflexió hogyan vezethet néme-lyeket Jézus áldozati halálának teljes elvetésére. Arra a gondolati, teológiai háttérre kell tehát rákérdeznünk, amely élteti és mozgatja a kényszerű áldozat mechanizmusát.

Az, hogy fontos eredményeket sokszor csak komoly áldozatvállalás révén érhetünk el, magától értetődő része életünknek. Ilyenkor azonban az elérendő cél lebeg a szemünk előtt; az áldozat csak a hozzá vezető út, amelyet, ha adódik más megoldás, igyekszünk elkerülni. A vallásos térben azonban döntő hangsúlyeltolódás tanúi lehetünk. Valami ősi készítés hatására maga az áldozat kerül a középpontba. Eszközből céllá válik, míg az eredeti cél elhomályosul, nemegyszer teljesen el is tűnik. Már alig-alig számít, hogy mit kér Isten, a lényeg, hogy adjunk; maga az odaadásunk.

¹ Céлом az itt következő írással természetesen nem a felvetett téma kimerítő taglalása. Gondolatébresztőnek szánom a további eszmecsere reményében.

² A kérdéses kijelentés *Delores Williamstől*, a Union Theological Seminary presbiteriánus professzorától hangzott el egy előadást követő beszélgetésben. Idézi: *Presbyterian Layman*, 10 (Jan/Febr 1994). (<http://www.brffwitness.org/Articles/1994v29n3.htm>)

³ Lásd *Cross Examinations – Readings on the Meaning of the Cross Today*. Ed. Trelstad, Marit. Augsburg Fortress, Minneapolis, 2006. Weaver, J. Denny: *The Nonviolent Atonement*. Wm. B. Erdmans, Grand Rapids, 2001.

Az áldozat a konstans, tartalma a változó; szinte bármi lehet. Nem baj, ha pusztán etikus életvitel, de még jobb, ha valami több, valami különleges cselekedet.

A kényszerű áldozat kontextusában mindez szinte óhatatlanul szenvedést is jelent. Az alávetettségéből fakadó áldozat mechanizmusa nem lenne hosszú távon életképes, ha nem támogatná az *Istennek kedves szenvedés* képzete. Jézus áldozata itt egyszerre kínál (1) analógiát, (2) példát és (3) magyarázatot:

1. Ne csodálkozz, hogy az átadott élet szenvedéssel (is) jár.
2. Így tehetsz kedvére Istennek.
3. Ha az Ártatlannak így kellett szenvednie (többek között éppen érted), akkor neked, a bűnösnek készséggel kell fogadnod szenvedésedet.

Így, három oldalról is megtámogatva a kényszerű áldozat és a vele járó szenvedés elfogadása, „bensővé tétele” szinte kifogástalanul működik. Ha valamelyik motívum gyengül, például a bűneimhez képest aránytalanul nagy-nak érzem szenvedésemet, akkor még mindig vigaszt jelent, hogy valamiképp Jézussal együtt – esetleg *Jézusért* – szenvedek. Jób még megtehetette, hogy feleselt a barátokkal, sőt magával Istennel; nekünk nagypéntek után már nem lehet. A két kétségtelen tény; hogy Jézus szenvedett, én pedig bűnös vagyok, elegendő ahhoz, hogy szenvedéseimre ne keressék más, „evilágibb” magyarázatot. E mechanizmusnak oly hallatlan az ereje, hogy képes kedvessé tenni a hordozott terhet, s annak elvesztése, a tényszerű megkönnyebbülés ellenére akár fájdalmas is lehet. Mintha, kikerülve a nyomasztóan tágas, szabad térbe megszűnt volna az Istennel való bensőséges kapcsolat. Az sem ritka, hogy valaki megirigyli a kényszerű terhet, keresi a keresztet, vagy aktuális állapotát – noha objektíve ez nem lenne indokolt – szenvedésként éli meg.

A legmegdöbbentőbb azonban az, hogy ez a szemlélet annak ellenére él és virul, hogy az evangéliumok betűje és szelleme egyaránt ellentmond neki. A Krisztushit egyik legnagyobb ajándéka, hogy Isten gyermekeinek tudhatjuk magunkat. Ráadásul a szülő-gyermek kapcsolat analógiája – hangsúlyozza Jézus – csak gyenge utánzata Isten irántunk való ragaszkodásának: „...*mennyivel inkább* ad jókat a ti menyeyi Atyátok” (Mt 7,11). Vajon mi – „gonosz létünkre” – képesek lennénk-e (bármily elvetemült) gyermekünk szenvedését türelemmel, szenvtelenül vagy éppen elégedetten szemlélni? Ha esetleg igen, akkor nem elképzelhetetlen, hogy éppen az évszázadok alatt rögzült hamis istenkép mintája gyűri le bennünk gyermekünk ösztönös féltését.

Elkerülhetetlen tehát, hogy – legalább vázlatosan – áttekintsük a Jézus áldozati halálával kapcsolatos problémaegyüttest, különös tekintettel Isten (az Atya) helyére, szerepére és „érzelmeire”.

Kinek és miért kellett Jézus erőszakos halála?

„...*a mi betegségeinket viselte, a mi fájdalmainkat hordozta. Mi meg azt gondoltuk, hogy Isten csapása sújtotta és kínozza.*” (Ézs 53, 4)

Időnként az a benyomásom, hogy Jézus halálának *helyettes-áldozati karakterét* egyszerre kezeljük evidenciaként és „családi titokként”; amit nem kell, nem szoktunk, de nem is illik feszegetni. Ez az ambivalencia már önmagában beszédes. Mintha éreznénk, hogy itt valami nagyon nincs rendjén, de hitünk és életgyakorlatunk annyi szálon kötődik ehhez a gondolathoz, hogy kockázatos lenne a mélyére ásni.

Ha a hírekben hallanánk egy apáról, aki tétlenül végignézte, ahogy gyermekei megölik testvérüket, bizonyára elborzadnánk. Döbbenetünk tovább fokozódna, ha kiderülne, hogy az elkövetők közismerten elvetemült, engedetlen gyermekek, és éppen az áldozat volt az egyedüli hűséges, engedelmes fia apjának. Ha ráadásul azt is meg kellene tudnunk, hogy mindezt az apa tervezte, rendezte, akarta így, mégpedig azért, mert csak így tud megbocsátani engedetlen gyermekeinek, aligha hinnénk a fülünknek. Márpedig lényegében ezt állítja Jézus váltságműve kapcsán az Anselmus nevéhez kötődő szoteriológiai modell.⁴ A gondolat aligha veszít abszurdításából, ha az analógiát Istenre vonatkoztatjuk, sőt. Míg egy földi apáról feltételezhetjük, hogy esetleg skizofréniában szenved, vagy valami számunkra ismeretlen külső kényszer alatt cselekszik, a teremtő Istenről állítani ugyanezt blaszfémia, vagy az istengondolat teljes csődje lenne. Ha a Jézus-esemény az isteni irgalom, megbocsátó akarat műve, lehet-e ennek a szándéknak bármiféle gátja, külső feltétele? Ha pedig a feltétel „Istenek belül” keresendő, akkor vajon komolyan építhetünk-e a megbocsátó akaratra? Anselmus az isteni igazságosságra hivatkozik, de mi mást jelentene a *bocsánat*, mint az elszenvedett igazságtalanság egyoldalú – ha úgy tetszik igazságtalan, az igazságosságon túlmenő – rendezését? Kell-e, kellhet-e ehhez Istennek bárkinek a halála? Állíthatjuk-e továbbá, hogy mindez értünk történt, hiszen ebben az értelmezésben Isten végső soron csak a saját ökonómiáját állítja helyre? Hihetjük-e, hogy az isteni szeretet felszabadító gesztusáról van szó, ha ezzel személyes bűneinken túl az ártatlan Fiú halála is a vállunkra nehezedik? Bízhat-e annak jóakarataiban a megtért gyermek, aki nek már egyszer vér kellett a megnyugváshoz?

Szokás minderre azt válaszolni, hogy „a feltámadás mindent más megvilágításba helyez”. Ebben az összefüggésben azonban ez azt jelentené, hogy a feltámadásban

⁴ Canterbury Szent Anselm: *Miért lett Isten emberré?* MTA Filozófiai Intézet, Budapest, 1993.

maga Isten változott meg. Arra is szívesen hivatkozunk, hogy itt titokkal állunk szemben, amit megérteni nem, csak imádni lehet. Készséggel elismerem, hogy Isten teljességét illetően számos kérdés megfejtethetlen marad, ha azonban arról az eseményről van szó, amelyben – hitünk szerint – Isten magáról vall, s amely által bennünket formálni akar, akkor aligha hivatkozhatunk titokra. A titokhoz nem lehet viszonyulni, sem hozzá alkalmazkodni. A helyettes-engesztelő áldozat mellett legtöbbször hangoztatott érv szerint pedig csak így vehetjük komolyan Isten bűneink miatt érzett jogos haragját. Nem hiszem azonban, hogy az Isten által önmagának bemutatott véráldozat eszméje nélkül ne látnánk (esetleg jobban) az emberi bűn szerepét és súlyát Jézus egykori és a jézusi szándék köztünk azóta is minduntalan elszenvedett halálában. Az pedig, hogy a bűn mindenképpen vért kíván, nem feltétlenül isteni ihletésű gondolat: „*Nem izzó haragom szerint bánok vele, (...) mert Isten vagyok én, nem ember.*” (Hós 11,9)

Ahogy erre *Gustaf Aulén* – a kérdéses témában máig alapműnek számító – könyve, a *Christus Victor* rámutat, Anselmus modellje nem az egyetlen, sőt nem is az első posztbiblikus kísérlet Jézus erőszakos halálának átfogó értelmezésére.⁵ Az egyházatyák korára jellemző *klasszikus* interpretáció szerint Jézus drámája Isten és az ördög harcának döntő epizódja, amelyben Isten ügye először veszni látszik, de a feltámadás révén végül győzedelmeskedik. Az értelmezés egyik változata szerint Jézus halála nem más, mint a bűn miatt az ördög fogságába került emberiség szabadulására fizetett isteni váltságdíj.⁶ Ebben a modellben nem Isten, hanem az ördög az, aki Jézus halálát kívánja, de Anselmus éppen azért veti el ezt az értelmezést, mert szerinte túl nagy szerepet (hatalmat) tulajdonít a gonosznak, s így a dualizmus veszélyével fenyeget. Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy Isten igazságossága – elvonatkoztatva Isten személyétől – nem vezet-e hasonlóan dualisztikus irányba a helyettes-engesztelő áldozat koncepciójának esetében. Ebből a szempontból rendkívül érdekes *Luther* álláspontja. Szemben a reformáció és különösen a protestáns ortodoxia legtöbb képviselőjével, akik lényegében az Anselmushoz kötődő *latin típusú* modellt követik, Luther – érvel Aulén – alapvetően a klasszikus értelmezés talaján áll. Ugyanakkor a lutheri szövegekben az ördög és a bűn mellett „Isten haragja” és „Isten törvénye” is számos esetben megjelenik az ellenség szerepében.⁷ Úgy tűnik, mintha Luther – aki igazán nem vádolható dualizmussal – így pró-

bálná elválasztani Isten (az Atya) személyétől a Jézus haláláért felelős erőket, megőrizve egyúttal azok isteni eredetét.

Petrus Abelardus, a harmadik típusú interpretáció szülőatyja is elutasítja a klasszikus modell dualisztikus elemeit, Anselmus nézeteit azonban alapjaiban kérdőjelezi meg. Legfőbb érve szerint, ha Ádám bűne ily nagy elégtételért kiált, mennyivel nagyobb jóvátételt kívánnának a Krisztus ellen elkövetett bűneink. A kiengesztelődés alapja tehát – véli Abelardus – nem az elégtétel, hanem Isten Krisztus művében megnyilatkozó odaadó szeretete, amely az embert hasonló szeretetre ösztökéli. Jézus elsősorban nem áldozat, hanem tanító és egyben példa, akinek élete követésre indít.⁸ Ezt az elméletet a teológiai történet általában *szubjektív modellként* emlegeti, mivel – szemben a két előző interpretációval, ahol a megváltás eseménye lényegében az emberen kívül zajlik – Abelardus értelmezésében Krisztus művének aktív befogadói lehetünk. A modell másik vonzó eleme az, hogy a „*cur Deus homo?*” kérdésre nem csupán Jézus halálában, hanem a Jézus-esemény egészében keresi a választ. Ugyanitt rejlik ugyanakkor a gondolatmenet gyenge pontja is. Ha Jézus küldetése döntően a tanítás és példamutatás, azaz Isten szeretetének demonstrációja, akkor Jézus szenvedése és erőszakos halála esetlegessé, teológiai értelemben elkerülhetővé, feleslegessé válhat. Míg a latin modell veszélye többek között abban rejlik, hogy a megtestesülés egyedüli értelmét a megváltó halálban látja („Jézus halni jött a világba”), addig a szubjektív modell szempontjából a jeruzsálemi bevonulást követő eseménysor a Jézus pályájában bekövetkezett olyan „váratlan törésnek” tűnik, amely tartalmilag semmi újat nem hoz a korábbiakhoz képest. Kétségtelen, hogy Jézus halálát bizonyos mértékig a szinoptikus hagyomány is törésként látta, de ennek a törésnek rendkívüli (szoteriológiai) jelentőséget tulajdonít. Abelardus interpretációja azonban még ezzel együtt is messze élhetőbb, inspirálóbb a latin típusú értelmezéshez képest. Szemben Anselmus lényegében zárt érvelésével, tág teret nyit a kreatív továbbgondolásnak. Korántsem zárja ki, hogy Jézus halálát az életéből következő „természetes” végkifejletnek, a következetesen végigélt odaadó szeretet következményének lássuk. Lehetővé teszi, hogy kilépve a kiengesztelés egyirányú doktrínájából a megváltást Isten és ember kölcsönös kiengesztelődésének műveként ragadjuk meg. Kiutat mutathat az ember „áldozati ösztönét” visszatükröző hamis istenkép zsákutcájából, új fénybe helyezve ezzel az Atya Jézus halálában való „érintettségét”.

Lényegében ezt a csapást követi *Jürgen Moltmann* *A megfeszített Isten* című, 1972-ben megjelent, heves vitákat kiváltó művében.⁹ A gondolat, hogy *Isten képes a szenvedésre* már Órigenésznél megjelenik, de a kereszténység

⁵ Aulén, Gustaf: *Christus Victor – A Historical Study of the Three Main Types of the Idea of the Atonement*. Society for Promoting Christian Knowledge, London, 1931.

⁶ Lényegében ezt az értelmezést dolgozza fel C. S. Lewis *Narnia krónikái – Az oroszlán, a boszorkány és a ruhásszekrény* című meséje.

⁷ Aulén 127–132. o.

⁸ Uo. 112–113. o.

⁹ Moltmann, Jürgen: *Der Gekreuzigte Gott*. Christian Kaiser Verlag, München, 1972.

eszmétörténetében a mai napig domináns (görög ihletésű) istenkép árnyékában sohasem jutott igazán érvényre.¹⁰ Nem véletlen azonban, hogy a múlt század borzalmainak tapasztalata többeket is ebbe a teológiai irányba ösztökél. Kazoh Kitamori japán teológus már 1946-ban *Isten fájdalomáról* ír, és *A megfeszített Istennel* nagyjából egy időben születik meg François Varillon jezsuita gondolkodó *Isten alázata és szenvedése* című műve.¹¹ A sokakban megfogalmazódott kérdésre, hogy „hol volt Isten a háború poklában?”, Moltmann, aki maga is kis híján Hamburg szövetséges bombázásának áldozata lett, nem tud, de nem is akar a teodicea klasszikus érveivel válaszolni. Ha Isten valóban az, akinek Jézusban bizonyult, akkor azt kell hinnünk – akár egy egységes, kerek, logikus istenkép rovására –, hogy ő nem csupán ott volt a szenvedők mellett, de maga is szenvedett; kínjuk az ő kínja, jankijáltásuk az ő jankijáltása is volt. Ha gondolkodásunk képtelen befogadni a szenvedni képes Istent, akkor velünk, a mi istengondolatunkkal van a baj. „Isten képes a szenvedésre – írja Moltmann a Rahner kritikájára adott válaszában –, mert szeretni is képes”.¹² Ezért, ha a Fiú szenved, szenved az Atya is. Amikor halála küszöbén Jézus az Atyától való elhagyatottság mélységébe zuhan, az Atya a Fiútól való elhagyatottság kínjait éli át. Ha az szenved, vagy éppen haldoklik, akit igazán szeretünk, vajon melyikünk fájdalma a nagyobb? A kétféle kín végső soron ugyanannak a szenvedésnek a két oldala, ezért a megfeszített Istennel nem „válk szét” a Fiú és az Atya.

Kétségtelen, hogy mindez feszültséget jelent a természetes istenkép és a Krisztus-esemény értelmezése között, de ez a feszültség – szemben a helyettes-engesztelő áldozat skizofréniába hajló ellentmondásosságával – termékeny lehet, sőt lényegében egy töről fakad a Jézus drámájának egészét átható „szent feszültséggel”. Nem lennénk tudatos keresztények, ha nem Isten szándékát sejtenénk, hinnénk Jézus élete és halála mögött, de mintha túl hamar nyúlnánk az „így kellett lennie” következtetés gyümölcséért. Az elégtételre alapozó tanítás nemcsak hamis istenképen nyugszik, de hamis látszatot is kelt. A megváltás nem „elintézett ügy”, aminek csak az adatait kellene kinek-kinek

tudomásul vennie és beépítenie. Tétje, a benne rejlő kihívás (nemcsak etikai, de szellemi értelemben is) a jelenünkben van, akkor is, ha az alapját jelentő esemény már megtörtént. Nem zárhatjuk egy (amúgy is zárlatos) doktrínába, feladva ezzel a szüntelen „teológiai alapkutatás” igényét, mintha nekünk már csak alkalmaznunk kellene egyébként kész, kerek tudásunkat. Jézus nemcsak lelkiismeretünket, de értelmünket sem hagyja nyugodni.

Az evangélium drámája megtörtént, s noha e dráma egésze megmozgat, Jézus erőszakos halála különös gravitációs erővel vonzza lelkünket, elménket. Olyannyira, hogy ha erővel háttérbe igyekeznénk szorítani, akkor legszívesebben már teljesen hátat fordítanánk neki. Mellérendelt szerepben egyszerűen zavarja az összképet. Jézus élete, gesztusai és szavai a bennünket odaadón szerető, felszabadult gyermekségre invitáló Atyáról vallanak, ezért Jézus haláláig menő odaadására is bizonyosan ebben a miliőben lelhetünk magyarázatot. Ha azonban az isteni szándéknak ez lett a sorsa világunkban, ráadásul nem pusztán néhány ember különös rosszindulata, de a bennünk és közöttünk dúló viszonyok miatt; ha Jézus halálában a *miattunk és értünk* ily kibogozhatatlanul összefonódik, akkor a *megváltó halál* gondolatától aligha szabadulhatunk. A helyettes áldozat tana végső soron a saját viszonyaink nyomán gondolja el Isten. Találhatunk-e a megváltás művére más magyarázatot?

Ebből a szempontból rendkívül inspiráló lehet René Girard életműve. A '60-as évek elejétől publikáló, Egyesült Államokban élő francia antropológus-filozófus legjelentősebb műveiben az egyéni és közösségi erőszak okait és jellemzőit igyekszik feltárni és megérteni. Mark S. Heim a néhány éve megjelent *Saved from Sacrifice* című könyvében Girard meglátásait kifejezetten a kereszt teológiájának szempontjai szerint dolgozza fel.¹³ Az alábbiakban lényegében Heim gondolatmenetét követem.

Az utánzástól az áldozatig

„Olyanok lesztok, mint az Isten.” (1Móz 3,5)

Girard szerint az emberré válás döntő tényezője az úgynevezett *utánzási vágyban*, az utánzásra való ellenállhatatlan készletésben (mimetic desire) keresendő.¹⁴ Ez a jelenség – amelynek legfőbb haszonélvezője a mindenkori divatipar – már az állatvilágban is megfigyelhető, az emberi közösség esetében azonban összetett lelki-szellemi folyamatok mozgatórugójává válik. Ami azzal kezdődik, hogy vágyom

¹⁰ Charitas est passio. Pater quoque ipse et Deus universitatis, longanimis et multum misericors et miserator, nonne quodammodo patitur? An ignoras quia quando humana dispensat, passionem patitur humanam? „Supportavit enim mores tuos Dominus Deus tuus, quomodo si quis supportet homo filium suum.” Igitur mores nostros supportat Deus, sicut passiones nostras portat Filius Dei. Ipse pater non est impassibilis. Si rogetur, miseretur et condolet, patitur aliquid charitatis, et fit in eis in quibus juxta magnitudinem naturae suae non potest esse, et propter nos humanas sustinet passiones. Órigenész Ezékielhez írt 6. homíliájának 6. fejezete (Csak Szt. Jeromos latin fordításában maradt fenn.)

¹¹ Kitamori, Kazoh: *Theology of the Pain of God*. SCM Press, London, 1966. Varillon, François: *Isten alázata és szenvedése*. Szent István Társulat, Budapest, 2002.

¹² Moltmann, Jürgen: *History and the Triune God*. SCM Press, London, 1991. 123. o.

¹³ Heim, Mark S.: *Saved from Sacrifice – A Theology of the Cross*. Eerdmans Publishing Co., Cambridge, 2006.

¹⁴ Lásd Girard, René: *Mimesis and Violence: Perspectives in Cultural Criticism*. *Berkshire Review*, 14 (1979). 9–19. o.

arra, amire a másik is vágyik, vagy már meg is szerzett magának, a közösségi létben pillanatok alatt kölcsönös projekciók szövevényévé válik. A vágyam beszédes jelei a másik szemében megemelik a megszerzett dolog, elért cél értékét, s az ő erősödő ragaszkodása tovább csíholja vágyamat. Ekkor már nem is annyira egy-egy konkrét érték, hanem a másik ambíciói izgatnak, és gesztusait természetesen a saját vágyaim nyelvtana alapján olvasom. (Az első emberpár szemében így lesz az óvásból tiltás, a tiltásból Isten irigységének jele.) Az utánzás tehát, ami számos pozitív jelenség (tanulás, tudományos fejlődés, társadalmi migráció, empátia stb.) előfeltétele is, óhatatlanul vetélkedéshez (mimetic rivalry), társadalmi feszültséghez, adott esetben súlyos konfliktusokhoz vezet. Azt, hogy az utánzási vágyak antropológiai szempontból ilyen döntő szerepe lenne, sokan vitatják. A mi szempontunkból azonban Girard modelljének következő lépcsőfoka az igazán érdekes.

A közösség létét veszélyeztető krízisek idején (éhínség, járvány, külső támadás), a források szűkülése és a növekvő félelem nyomán óhatatlanul felerősödik a vetélkedési ösztön okozta lappangó feszültség, s ez a közösség széthullásával fenyeget éppen akkor, amikor összefogásra, társadalmi kohézióra lenne szükség. Ezen a ponton szinte elkerülhetetlenül kezdetét veszi az a folyamat, amelyet általában *bűnbakképzés*nek nevezünk. Ezzel a kifejezéssel azonban óvatosan kell bánnunk. A mechanizmus leírására, jelzésére ugyan alkalmas, de könnyen elfedheti a mögötte rejlő jelenség valódi természetét. A kérdéses öszövevényes rendelkezés ugyanis éppen hogy korlátozza, szelídebb mederbe tereli a bűnbakképzés ösztönét azzal, hogy azt kettős értelemben is „humanizálja”, hiszen az embert állat helyettesíti, és annak sem kell elpusztulnia (3Móz 16,21–22). Ezért, ha használjuk is a kifejezést, tudnunk kell, hogy Girard modelljének kontextusában valójában a *szakrális erőszak* emberáldozatot feltételező mechanizmusáról van szó.¹⁵

Valami furcsa kettősség figyelhető meg a bűnbakképzéshez való viszonyunkban. Látjuk, értjük, leírjuk a természetét, mégis minduntalan erőt vesz rajtunk. Belátjuk mélyseges igazságtalanságát, mégsem szabadulunk tőle. Mintha erősebb lenne nálunk, mintha *Karinthy Barabbásának* fináléja elevenedne meg újra és újra. Ez azért lehetséges – véli Girard –, mert a jelenség mögött az emberiség ősi, történelem, sőt „mítosz” előtti tapasztalata rejlik: az *áldozat gyógyít*. Hogy miképpen, azt az ókori görögség egyik széles körben elterjedt és viszonylag jól dokumentált rítusa segít megvilágítani.¹⁶

A városállamok szívében speciális feladatra kijelölt embereket őriztek állami költségen, nemegyszer fényűző kö-

rülmények között. E becses foglyokat általában a *farmakosz* névvel illették (a *farmakon* szó egyaránt jelent mérget és orvosságot), és a választás rendszerint olyanokra esett, akik valamilyen szempontból a közösség periferiájára szorultak. Idegen származás, nyilvánvaló testi fogyatékoság, valamely közösségi tabu megsértésének gyanúja egyaránt kvalifikálhatott valakit a kérdéses szerepre. Néhol egy meghatározott ünnepen (thargelia), másutt a közösséget fenyegető veszedelem idején a farmakoszt (rendszerint díszes ruhába öltöztetve) körmenetszerűen végigvezették a város utcáin úgy, hogy lehetőleg valamennyi város lakó mérhessen rá egy-egy (inkább szimbolikus, mint fájdalmas) ütést. A körmenet ezután a város határán túlra vonult, ahol a farmakoszt – többnyire csak jelképesen – megkövezték, vagy levetették egy szikláról. Nem egy esetben kifejezetten gondoskodtak az áldozat életben maradásáról, de a városállamba sohasem térhetett vissza.

A farmakoszszertartásban, éppen azáltal, hogy itt az ősi gyakorlat már rítussá szelídült, láthatóvá válnak a bűnbakképzés legfontosabb elemei. A leendő áldozat idegen test, de a város közepén él. A baj, a végzetes kór a közösség szívében pusztít – tehát mindenkit érint –, de a farmakoszban láthatóvá, elkülöníthetővé és így kimetszhetővé válik. A méregből az áldozat révén orvosság lesz. A rítus azonban csak akkor sikeres, ha mindenki kiveszi részét belőle, ha nincs, aki távol marad, vagy az áldozat mellé áll. (Az idegen származás praktikus okokból is indokolt, hiszen csökkenti a rokoni szolidaritás esélyeit.) Az unanimitás egyúttal anonimitást is jelent. Az állami gondoskodás, díszes öltözet, a farmakosz jelképes előkelősége pedig az áldozat értékét növeli, más szóval elővételezi a rítus révén majdan kieszközölt áldás mértékét.

A mai szemléletben felmerülhet a kérdés, hogy komolyan reménykedhettek-e a résztvevők az áldozat sikerében, tudva, hogy a szertartás nem „véresen komoly”; szinte minden ízében csupán szimbolikus. Elég azonban a mi úrvacsorai gyakorlatunkra gondolni, hogy kitűnjön, ez a feltételezés meglehetősen anakronisztikus. A kérdés sokkal inkább az, hogy létrejöhetett-e, életképes lett volna-e egy ilyen gyakorlat, ha nincs a háttérben az ókori emberiség kollektív tudatában őrzött ősi tapasztalat: a gyógy mód hatásos, a kúra működik. Ezt látszik igazolni az is, hogy a farmakoszszertartáshoz hasonló rítusok nyomaira szinte valamennyi kultúra forrásaiban rábukkanhatunk.

Mindezek alapján feltételezhetjük, hogy a bűnbakképzés motívuma az emberlét legkorábbi szakaszától jelen van, sőt aktív szerepet játszott az emberi kultúra és vallás kialakulásában.¹⁷ Az első formálódó – és minden bizonynyal sérülékeny – közösségek számára hallatlan kötőerőt jelenthetett a bajokért „felelős” személy (vagy jól elkülö-

¹⁵ Lásd Girard, René: *The Scapegoat*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1986.

¹⁶ Bremmer, Jan: *Scapegoat Rituals in Ancient Greece*. *Harvard Studies in Classical Philology*, Vol. 87 (1983). 299–320. o.

¹⁷ Lásd: Girard, René: *Violence and the Sacred*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1977.

níthető csoport) sikeres azonosítása, közös feláldozása, és nem utolsósorban az együtt hordozott, elfojtott bűntudat. Az objektív veszély ugyan nem hárult el, de a kivédéséhez szükséges belső béke és kohézió létrejött, egyúttal a közösség tudatába bevésődött, hogy ehhez a békességhez valaki vérét kell kiontani. A kezdetben valószínűleg spontán – elütő külsejéért, szokatlan viselkedéséért, védtelenségéért stb. – kiszemelt áldozat azonosítására, az áldozat lefolyására és megokolására fokozatosan kialakul a megfelelő protokoll és persze – hiszen a vallás gyökerénél is vagyunk – megfogalmazódik a végső ok is: *az istenség kívánja az áldozatot*. Paradox módon azonban ez a protokoll csak akkor lesz újra használható, ha igazi természete rejtve marad; ha az utódok nem tudják, hogy a közösség kezéhez vér tapad, hogy az áldozat *kiszemelt* áldozat volt, sőt hogy egyáltalán történt bármilyen véráldozat. Az új áldozat csak akkor működik, ha az előzőeket befedi a jótékony kollektív amnézia. (Minden bizonnyal ennek, a mechanizmus „önvédelmi rendszerének” köszönhető, hogy rendszerint csak későn, utólag kapcsolunk.)

Feltételezhető tehát, hogy valamennyi archaikus közösség születésénél lezajlott egy-egy spontán emberáldozat, amelyet Girard *alapító gyilkosságnak* (founding murder) nevez. Nem egy mítosz – véli az antropológus – ilyen eseménynek állít emléket, persze a maga sajátos módján; virágnyelven, inkább elfedve, mint megörökítve a tényeket. Eltűnik, vagy elhomályosul a közösség tevőleges szerepe, a konkrét erőszak helyét természeti katasztrófa, kozmikus kataklizma vagy spontán istenítélet veszi át. Az áldozat helyébe mitikus szörny, emberi karakterét vesztett hős, nem ritkán isteni alak lép. Ez a szinte minden fontos elemet érintő átkódolás magyarázata kézenfekvő: a mítosz a fennmaradt, megerősödött közösség szemszögéből mutatja be az eseményeket. Ha a szakrális erőszak révén a „mindenki mindenki ellen” széthullással fenyegető káoszából a helyreállt társadalmi béke kozmosza született, akkor nem csoda, hogy az utókor emlékezetében az erőszaktól csodás megmenekülés, az áldozatból jótévő, sőt megváltó, isteni figura lett. E nagy önámítás számunkra legfontosabb eleme azonban az, hogy a véráldozat „ezentúl” isteni igényként jelenik meg.

Girard modellje hipotézis, de szükségképpen, a dolog természetéből adódóan az, hiszen egy rejtőzködő, közösségi és személyes tudatunk mélyrétegeibe szorult mechanizmust kutat. Nyomaira azonban nemcsak a történelemben (boszorkányperek, pogromok stb.), a természeti népek kultuszaiban, de mindennapi életünkben is rábukkanhatunk. Elég, ha a gyermekkortól jelenlévő kiközösítési ösztönre gondolunk, vagy arra, hogy feszült időszakainkban – legyenek problémáink bármily szerteágazóak, s tűnjön objektíve bármily logikátlanok is – addig nem nyugszik bensőnk, amíg nem tudjuk haragunkat egyetlen személyre, a „felelősre” összpontosítani.

Az áldozat hangja

„Hajam szálainál is többen vannak, akik ok nélkül gyűlölnék.” (Zsolt 69,5)

Számos antropológus, mítoszkutató bizonyos ellenérzéssel közeledik a bibliai irodalomhoz, mondván, hogy az itt található szövegek nem ritkán véres naturalizmusa – szemben a mítoszok letisztult szimbolikájával, metaforikus gazdagságával – a vallási képzetek primitívebb formáira utal. Kétségtelen, hogy a Bibliát, s kiváltképp az Ószövetséget olvasva minduntalan erőszakra bukkanunk, ám – Girard hipotézisének fényében – ez talán nem annyira primitív képzetekre, mint inkább nagyobb őszinteségre vall. (Úgy tűnik, hogy a „mítosztalanítás” igénye, amit a teremtéstörténettel kapcsolatban gyakran emlegetünk, ezen a téren is érvényesül.)

Már a bűnbeesés története kapcsán rábukkanhatunk az utánzásból fakadó vetélkedés nyomaira, az első gyilkosság elbeszélése pedig nyilvánvalóvá teszi a rivalizálásból fakadó frusztráció és az erőszak szoros kapcsolatát. József és testvéreinek konfliktusa egy (a konszenzus hiánya miatt) meghíusult bűnbakáldozat jegyeit viseli, sőt a Leviticus egyik rendelkezése egyértelműen a farmakoszszertartást idézi, azzal a különbséggel, hogy a kérdéses rendelkezés még „véresen komoly”, azaz, közelebb áll a mechanizmus eredetéhez (3Móz 24,10–14). Szembetűnő ugyanakkor, hogy a Tóra egészének szelleme inkább az erőszak korlátozása felé mutat. A „szemet szemért, fogat fogért” törvénye nyilvánvalóan az erőszak eskalációját igyekszik megakadályozni, a megannyi áldozati rendelkezés pedig állatokkal helyettesíti az emberáldozatot. Ez a humánus törekvés ugyanakkor azáltal, hogy kodifikálja, egyúttal szentesíti is az *áldozati logikát*, hiszen tudomásul veszi, elismeri a szakrális erőszak „homeopátiás hatását”. Ezek alapján tehát levonhatjuk a következtetést: a Tóra Istene igényli ugyan az áldozatot, de magát az embert óvja. Ugyanakkor indokolt feltennünk a kérdést, hogy vajon ezen a ponton rögzíthetjük-e az Ószövetség istenképét, vagy az emberáldozattól való „elmozdulás” inkább egy bizonyos tendenciát sejtet. Izsák meghíusult feláldozásának elbeszélése, a történet dinamikája ez utóbbi feltevést látszik alátámasztani (1Móz 22,1–14). Az epizód elején úgy tűnik, Isten maga kívánja az emberáldozatot, de a végére kiderül, hogy valójában Ábrahám hűségét és nem Izsák életét akarja, s maga pótolja a „kiesett” áldozatot. Ha pedig Isten *maga gondoskodik az áldozatról* (nem annyira „vérért lihegve”, mint inkább kisegítve a megszorult Ábrahámot), akkor az sem elképzelhetetlen, hogy ő egyáltalán nem akar áldozatot. Általában véve a prófétai hagyomány sem kérdőjelezi meg az áldozati rendszer létjogosultságát, ám valahányszor kritikát fogalmaz meg vele kapcsolatban – legyen szó akár a kultuszi gyakorlat (Ézs

1,13–17), akár a személyes élet áldozatáról (Ézs 58,1–10) –, azt mindig az irgalmasság és igazságosság isteni igényének nevében teszi.

Az Ószövetség (témánk szempontjából) legizgalmasabb vonása azonban az, hogy nem csupán láttatja az erőszakot, de lépten-nyomon szóhoz jut benne az ártatlan áldozat is. A Girard szempontjaira érzékeny olvasó számára például nem egy zsoltár, amelyet hagyományosan a szenvedő vagy cserbenhagyott hívő panaszaként tartunk számon, a bűnbakkepzés mechanizmusának jellemző vonásairól, „állomásairól” tanúskodik – a kiszemelt bűnbak szemszögéből. Az alábbi idézetcsokorban éppúgy hangot kap a szisztematikus elidegenítés okozta magány, mint a büntetés igazságtalansága, aránytalansága miatt érzett tehetetlen düh, a „közösségi istenítélet” pszichózisában fogant önbecsmérlés vagy az Isten elől Istenhez menekülés kétségbeesett, irracionális mozdulata.

„De én féreg vagyok, nem ember, gyaláznak az emberek, és megvet a nép. (...) Gúnyolódnak rajtam mind, akik látanak, ajkukat biggyeszti, fejüket csóválják: (...) Hatalmas bikák vettek körül, bekerítettek a básáni bivalyok. Föltáptották rám szájukat, mint a marcangoló, ordító oroszlán.” (Zsolt 22,2.7–8.13–14)

„Minden ellenségem gyaláz engem, szomszédaim félnek, ismerőseim megrettennek, ha látnak az utcán, elfutnak előlem. Elfelejtettek, mintha meghaltam volna, olyan lettem, mint egy kallódó tárgy. Mert hallok sokak suttozását: Iszonyú baj van vele! Rólam tanácskoznak egymás közt, el akarják venni az életemet.” (Zsolt 31,12–14)

„Szeretteim és barátaim félreállnak, mert csapás ért, rokonaim is elhúzódnak tőlem. Tört vetettek, akik életemre törnek, akik vesztemet akarják, arról beszélnek, hogyan ártsanak nekem, és csalárd terveken gondolkoznak mindennap.” (Zsolt 38,12–13)

„Nem az ellenség gyaláz engem, azt elszenvedném. Nem gyűlölöm hatalmaskodik rajtam, előle elrejtőzném. Hanem te, magamfajta ember, bizalmas jó barátom, akivel meghitt barátságban voltam; az Isten házába együtt jártunk a gyülekezet körében.” (Zsolt 55,13–15)

„Idegenné lettem testvéreim számára, anyám fiai sem ismernek rám. (...) Ha gyászruhát öltöttem, szóbeszéd ért miatta. Engem szólnak meg a kapuban üldögélők és a borivók nótái.” (Zsolt 69,12–13)

„Gyalázatos lettem az emberek előtt, néznek rám, és fejüket csóválják. Segíts meg, Uram, Istenem! Szabadíts meg kegyelmesen! (...) Hangos szóval magasztalom az Urat, és

dicsérem őt a sokaság előtt, mert odaáll a szegény pártjára, megszabadítja a halálos ítélettől.” (Zsolt 109,25–26. 30–31)

Hasonlóan beszédes nyomokra bukkanunk Jób könyvében.¹⁸ Noha a könyv kerettörténete szerint kívülről jött a veszedelem (idegenek támadása, természeti csapás), Jób saját szavai arról tanúskodnak, hogy közvetlen környezete fordult ellene:

„Feltáptották ellenem szájukat, gyalázkodva arcul vertek, együtt vonulnak ellenem. Isten kiszolgáltat engem az álnokoknak, és a bűnösök kezébe juttat. Nyugton voltam, de összetört. Nyakon ragadott és szétzúzott, céltáblájául tett ki engem. (...) Pedig nem tapad kezemhez erőszak, és imádságom tiszta. Föld, ne takard el véretem, ne némuljon el segítségkiáltásom! Most is van tanúm a mennyben, aki mellettem bizonyít a magasságban.” (Jób 16,10–12)

„Együtt támadtak csapatai, utat törtek ellenem, táborot vertek sátram körül. Rokonaim eltávolította mellőlem, ismerőseim egészen elidegenedtek tőlem. Szomszédaim elhagytak, ismerőseim elfelejtettek. (...) Még a kisgyermek is megvetnek, ha föl akarok kelni, kicsúfolnak. Utál minden bizalmas barátom. Aiket szerettem, ellenem fordultak.” (Jób 19,11–14.18–19)

„Jobb felől csöcselék támad rám, lábamnak gáncsot vetnek, és utat építenek ellenem, hogy megrontsanak. Az én ösvényemet meg elrontják, hogy romlásomat siettessék, pedig nincs is segítőtjük. Mint valami széles résen, úgy törnek ellenem: viharként zúdulnak rám. Réműlet fog el. Szélvész úzi el méltóságomat, boldogságom eltűnt, mint a felleg. (...) Segítségért kiáltok hozzád, de nem válaszolsz. Eléd állok, de te csak figyelsz engem. Kegyetlenné váltál irántam. Erős kézzel üldözöl engem. Főlemelsz, és elsodortatsz a szélllel, szétmállasztasz a viharban.” (Jób 30,12–15.20–22)

Ézsaiás könyvének 53. fejezete különleges figyelmet érdemel, hiszen általában a helyettes-engesztelő áldozat tanának egyik legmeggyőzőbb bibliai forrásaként támaszkodunk rá. Ha a fejezet záró szakaszát tekintjük, mindenképpen igazolhatónak tűnik ez az álláspont. Az Úr akaratát tudhatjuk az események mögött, a szolga a bűnösök vétkét vállalta magára, áldozata jóvátételi áldozat. A prófécia egészét vizsgálva azonban számos ellentmondásba ütközünk. Nem egészen világos, hogy valójában mi történt, ahogy az sem egyértelmű, hogy a szolga sorsában kinek volt tevéleges szerepe. Más szóval, nem tudjuk, hol ér véget a metafora, s hol kezdődik a tudósítás. Mintha két réteg mosódna

¹⁸ Lásd: Girard, René: *Job: The Victim of His People*, Stanford University Press, Stanford CA, 1987.

egybe. Az egyik a bűnbakáldozati protokoll félreérthetetlen jegyeit viseli. A már ismerős elemek – a kiszemelt áldozat előnytelen külseje, testi nyomorúsága, a környezetétől felé áradó egyöntetű megvetés, s a tény, hogy sebeket kapott, kínozták, elhurcolták, végül kiirtották – nem hagynak kétséget afelől, hogy itt szakrális erőszak tétetett. Megjelenik ugyanakkor az utókor reflexiója is, amely az áldozatot már megmentőnek, az egyetlen igaznak, Isten eszközének tekintti, akinek áldozata áldássá lett, békét hozott népe számára. Mindez rendben is volna, ha ez az utólagos felismerés az egész eseményt maradéktalanul lefedné, átértelmezné. Két lényeges ponton azonban mintha hiányos lenne, elritkulna az új értelmezés szövege, s átütne rajta a szakrális erőszak eredeti logikája.¹⁹

(1) Először is, nyilvánvaló, hogy az utókor szemszögéből (azaz a megtérés felől nézve) mindennek *nem lett volna szabad megtörténnie. Mi* már tudjuk, hogy az elkövetők ártatlan vért ontottak, ráadásul Isten szolgáját gyilkolták meg. *Ők* persze még azt hitték, Istennek mutatnak be áldozatot, sőt azt gondolták, hogy a nyomorúságos külső és állapot „félreérthetetlen” jegyeivel maga az Úr jelölte ki az alkalmas személyt. Minderre pedig azért volt szükség, mert *ők* azt hitték, így lesz újra béke, így áll helyre az Isten és ember, ember és ember közti megrendült viszony. De hogyan mondhatjuk *mi* – akiknek már pontosan tudnunk kellene, hogy ebből a bűnös félreértésben fogant erőszakból nem születhet igazi béke –, hogy a szolga *azért bűnhődött, hogy nekünk békecségyünk legyen?* Még mindig azt hinnénk, hogy a békecségyért valakinek bűnhődnie kell?

(2) Hasonlóan ellentmondásosnak tűnik Isten szerepe az események alakulásában. A 4. versből kitűnik, hogy csak *mi gondoltuk*, hogy a szolgát Isten csapása sújtotta, tehát utólag felismertük vétkes tévedésünket. Később azonban mintha újra a szakrális erőszak „fedősztorija” köszönne vissza: *Isten sújtotta őt*, noha már nem azért – megint az utólagos reflexió –, mert megérdemelte (mert ő lett volna nyomorúságunk okozója), hanem *mindnyájunk vétkéért*.

A Girard hipotézisének edződött olvasónak az a benyomása, hogy Ézs 53 voltaképpen egy félig kész vagy félresikerült mítosz lenyomata. Még nem tűntek el a bűnbakáldozat, a közösségi erőszak nyomai, s él még a hit, hogy békecségyért vért kell ontani. Az áldozat azonban már nem a közösség létét fenyegető mótó, hanem Isten eszköze, aki által áldás szállt, béke köszöntött övéire. Ezek szerint tehát Isten az által (a mechanizmus által) szabadít meg, amitől szabadulnunk kellene; annak a halála révén békél meg velünk, akit nem lett volna szabad megölnünk. Ezt a kiáltó ellentmondást valahogy kezelünk kell, hiszen mindebből csak akkor származik számunkra békecségy, ha a szereposztás jótékony homályban marad, ha elfelejtjük, hogy az *ők* mi voltunk, mi is lehettünk volna. El kell

tolnunk magunktól az eredeti vétket, ezért kapóra jönnek mindenkori „privát vétkeink” vagy a bűn mint elvont, általános fogalom. (Szívesen és szívből énekeljük nagypénteken, hogy „én, én okoztam minden szenvedésed, bűneim vittek keresztfára téged”, de vajon melyikünk képzelet magát ilyenkor a lincselni induló, vért ontani kész tömegbe?) El kell tüntetni egyúttal a bűnös erőszak eredeti esetlegességét (ami a mindenkori jelenünk, döntéshelyzetünk sajátja), ha pedig mindez végzettszerűen történt, akkor méltán tudhatjuk Istent, az isteni forgatókönyvet az események mögött.

E „szent csúsztatások” eredményét látva már érthető, miként válhatott a szenvedő szolga története a helyettesengesztelő áldozat klasszikus igehelyévé. Lássuk hát a gondolatmenetet a maga gyilkos szikárságában: ha a szolga áldozata révén bocsátattak meg bűneink, akkor Istennek valóban szüksége volt az áldozatra (valakin ki kellett töltenie haragját). Ha pedig Istennek kellett az áldozat, akkor az elkövetők helyesen cselekedtek (a szakrális erőszak mechanizmusa működik, Isten szerint való), csak rosszul választották ki a szenvedő alanyt. Ha viszont más, valóban vétkes személyt gyilkoltak volna meg, akkor nem lenne megfelelő az elégtétel. Ezért Isten úgy rendezte (végső soron rászedve bennünket), hogy mégis az ártatlan, az ő szolgája legyen az áldozat, s így két legyet ütött egy csapásra. Ezzel az „utolsó” tettel minden kétséget kizáróan bizonyítottuk, hogy végtelen bocsánatra szorulunk, egyúttal szabaddá vált az út a kiengesztelődéshez. Ez így valóban kerek. Egy valami hiányzik belőle, de az a gondolatmenet minden porcikájából. Éppen az, amire itt (is) előszeretettel hivatkozunk: Isten szabadító szeretete.

Persze, van egy másik lehetőség is.

Nem úgy, ahogy a világ adja

„*Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.*” (Lk 23,34)

Tegyük fel, hogy *Isten egészen más*; nem áldozatot akar, hanem éppen az áldozat zsigereinkbe írt logikájának, az erőszak nyújtotta hamis békecségynek a halálát. Egész egyszerűen azért, mert szeret – az áldozatot és az áldozót egyaránt. A szeretet pedig – minél erősebb, annál inkább – védtelenné, kiszolgáltatottá tesz. Másképp lenne ez Istennel?

Hogy így nem ismerjük fel? Még akár áldozat is lehet? Lehet-e másképp? A jelenünkben – a dolog természete ilyen – sosem fogjuk tudni, kivel van dolgunk.

Nem hiszem, hogy Jézus arra készült, hogy bűnbakáldozat legyen. Mégis, ahogy halad, útja mentén egyre sokasodnak a jelek, hogy ha maga nem tesz ellene, könnyen azzá lehet. Talán már kétes származása is sokaknak szemet szúrt; nomád életmódja, otthontalansága, a környeze-

¹⁹ Az itt következő gondolatmenet nem található meg Mark Heimmél.

te számára minden bizonynal érzékelhető (egyszerre vonzó és ijesztő) idegensége pedig tovább egyengethette a közelebbi végjáték előtt a talajt. (Akit az emberek nem tudnak hova tenni, azt előbb utóbb elteszik láb alól.) Igazán mégis azzal hívhatta ki maga ellen a sorsot, hogy noha az Atyával való különleges, meghitt kapcsolat levegőjét árasztotta, mégis a testi-lelki nyomorultakkal, a kiközösítettekkel, az „istenvertekkel” kereste a közösséget, ápolta a kapcsolata-

tot. Aki szolidáris a potenciális áldozatokkal, minduntalan meghíúsítva ezzel a szakrális erőszakot, az előbb-utóbb maga lesz bűnbakká.

Miután a tanítványokat is megfélemlítették, Jézus teljesen egyedül maradt. Hagyta, hogy áldozattá tegyék, hogy *többé ne legyen áldozat*. Így teljesedett be a próféta mondanása: „Szeretetet kívánok, és nem áldozatot, Isten ismeretét, és nem égőáldozatokat.” (Hós 6,6)

A vallás az iskolai életben

Gondolatok és építőkövek az iskolai lelkigondozás koncepciójához és az iskolalelkészek továbbképzésének perspektíváihoz – 1. rész

GOTTFRIED ADAM

Robert Schelander Iskolai lelkigondozás és hitoktatás című informatív tanulmányában¹ bevezetést nyújtott abba a vitába, amely Németországban és Ausztriában zajlik az iskolai lelkigondozás² témája körül. Bemutatta, hogy ennek a viszonylag fiatal munkaágnak milyen sokszínű gyakorlata alakult ki Németországban, a helyi iskolarendszerrel a háta mögött.³ Ezenfelül megmutatta azt is, hogy konkrétan hogyan lehet megvalósítani az iskolai lelkigondozást az osztrák diaszpóraszituációban.

Solymár Mónika Egyházi jelenlét az iskolákban a hittanoktatáson keresztül címet viselő cikkében⁴ tovább segít minket a témában, arra összpontosítva, hogy mennyire és milyen módon különböznek egymástól a német, osztrák és magyar iskolarendszerben az iskolai hittanoktatás

keretfeltételei. A feltételek ilyenén tisztázása után meghatározhatunk egy kiindulópontot arra nézve, hogy mit jelenthet az iskolai lelkigondozás a magyarországi evangélikus iskolák számára.

Pontosan itt szeretnék kapcsolódni jelen hozzájárulásommal a témához. Tanulmányomban, amint az már az alcímben nyilvánvalóvá válik, egyrészt néhány gondolatot ismertetek az iskolai lelkigondozás koncepciójának témájához, aztán bemutatom az egyes aspektusok építőelemeit, másrészt pedig perspektívákat kínálok az iskolalelkészek továbbképzéséhez. Ennek megfelelően a tanulmány két részből és három nagyobb fejezetből áll.

Az első fejezetben olyan gondolatokat ismertetek, amelyek hasznosak lehetnek a magyar evangélikus iskolákban zajló lelkigondozás koncepciójának kialakításában.

A második fejezetben az egyes tartalmi aspektusok építőelemeit írom le, hogy ezen keresztül bemutassam, az elvi megfontolások miként ültethetők át a gyakorlatba.

A harmadik fejezetben pedig arról a kérdéstről lesz szó, mely kompetenciák fontosak az iskolalelkészség szempontjából, és hogy miként lehet kialakítani ennek megfelelően egy esetleges továbbképzést.

A kérdések kifejtése során németországi modellekre fogok támaszkodni, hiszen itt már gyűjtjük egy ideje az iskolai lelkigondozással kapcsolatos tapasztalatokat. Ehhez néhány szöveget hosszabban is fogok idézni. Abban bízom, hogy ezzel az eljárással sikerül megteremteni a szükséges alapozást, aminek segítségével használható anyagok állnak rendelkezésére azoknak, akik tovább szeretnének gondolkodni a magyar iskolalelkészség kérdéseiről.

¹ *Lelkipásztor* 2009/5. 162–171. o.

² A fogalom meghatározáshoz lásd Solymár Mónika tanulmányának megfelelő magyarázatait (4. lábjegyzet).

³ Az alábbi friss kiadvány meggyőzően tárgyalja ezt: Koerrenz, Ralf – Wermke, Michael (Hg.): *Schulseelsorge – Ein Handbuch*. Göttingen, 2008. Az olvasás során a német helyzet sajátosságai világosan kirajzolódnak. Ennélfogva Magyarország számára e gyűjteményes kötetben foglalt tanulmányoknak csak egy része releváns. Fontos publikációk az alábbiak: Bernd Schröder (Hg.): *Religion im Schulleben. Christliche Präsenz nicht allein im Religionsunterricht*, Neukirchen-Vluyn, 2006. Dam, Harmjan – Spann, Matthias (Hg.): *Evangelische Schulseelsorge. Hintergründe, Erfahrungen, Konzeptionen*. Münster, 2007. /Schnittstelle Schule 2./ – A katolikus terület vonatkozásában revelatív a würzburgi Katolikus Akadémia „Fort- und Weiterbildung Schulpastoral” (iskolai lelkigondozási továbbképzés) című távoktatási szakiránya, amely 10 tanegységet foglal magában. További információk a www.schulpastoral.de címen.

⁴ *Lelkipásztor* 2009/6. 202–207. o.

1. Iskolalelkészség: fogalom – koncepció – tevékenységi körök

Első megközelítésben azt a kérdést kell feltennünk, hogy mit takar az iskolalelkészség fogalma.

1.1. Iskolalelkészség – „Mi az?”

Iskolalelkészségnek nevezzük az egyház azon munkaágát, amely gyerekekkel és fiatalokkal foglalkozik, méghozzá úgy, hogy az iskolában kíséri a fiatalok életét. Annak ellenére, hogy más emberek is hozzátartoznak az iskolához mint a tanulás színhelyéhez, mégis elsősorban egyértelműen a diákok állnak a munka középpontjában. Úgy is mondhatnánk, hogy az iskolalelkészségben az egyház jár iskolába.

Az egyházi munka ezen területe a gyerekeket és fiatalokat szubjektumokként kezeli, és komolyan veszi őket az iskola terén belül. A meghosszabbított tanítási idő miatt az iskola már régóta nemcsak a tanulás, hanem az élet színtere is. Az egyház munkájának célja ebben a helyzetben a tanulók segítése mindenkori élethelyzetükben. Feladata krízisek esetén (halál, baleset) az egyes diákok és az iskola közösségének egészét támogatni és tanácsokkal segíteni; teret engedni a vallási-spirituális dimenzióknak, és ezzel a keresztény hitet mint megélt vallást meg tapasztalhatóvá tenni. Ezenfelül az iskola klímájához és atmoszférájához, az iskola életéhez és kultúrájához úgy járulni hozzá, hogy mindennek motivációja és kivitelezése a keresztény emberképben gyökerezzen.

Az evangélikus iskolai lelkigondozás sokféle formában és módon valósulhat meg: az „ajtóban és küszöbön folytatott beszélgetésekben”, az egyes tanulókkal folytatott tanácsadó beszélgetésben, osztályok és iskolai közösségek vészhelyzeteiben vagy közös gyászában történő segítségnyújtásban, az orientációs napok lehetőségében, az iskolai heteknek és a szabadidőnek arra való kihasználásában, hogy az élet értelmén való gondolkodásról is szóljanak, az áhítatok és istentiszteletek lehetőségében és sok másban.

Úgy gondolom, mindezzel egyértelművé tettem, hogy az egyház ilyenén jelenléte az iskolában sok szempontból lélekvezetési feladatokat jelent. *Gerborg Drescher*, aki a Bajor Evangélikus Egyház iskolai lelkigondozásáért felelős, megállapítja: az iskolai lelkigondozás „...nemcsak a vallási élmények elősegítője, de hozzájárul egy emberbarátibb iskola kialakulásához. A lelkigondozás az iskola protestáns közegében sokáig idegen maradt, mert a lelkigondozás alatt inkább az egyénhez történő tanácsadó-gyógyító odafordulást értették, nem pedig egy intézményi rendszerbe illeszthető, megszervezhető lelkipásztori lehetőségként értelmezett ajánlatot. Az iskola szempontjából konzekvensen gondolkozva az iskolai lelkigondozást a lehető legtágabban és legátfogóbban kell meghatározni. Gyakorlati és elméleti

érdekeinek részévé kell tenni a tanítást, az iskolai életet és az iskolai ügyeket. Ilyen módon az iskolai lelkigondozás jelentős hozzájárulás lehet az iskola életéhez és az iskola közösségének kialakításához. A gyerekekre és fiatalokra mint személyekre tekint, és komolyan veszi őket az iskola terében. Kíséri a tanulókat mindenkori élethelyzetükben. Erősíti és kíséri a tanárokat. Tanácsokat ad és támogatólag lép fel iskolai krízishelyzetek esetén. Teret nyit a spirituális dimenzióknak, és megélhetővé teszi a keresztény hitet. Olyan légkört teremt az iskolában, amelyben meg lehet tanulni hinni, remélni és szeretni.”⁵

1.2. Az iskolalelkészség koncepciójának legfontosabb elemei

A Württembergi Evangélikus Egyház az elmúlt évben mutatta be evangélikus iskolai lelkigondozói koncepcióját. Álljon itt ez jó példaként:

1. Definíció és körülhatárolás

„Az evangélikus iskolai lelkigondozás a keresztény hit által motivált és az egyház által nyújtott, mindenkinek szóló ajánlat, amely minden embert megszólít az iskola életterében (diákokat, tanárokat, iskolai alkalmazottakat, szülőket). *Nyitott fület, szakértő tanácsadást, segítséget és vallási-etikai kíséretet* nyújt a hétköznapi élet kihívásaihoz. Ezzel nélkülözhetetlen módon járul hozzá az eleven és emberbarát iskolai élethez.

a) Az iskolai lelkigondozás mint nyitott fülel

Az iskolai lelkigondozók nem sajnálják az időt az iskola vonzáskörzetébe tartozó emberek ügyes-bajos dolgaira. Megszólíthatóak és odafigyelnek. Úgy beszélgetnek, hogy közben jelzik: értékelik azt, akivel beszélnek, érdeklődők és nyitottak az emberi különbözősége és az emberek dolgaira. Értékítélet nélkül hallgatják meg a másikat. Érvényes rájuk a titoktartási kötelezettség.

b) Az iskolai lelkigondozás szakértő tanácsadást nyújt

Az iskolai lelkigondozók beszélgetnek azokkal az emberekkel, akik tanácstalanok az aktuális élethelyzetükben. Nincsenek kész válaszaik, hanem a tanácstalanokkal együtt indulnak a válasz keresésére, majd támogatják őket a közösen megtalált megoldások kivitelezésében.

c) Az iskolai lelkigondozás segítséget nyújt

Az iskolai lelkigondozók olyan magatartásra és hozzáállásra biztatnak, amely az érintett személy helyzetében hasznos

⁵ Gerborg Drescher: *Schulseelsorge als Kirche vor Ort*. www.rpz-heilsbronn.de/download/angeb/schulseelsorge_als_kirche_vor_ort.pdf

lehet. A lelkigondozást igénybe vevővel előzetesen megbeszélve a lelkigondozók együttműködnek az iskola más dolgozóival (iskolavezetés, osztályfőnökök, tanácsadó és összekötő tanárok, iskolai szociális munkások, iskolapszichológusok stb.), és adott esetben közvetítenek egyházi és egyházon kívüli szakintézmények felé, illetve felhívják a figyelmet az esetleges egyházon belüli lehetőségekre, továbbá segítenek az ismeretlentől való félelem leküzdésében.

d) Az iskolai lelkigondozás kísérése

Az iskolai lelkigondozók tájékoztatást nyújtanak, életbátorsághoz segítenek, és közvetítik azt a reményt, amely a keresztény hiten alapul. Tudomásul veszik az egyesek életében bekövetkezett töréseket, a helyükön tudják kezelni ezeket az eseményeket, és ott tudnak állni az élet határhelyzeteiben. Minden emberre mint Isten által igenelt, egyszeri teremtményre tekintenek. Az élet értékét és egy nem teljesítményorientált emberképet közvetítenek az iskola rendszerének különleges kihívásai közepette. Az iskolai lelkigondozók – a hittant oktatókkal együtt – segítenek a vallási nyelv elsajátításában.”

2. Az iskolai lelkigondozás alapformái

Az iskolai lelkigondozásnak van egy implicit és egy explicit dimenziója: a lelkigondozásnak implicit módon az iskolában az egyház munkája során felmerülő minden tevékenységet gyakorolnia lehet és kell. Emellett az iskolai lelkigondozás arra törekszik, hogy kialakítson egy explicit módon szándékolt és reflektált lelkigondozói eljárást, amely az iskola vonzáskörébe tartozó összes embert érinti. Lelkigondozásként nem más, mint „életbizonyossághoz segítés” és „odafordulás az egyes emberekhez a kereszténység nevében és az egyház megbízásából” (Dietrich Rössler).

Az explicit iskolai lelkigondozásnak három formája van:

a) Személyes beszélgetés

Az iskolai lelkigondozás történhet személyes beszélgetések keretén belül, amelyek során szóba kerülnek a lelkigondozót felkereső problémái, amelyeket a keresztény hitből kiindulva közösen gondolnak át. Ezekre a beszélgetésekre sor kerülhet a hétköznapi lelkigondozás értelmében a küszöbön (a tanári szobában vagy az osztályterem ajtajában), másrészt viszont intézményes keretek között, meghatározott fogadóórák alkalmával, erre a célra kijelölt lelkigondozói szobában.

A beszélgetés témája lehet például:

- iskolai problémák;
- személyes életkrízisek – szülők válása, hozzátartozó betegsége vagy halála, barát vagy barátnő elvesztése, szakítás;
- önértékelési problémák és az élet értelmének kérdése;
- hivatásbeli bizonytalanság vagy a tanári állás elvesztése.

b) Csoportok kísérése – liturgikus és spirituális formák

A különös kihívást jelentő helyzetekben az iskolai lelkigondozásra csoportmunka keretében kerül sor. A csoportos beszélgetések foglalkozhatnak a különösen érintettekkel, egy osztállyal, de az egész iskolával is. Ezért az evangélikus lelkigondozás magában foglalja az intézmény alkalmával és az aktuális kihívásokkal való törődést is. Ugyanis egy erőszakos cselekmény, egy súlyos betegség vagy egy halálos baleset, amely egy iskolába járó gyereket érint, ugyanúgy érintetté teszi a tanárait és a diáktársait is. Ebben az esetben az egész osztálynak, illetve iskolának segítségre van szüksége a feldolgozás folyamatában.

Az iskolai lelkigondozás iskolai istentiszteleteken és áhítatokon is történik. Ehhez kapcsolódnak a határ- és vizsgahelyzetekben a személyiséget erősítő liturgiák és liturgiai formák.

Ezekben a spirituális formákban az emberek megtapasztalhatják a panasz és az imádság felszabadító erejét, vigaszt és iránymutatást kapnak, amelyet maguktól nem találnának. Isten áldásának az életbe elküldő és az egész életre érvényes ereje bátorságot ad ahhoz, hogy az ember elfogadja a saját létét, annak minden feszültségével, a maga teljességében.

c) Közvetítés és összekötés

Az iskolai lelkigondozás az iskola és az egyház között jelentős összekötő kapcsot képez. Az iskola intézményéhez kapcsolódó embereket összeköti az egyházból érkező lehetőségekkel. Ilyenek például:

- a helyi gyülekezetek alkalmi;
- városi és területi ifjúsági munka (szabadidős programok, hétvégi alkalmak, élménypedagógia stb.);
- diakóniai és pszichológiai tanácsadás;
- alkalmak szülőknek és családoknak;
- felnőttképzés stb.”⁶

A részletesebb kifejtés során egyértelművé válik, hogy a fenti koncepciót nagymértékben meghatározza az egyéni lelkigondozás és az egyes diákok, csoportok, illetve osztályok perspektívája. Érdemes az eddigieknél egyértelműbben az iskolát mint egészet szemlélni. Az iskolai lelkigondozásnak az iskola életéhez való hozzájárulását kiemelendő álljon itt egy olyan összefoglaló tanulmány, amelyet 2005-ben dolgozott ki egy osztrák munkacsoport.

3. Hozzájárulás az iskola életéhez

Ezt a Klagenfurti Valláspedagógiai Intézet iskolai lelkigondozással foglalkozó munkacsoportja dolgozta ki.

A szakértői csoport által meghatározott célok a következők:

⁶ Evangelischer Oberkirchenrat Stuttgart/PTZ Stuttgart (szerk.): *Evangelische Schulseelsorge*. Stuttgart, 2008. 4. kk., 7. kk.

• „A spirituális (vallási) területek komolyan vétele (észrevenni, megfogalmazni, válaszokat találni).

• Az iskolának a hétköznapi élet tereként való közös és közösségi megteremtése.

• Az iskola különböző munkaágaiban tevékenykedő emberek kommunikációjának és kooperációjának elősegítése.

• Az iskola életének alakítása a keresztény emberkép és az evangélium örömhírének alapján.

• Személyes és közösségi elköteleződés a humánus és életvidám iskoláért.

• Olyan társalgási és érintkezési formák elsajátítása, amelyekben fontos egymás kölcsönös elismerése és értékelése.

• Törekvés a toleranciára és más kultúrák, világnézetek és életformák értékelésére.

• Egészséges, értelem- és értékorientált személyiségfejlesztés a munkaágakon átívelő együttműködés által.

• Az emberközeli munka- és ünnepkultúra kialakításában való közreműködés.

• Az iskola vonzáskörzetében tevékenykedő személyek szociális és egyéni kompetenciájának növelése.

• A találkozásra és áhítatra alkalmas idő- és térbeli lehetőségek megteremtése és kialakítása.⁷

Ennek megfelelően az iskolai lelkigondozás tevékenységi köre és területei a következők:

• Ünnepek és ünnepségek az iskola hétköznapijaiban (például reggeli áhítat, a nap közös elkezdésének kultúrája, istentisztelet, reggeli ügyelet (Frühschicht), osztály- és iskolai ünnepek);

• kiegészítő lehetőségek (például iskolakávéház, énekcsoport, közös ebéd, szabadidős tevékenységek, bibliakörök, beszélgetőkörök);

• projektek (például élménypedagógia, biblianapok, gyülekezetekkel és ifjúsági intézményekkel közös projektek, diakóniai-szociális tevékenységek);

• orientációs napok;

• pályaválasztási tanácsadás;

• csendeshétvégék;

• az iskola terének közös kialakítása (például osztály, vallási szimbólumok, csendszoba berendezése);

• lehetőségek szülőknél és szülőkkel;

• lehetőségek tanároknak és tanárokkal.

A fentiek mutatják, hogy a feladatok és lehetőségek milyen széles repertoárjáról kell beszélnünk az iskolai lelkigondozás munkaága kapcsán. Itt az egyháznak a hittanóra keretein kívül kell megjelennie, az iskola életének kelletős közepén és az iskolán kívüli tevékenységek világában egyaránt.

⁷ www.schulpastoral.org/modules/schulseelsorge/?4:53-.html. (Leoltva 2009. 04. 24. – az ott találhatóakat enyhén módosítottam.)

1.3. Az iskolalelkészség tevékenységi körei

Az eddigi párbeszéd során nem tisztázták egyértelműen az iskolai lelkigondozás fogalmát a maga teljes jelentőségében. A gyakorlatban különböző aspektusai kerülhetnek hangsúlyosabb helyzetbe. Így a fogalom takarhatja a szűkebb értelemben vett lelkigondozást, az iskolai vonatkozású keresztény ifjúsági munkát, de vonatkozhat az iskola spirituális lehetőségeire is (iskolai istentiszteletek, áhítatok, csendesnapok stb.). Ebben a nyitottságban benne rejlik a lehetőség, hogy a helyi kihívásoknak és a rendelkezésre álló kutatásoknak megfelelően konkrétan körülhatárolt tevékenységi kör jöjjön létre, amelyben a hangsúlyok a megfelelő helyre kerülnek.

Ugyanígy a különböző hangsúlyok és helyi egyéni sajátosságok ellenére a munka négy nagy területét lehet megkülönböztetni. *Harmjan Dam és Matthias Spenn Iskolai lelkigondozás Németországban – helyzetleírás* című tanulmánya alapján a négy tevékenységi kör:

1. *Kísérő és tanácsadó beszélgetések* a diákokkal, tanárokkal és a szülőkkel.

2. *Képzési és szabadidős lehetőségek* csoportok számára (munkacsoportok és projektek, orientációs napok, tanulmányi utak).

3. *Az iskola kialakítása a tanulás és az élet színhelyeként* (az iskola szociális hálóján való együtt munkálkodás, az iskola életéért való felelősségvállalás, istentiszteletek, meditációk, áhítatok).

4. *A környezettel való összekötés* (tanácsadó intézményekkel, gyülekezettel, más oktatási intézményekkel és vallási közösségekkel való kooperáció).⁸

2. A gyakorlat építőkövei

Ebben a részben nem a megemlített tevékenységeket fogom részleteikben bemutatni. Sokkal inkább egyes tevékenységek mentén indulok el, először néhány tájékoztató utalást teszek, majd néhány kiválasztott témát bővebben is kifejtjek.

2.1. Kísérő és tanácsadó beszélgetések

1. Tájékoztató áttekintés

Harmjan Dam ezt írja: „Az iskolai lelkigondozásban az iskola individuuma, a diákok, a tanárok, az iskola többi munkatársa és a szülők központi szerepet foglalnak el. A fent felsorolt embereknek való tanácsadásra és segítő be-

⁸ In: Dam–Spenn 2007, 15. o. (Kiemelések tőlem – G. A.) Ugyanígy definiálja a tevékenységi köröket Norbert Collmar: *Seelsorgerliche Kompetenzen von Pfarrern und Lehrkräften*. In: Koerrenz–Wermke 2008, 123. o.

szélgetésre az iskolai lelkigondozónak sok lehetősége nyílik, hiszen tanárként és iskolalelkészként benne gyökerezik az iskola szervezetében.

Az iskolai lelkigondozás kísérő és tanácsadó munkájának saját formája van. Alig léteznek a gyakorlatában „fogadóórák”, a legtöbb kapcsolat és beszélgetés közvetlenül óra után, a folyosón, az iskolaudvaron, a tanárban vagy telefonon alakul ki: ezek az ún. „ajtó és küszöb között folytatott beszélgetések”. Annyiféle különböző, beszélgetésre alkalmas adó esemény létezik, ahány diák. Ez lehet egy rossz jegy, egy igazolatlan óra, egy „barátnő”, akinek problémája van (és aki általában maga a diák).

Ha jól odafigyelünk, az ilyen kérdések mögött sokkal mélyebb problémákat fedezhetünk fel. Ez azután további, már előre megbeszélte találkozók vagy akár egy hosszabb kísérési folyamat kiindulópontja lehet. Ehhez szükséges a külön lelkigondozói szoba – ha lehetséges, saját telefonvonallal.⁹

2. Iskolai lelkigondozás a hétköznapokban

A tanulmány 1.2. pontja bemutatta az iskolai lelkigondozásnak a személyes tanácsadás és az étellel való megküzdéshez segítő beszélgetés szempontjából fontos alapelveit. Ilyen esetekben gyakran a hétköznapi lelkigondozás területéhez tartozó rövid beszélgetésekről van szó. A heilsbronni Markgraf-Georg-Friedrich Realschule ennek megfelelően dolgozta ki az iskolai lelkigondozás mint tanácsadás koncepcióját. *Randolf Herrmann* és *Walter Merdes* a következőképpen ír erről:

„A lelkigondozói tanácsadás kiindulópontja a következő lehet:

- iskolai problémák: teljesítménycsökkenés, motivációs zavarok;
- osztályon belüli zaklatás – gyűlöletdalak az interneten stb.;
- kapcsolati problémák a családban (szülők, testvérek) vagy a baráttal/barátnővel.

Nemritkán olyan kérdések is felmerülnek, mint

- családon belüli erőszak;
- szexuális visszaélések;
- terhesség;
- táplálkozási zavarok (anorexia, bulimia);
- önmaguk megsebesítése („vagdosás” stb.);
- öngyilkossági hajlam;
- drog- és alkoholfogyasztás;
- a gyász feldolgozása (családtag vagy barát halála);
- az élet értelmének és a hitnek a kérdései: kisebben-

⁹ Dam, Harmjan: Art. Schulseelsorge. In: *Neues Handbuch religiöspädagogischer Grundbegriffe*. Hrsg. Gottfried Bitter et al. München, 2002. 360. kk.

dúségi érzés/önelfogadás; a hit, az ima stb. egzisztenciális relevanciája a saját életére nézve.

A mi iskolánkban az *iskolai lelkigondozás következő formái* vannak jelen:

- a) „Ajtóban és küszöbön folytatott beszélgetések”
 - Első kapcsolatfelvétel a diákok részéről, például a szünetben.
 - A kollégák fordulnak a lelkigondozóhoz, például a 6. osztályban az egyik kislány nem tudja abbahagyni a sírást (egyik családtagját gyászolja), a tanár pedig már nem tudja, mitévő legyen.
 - Olyan tanulók megszólítása, akiknek látszólag problémája van: „Minden rendben?”
 - Tanulók fordulnak a lelkigondozóhoz (barátok miatti aggodalom, túlterheltségérzés), például: „Nem tudna beszélgetni velem? Már csak füvezik...”
- b) Előre egyeztetett beszélgetések
 - Tanítás után vagy a tanuló és a lelkigondozó lyukasóráiban.
 - Részben hosszabb időn át tartó állandó kísérés – adott esetben a szülőket is bevonva (persze csak a diák beleegyezésével).
- c) Telefonbeszélgetésekben, levélben történő lelkigondozás
- d) Kríziskezelés az iskola közösségében bekövetkezett haláleset után
 - Csoportos és személyes gondozás a krízisintervenciós team segítségével.
 - Emlékhely kialakítása, áhítat – többek közt az érintett diákok részvételével.

Egy másik lehetőség az állandó fogadóórák időpontjának megadása. Minden esetben nagyon fontos, hogy a diákoknak megfelelő mennyiségű információ álljon rendelkezésükre a lehetőségekről, ezáltal módjukban áll könnyedén megszólítani a lelkigondozót.¹⁰

3. Gyász munka és lelkigondozás krízis esetén

Diákok, tanárok, dolgozók váratlan halála egyértelmű törest jelent az iskola életében. Tanulók öngyilkossága vagy sok más ember megölése, ahogy az az elmúlt években sok külföldi és német iskolában történt (lásd Erfurt, Winnenden), eddig ismeretlen mértékű kihívások elé állítja a lelkigondozókat. Olyanok elé, amelyek az iskola egészét érintik.¹¹

A hirtelen halálesetek vagy egy diák öngyilkossága alap-

¹⁰ www.rpz-heilsbronn.de – Arbeitsfelder – Schulseelsorge – Beispiele aus der Praxis: Heilsbronner Modell der Schulseelsorge.

¹¹ Anyagok és más anyagokra való utalások találhatóak ehhez az alábbi címen: <http://wiki.rpi-virtuell.net/index.php/Krisenseelsorge> (Lebensraum Schule).

jaiban rendíti meg az iskolát és annak tagjait.¹² Ezek kapcsán egészen különböző gyászreakciók figyelhetők meg, többek között a más emberek halála felett érzett felelősség, a saját haláltól való félelem vagy az a folyamat, ahogy a veszteség túlzott vidámságba vagy a figyelem elterelésébe csap át, egészen addig, míg dühkitörésekbe, provokáló magatartásba vagy erőszakos viselkedésbe torkollik.

Jürgen Langer az aktív fázisban való segítségként veti fel a következőket:

- Erősíteni kell az illetékes személyeket, hogy könnyebben közeledhessenek ilyen esetben a gyerekekhez.
- Az intervenciók eljárást célzatosan kell előkészíteni.
- El kell magyarázni a halált.
- El kell kerülni a szépítést.
- Ki kell mutatni és el kell fogadni az érzéseket.
- Nem szabad túl gondoskodóan, sem pedig túl közömbösen reagálni.
- Lehetőség szerint meg kell őrizni a mindennapok rendjét.
- Fel kell függeszteni a teljesítménymérést.
- A gyerekek kapjanak lehetőséget a meghallgatásra, az elfogadásra és a megértésre.
- Lehetővé kell tenni a gyászsal való kreatív foglalkozást.
- Legyen lehetőség a testi mozgásra.
- Gyűjtsenek ötleteket arra, hogy hogyan őrizhetik meg emlékezetükben diáktársukat.¹³

Az akut fázisban fontos, hogy a diákoknak meglegyen a lehetőségük az esemény megragadására, gondolatok megformálására, azok kezelésére. És arra, hogy a szörnyűséges helyzetben legyen esélyük egy vigasztaló, reményt és értelmet adó perspektíva megtalálására (például a keresztény hit alapján).

Didaktikai szempontból reflektált és a tanítás során kipróbált metodológiai eljárások sokasága létezik a gyászsal való szembesülés feldolgozásához: például levelet írni az áldozatoknak, rajzoltatni, gyászkönyvet kihelyezni, gyászfalat létrehozni, amelynél például egy gyertya meggyújtásával vagy egy teleírt cetli elhelyezésével kifejezésre juthat a gyász stb. Egy teljes felsorolás ezen a helyen túl messzire vezetne. Ezért csak két kiemelkedő összeállításra utalnék, amelyekben a tanítás szempontjából fontos ötletek és metódusok vannak összegyűjtve:

Kristina Roth: *Rituale bei Todesfällen und schweren Krisen. Eine Zusammenstellung von Ideen und Anregungen verschiedenster Lehrer/-innen* (6 Seiten).¹⁴

¹² Lásd ehhez Jürgen Langer: Plötzliche Tode und Schülersuizide. In: Koerrenz–Wermke 2008, 204–211. o.

¹³ Uo. 207. o.

¹⁴ <http://www.bistum-augsburg.de/ba/dcms/sites/bistum/bildung/religionsunterricht/schulpastoral/krisenseelsorge.html> – 3. Material und Links (letöltve 2009. 05. 14.)

Diözese Rottenburg-Stuttgart: *Schulpastoral, Erprobte Rituale und Materialien zum Umgang mit Tod und Trauer in der Schule – eine Übersicht*.¹⁵

Ugyanettől az intézettől számos más hasznos anyag is letölthető.¹⁶

4. Lelkigondozás krízis esetén

Ha az iskolát nagy szerencsétlenség éri, vagy egy különösen durva betörés vagy más erőszakos cselekmény áldozatává válik, akkor hirtelen sokszorosára növekedik az iskolai lelkigondozásra való igény. A diákok lelki vezetése ebben a helyzetben kiemelten magas professzionalitást igényel. Ahhoz, hogy az iskola vezetésének és a tanároknak használható segédanyag legyen a kezében, a bajor evangélikus és katolikus egyház kidolgozott egy kézikönyvet, amelynek célja, hogy a krízisekre való felkészülésben segítse a pedagógusokat, hogy éles helyzetben gyorsan és hatékonyan tudjanak cselekedni. A könyv azóta már a negyedik kiadást is megérte. Tartalmi szempontból foglalkozik többek közt a szélsőjobbaldalisággal, diszkóbalesetekkel, gyilkossággal/családi drámával, bombaveszéllyel, ámokfutással, valamint anyagokat közöl a halálesetek utáni áhítatok és istentiszteletek megtartásához.¹⁷

2.2. Vallási képzési lehetőségek

1. Tájékoztató áttekintés

„Egy másik hatóságat a csoportok alkotnak. Az iskolai lelkigondozás a tanórán túl is kapcsolatba akar kerülni a gyerekekkel, erre teremt lehetőséget az orientációs napokkal, a reflexiós napokkal, hétvégi szabadidős programokkal, nyári táborokkal és tanulmányutakkal (Taizé, Kirchentag stb.). Az ilyen csoportos lehetőségekhez tartoznak a délutáni munkacsoportok is: meditációs csoportok, bibliodráma-munkacsoport, filozófiakör, gitárcsoport stb.”¹⁸

Ez a terület lehetőséget biztosít a tanulóknak a szokásostól eltérő találkozásra egyrészt egymással, másrészt pedig az egyházzal, Isten emberszeretetének üzenetével

¹⁵ <http://schulpastoral.drs.de/umgangtrauer.htm> – Download – Trauerarbeit. Itt található ez az összeállítás is más érdekes anyagokkal együtt. Ebből kiemelésre méltó: Grenzerfahrung: Tod. Eine Handreichung (letöltve 2009. 05. 14.).

¹⁶ <http://schulpastoral.drs.de/umgangtrauer.htm> (letöltve 2009. 05. 14.). „Hilfreiche Praxisbausteine zum »Umgang mit Tod und Trauer in der Schule«, „Leitfaden zum »Umgang mit Tod und Trauer in der Schule«”.

¹⁷ „Was tun, wenn der Notfall eintritt?” *Handbuch für den Umgang mit Tod und anderen Krisen*. Hrsg. von Evangelische-Lutherische Kirche in Bayern/Katholisches Schulkommissariat in Bayern. Erarbeitet von Thomas Barkowski – Gerborg Drescher – Gabriele Rüttiger. München, 2006. Ergänzungslieferung 2009. – Vö. még az alábbiakban a 3.3. pont alatt írottakkal.

¹⁸ Dam: Art. Schulseelsorge, 361. o.

és annak egész életre kiható jelentőségével. Ezen keresztül fejlesztik az individuális és szociális kompetenciákat (a teljes személyiséget érintő oktatás). Sokszor pozitív hatással vannak az osztályok és az iskola atmoszférájára is.

2. Csendesnapok, orientációs napok, vallási hetek

A táborok és a csendesnapok mellett az orientációs napok és az iskola által szervezett vallási hetek is fontos szerepet játszanak a tanulók életében.

A *csendesnapok / vallási orientációs napok*¹⁹ olyan háromnapos rendezvények, amelyek a felsőbb évfolyamok számára az iskolán kívül, de hétköznapokon kerülnek megrendezésre különböző konferencia-központokban. Az ilyen csendesnapokhoz hozzátartoznak a folytatólagos csoportos foglalkozások (egy nap három alkalom), az áhítatok („reggeli szavak”, „esti gondolatok”) és az istentiszteletek. A csendesnapok szeretnék segíteni a diákoknak abban, hogy

- rátaláljanak önmagukra;
- a csoporton belül kialakuljon egymás jobb megértése;
- megtaláljanak egy, az élethez való megbízható és a jövő iránt elkötelezett hozzáállást;
- könnyebben tájékozódjanak az élet és a hit kérdéseiben.

Az iskola által szervezett *vallási hetek* olyan egyhetes rendezvények, amelyek az iskolai kontextusban kerülnek megrendezésre. 9–12. osztályos diákok, valamint tanárok és szüleik vehetnek részt rajtuk. Egy ilyen héthez hozzátartoznak a folytatólagos csoportos foglalkozások a diákok számára délelőtt és délután, beszélgetőkör a tanárok számára, esti rendezvények tanárok és szülők számára, valamint áhítatok és istentiszteletek.²⁰

2.3. Az iskolának mint a tanulás és az élet színtérének kialakítása

1. Tájékoztató áttekintés

„Itt a nyitott és emberközeli iskola ideáljának eléréséhez megtett kis lépésekről van szó, amilyen például a kollégiummal és az iskolavezetéssel vagy a diákönkormányzattal való kapcsolat. Az iskolai lelkigondozásnak ezen a területen összeköttetésben kell lennie az iskola más tevékenységeivel. Az iskolához, amely az élet színtere, hozzátartoznak

¹⁹ <http://www.pi-villigst.de/home/arbeitsbereiche/dienstanschulen.htm> – Ehhez lásd a Rotenburg-Stuttgarteri Egyházmegye részéről az orientációs napok koncepciójának alapos bemutatását itt: <http://schul-pastoral.drs.de/kontdo.htm>, illetve Bärbel Husmann: Tage religiöser Orientierung. In: Koerrenz–Wermke 2008, 154–157. o.

²⁰ A projekthetek egy másik formájának dokumentációját: Doyé, Katharina – Spenn, Matthias – Zampich, Dirk (Hrsg.): *Die Religionsphilosophischen Projektwochen. Ethisch-religiöse Bildung mit Schülerinnen und Schülern*. Münster, 2006. /Schnittstelle Schule 1./

az áhítatok és az iskolai istentiszteletek: azok az alkalmak, amelyek során az iskola megáll egy pillanatra, és kimondhatja bánatát és örömét Isten előtt. Ahol az emberek szótlaná válnak, pontosan ott tudja az iskolai lelkigondozás megszólítani és támogatni őket szavakkal, énekekkel és szimbólumokkal.”²¹

2. Áhítatok és istentiszteletek

Az iskolai lelkigondozásnak nagyon fontos részét képezik az áhítatok és az iskolai istentiszteletek, valamint a csendesobák.²² Itt is sokoldalú tapasztalatok állnak rendelkezésünkre. Az egyházi iskolák nagy gyakorlattal rendelkeznek e téren, és az iskolalelkésznek is nagy a hatásköre. Puskán csak a csoportok életkor szerinti kiválasztására kell ügyelni.²³

Alkalmat adhatnak istentiszteletre – az egyházi év meghatározott ünnepei mellett – a diákok és az iskola életében bekövetkező fontos események. Így új kazuáléként kialakult a beiskolázás kapcsán tartott istentiszteletek gyakorlata.²⁴ A ballagás²⁵ és más iskolai ünnepek és jubileumok is jó lehetőséget adnak az istentiszteletre.

3. Az iskola életének alakítása

Másként áll a helyzet az iskola életéhez és kultúrájához való hozzájárulás esetén. Ezt a dimenziót nem lehet tágabb kitékintés nélkül kezelni. Ezért álljon itt néhány kulcsszó, miből is áll mindez:

- az iskola életének és kultúrájának fejlesztése;
- a hangulat és az atmoszféra befolyásolása;
- az iskolaév rendjének kialakítása;
- az ifjúság ünneplési szokásainak fejlesztése;
- ünnepi és szórakozási kultúra az iskolában;
- az iskola és az osztálytermek díszítése.

2.4. Összeköttetés a környezettel

Az iskolai problémák és lehetőségek annak környezetével is összefüggésben állnak. Ezért sok kérdés megoldásában nemcsak segítséget nyújt, de sokszor alapvető fon-

²¹ Dam: Art. Schulseelsorge, 361. o.

²² Vö. ehhez például Koerrenz–Wermke 2008, 143. kk. (iskolai áhítatok), 148. kk. (iskolai istentisztelet), 168. kk. (csendesobák). Schröder, Bernd: Art. Schulgottesdienste/Schulandachten. RGG VII. 4. Aufl. 2004. 1028. kk.

²³ Lásd ehhez még Reinhard Kirste: Art. Jugend- und Schulgottesdienste. In: Hans-Christoph Schmidt-Lauber u.a. (Hrsg.): *Handbuch der Liturgik*. 3. Aufl. Göttingen, 2003. 832–845. o.

²⁴ Lásd ehhez az *Arbeitsstelle Gottesdienst* című folyóirat 20. évfolyamának tematikus füzétét: Hannover 2006, Heft 1: „Einschulung als neue Kasualie?”

²⁵ Lásd ehhez: „Beispiel Abschlussgottesdienst” – Christian Grethlein: *Grundinformation Kasualien. Kommunikation des Evangeliums an Lebensübergängen*. Göttingen, 2007. 356. kk.

tosságú is a környezettel való együttműködés. Az iskolai lelkigondozás munkája során az iskola valóságával kerül kapcsolatba, amely felettébb sokoldalú és komplex, ezért nagyon fontosak a jó összeköttetések.

Ez mindenekelőtt a tanácsadás munkájára igaz. Ezért kooperál az iskolai lelkigondozó az egyházi és egyházon kívüli intézményekkel: segítő és tanácsadó központokkal, mint például drogtanácsadás, ifjúságvédelem, pszicholó-

giai tanácsadás, diakónia, gyülekezetek és egyházi ifjúsági munka (városi ifjúsági lelkész, esperes stb.).²⁶

(Gottfried Adam tanulmányának az iskolalelkészek továbbképzéséről szóló második részét a *Lelkipásztor* következő számában olvashatják.)

²⁶ Vö. ehhez Dam: Art. Schulseelsorge, 361. o.

Pótfelvétel az Evangélikus Hittudományi Egyetemre

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem a 2009/2010-es tanévre pótfelvételt hirdet valamennyi szakára. A képzés lehetőségei a következők:

- A) Nappali tagozaton *teológus-lelkész osztatlan mesterszakon (MA)* a lelkészi szolgálatra felkészítő teológiai tanulmányok. A tanulmányi idő 12 félév. A képzés helye: Budapest.
- B) Nappali tagozaton *bachelor (BA)* szintű *katekéta-lelkipásztori munkatárs alapszak*. A tanulmányi idő 6 félév. A képzés helye: Budapest.
- C) Nappali tagozaton *bachelor (BA)* szintű *katekéta-lelkipásztori munkatárs alapszak*. A tanulmányi idő 6 félév. A képzés helye az EHE Nyíregyházi Főiskolára kihelyezett tagozata.
- D) Nappali és levelező* tagozaton *bachelor (BA)* szintű *kántor alapszak*. A tanulmányi idő 6 félév. A képzés helye: Budapest.
- E) Levelező tagozaton *bachelor (BA)* szintű *katekéta-lelkipásztori munkatárs alapszak*. A tanulmányi idő 6 félév. A képzés helye: Budapest.
- F) Nappali tagozaton *master (MA)* szintű *hittanár-nevelő tanár mesterszak*.** A tanulmányi idő 5 félév. A képzés helye: Budapest.

*A kántor szak új képzési formája a hittudományi egyetemen

A megszokott nappali tagozat mellett kellő érdeklődés esetén 2009 szeptemberétől hétfévi (péntek, szombati) munkarenddel működő formát is indítunk a levelező katekéta-lelkipásztori munkatárs szakhoz és a fóti kántorképző téli tanfolyamához kapcsolódóan. Az új formával elsősorban azoknak szeretnénk továbbtanulási lehetőséget kínálni, akik már zenei szolgálatban állnak, és munkájuk vagy más szakon folyó tanulmányuk nem teszi lehetővé a nappali tagozatos képzésben való részvételt.

A képzési idő három év. Az oktatás célja és tárgyai megegyeznek a nappali képzésével, de az órákra blokkosítva, péntek délutántól szombat délutánig kerül sor péntekenként Budapesten, az egyetem zuglói épületében, szombatonként általában Fóton.

**Hittanár-nevelő tanár mesterszak indul az EHE-n

A mesterszak az EHE és az ELTE PPK közös képzése keretében történik. Jelentkezni lehet katekéta-lelkipásztori munkatárs BA oklevéllel, valamint:

- teológus-lelkész oklevéllel;
- főiskolai szintű hitoktatói oklevéllel;
- kántor BA oklevéllel.

Az utóbbi három esetben előfeltétel 10 kreditnyi pedagógiai-pszichológiai modul elvégzése, amelyet szükség esetén az ELTE PPK biztosít. A képzés 2010 februárjában, az előfeltétel teljesítéséhez szükséges kurzus 2009 szeptemberében kezdődik.

Jelentkezési határidő: 2009. augusztus 15.

A felvételi alkalmassági vizsga időpontja: 2009. augusztus 31.

Részletes felvilágosítás és jelentkezési lap kérhető az EHE Rektori Hivatalában (1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3., tel.: 1/469-1051 vagy 20/824-9263, e-mail: teologia@lutheran.hu), illetve letölthető az EHE honlapjáról: <http://teol.lutheran.hu/felvételizőknek>.

Jezeél napja

Az ószövetségi viszálykezelés ökumenikus tanulságai

ROZS-NAGY SZILVIA – NAGYPÁL SZABOLCS

Számos példát találunk az Ószövetségben a viszálykezelésre, e példák elemzése és értelmezése pedig segítségünkre lehet az ökumenikus párbeszéd módszertanának és lelki-ségének kialakításakor. Isten ugyanis folyamatosan különböző kihívások elé akar bennünket állítani, és ezáltal meg is kívánja változtatni hozzáállásunkat és magatartásunkat a más felekezetű emberek és közösségek iránt.

Jónás próféta történetének egyik különlegessége például, hogy a róla szóló egész könyvben Isten mély együttérzéssel és beleérzéssel fordul Ninive városának lakói felé, minthogy őket is a népéhez tartozóknak tekinti. Márpedig amennyiben igaz az (és erre számos más ószövetségi szöveg is utal), hogy Isten kivétel nélkül minden vallásos közösséggel törődik, kinyilvánítja magát nekik, elfogadja följánlásaikat és áldozataikat. És ha ez még nem volna elég, ráadásul az egész világ számára is áldásnak tekintti őket, és valódi közösségvállalással fordul feléjük, akkor nekünk is módosítanunk kell a magatartásunkon más felekezetű testvéreink irányában.

A zsidó Szentírásból ezúttal hét fontos és sokatmondó szöveget választottunk ki, melyekben valamiképpen viszályok kezeléséről esik szó, továbbá emberek engesztelőnek ki egymással és természetesen Istennel. E szövegeknek rendkívül messze ható következményeik vannak számunkra, miközben Isten országát és az egész kereszténység ökumenikus közösségét építjük újjá, azokról tanúságot teszünk, és várjuk teljes megvalósulásukat.

Tisztességes üzletkötés: Nóé áldozata

Amikor a fölmerült viszályhelyzetet valamiképpen meg kell oldani, akkor a legegyszerűbb eljárás (amely ugyanakkor sokszor egyszersmind a leghatékonyabb is), hogy felelősen, tisztán, egyenesen, áttekinthetően, nyíltan és előremu-

tatóan járunk el: vagyis hogy tisztességes játékot játszunk. E magatartás lényege, hogy szembenézünk a nehézségekkel és azok következményeivel, ráadásul olyan megfelelő alapelveket állítunk föl, amelyek a jövőben képesek elejét venni a hasonló helyzetek kialakulásának.

Mit tanulhatunk Nóé özönvíz utáni áldozatából (1Móz 8,20–9,17), amelyre egyrészt azért került sor, mert az emberek gondolatai bűnösök voltak, másrészt mert Isten szövetséget ajánlott Nóénak? Az első fontos lépés talán az lehet, hogy elviseljük a szenvedést, ahogy ezt maga Nóé is tette; azután pedig elfogadjuk és letöltjük büntetésünket, és nem fordítjuk el tekintetünket a kihívások elől. Mindeközben rádöbbenhetünk arra, hogy mindaz, amit büntetésként élünk meg (például a bezártság, elszigeteltség, szegénység, éhség, túlélés vágya), tulajdonképpen a szabadulásunkat, Istennel és embertársainkkal (például családtagjainkkal) való egymásra találásunkat segítette elő.

Ha pedig mindezt felismertük, akkor már továbbléphetünk, és szemügyre vehetjük bűnös és ellentmondásos cselekedeteink eredményeit és következményeit, szembenézhetünk törekenységünkkel, meghasadtságunkkal és vétkeinkkel. Mindezt azonban anélkül érdemes megtennünk, hogy kizárólag másokra hárítanánk a felelősséget a történelemért, különösen, hogy a baj okozói esetleg már nem is élnek. Csak akkor tudunk továbblépni, ha fölvállaljuk és megtisztítjuk életünkben a történelem különféle örökségeit.

Elemoznunk kell indítékainkat, gyöngye pontjainkat, kisértéseinket, sötét oldalainkat; ezenkívül annak is tudatában kell lennünk, hogy mennyire függünk más emberek véleményeitől, mi az általános vélekedés a társadalmunkon, kultúránkon, vallási és felekezeti hagyományunkon belül, illetve milyen messzire vagyunk hajlandóak elmenni Isten akaratának követésében. A valóságra kell figyelniük, továbbá emberi természetünk előremutató és hátráltató le-

hetőségeire. Ezen odafigyelés teszi ugyanis lehetővé, hogy bűnbánatot tartsunk, állandóan készen álljunk a töredelemre, mind a saját nevünkben, mind pedig azok képviselőjében, akik többé már nem lehetnek jelen.

Itt elsősorban az a fontos, hogy ama bűnöket is készek legyünk megvallani, amelyeket mások vagy maga Isten ellen követtünk el. Készen kell állunk arra is, hogy áldozatot hozzunk, sőt saját javainkat följánljuk; tudniillik ama kevéskét, ami az özönvíz után esetleg még megmaradt. Hiszen még életünk legnagyobb szerencsétlenségei után is marad valamink. Még ekkor is van egy kevés, valami ajándéknak való, egyfajta kincs, amelyet följánlhatunk áldozatként, és így új alapokat vethetünk Istennel és társainkkal való kapcsolatainknak. Még véletlenül sem a maradékra vagy a morzsákra gondolunk itt, hanem valami olyasmire, ami a miénk, ami drága a szívünknek. Nőé sem aggódott, hogy mi marad neki, vagy hogy miből fog ezután megélni, ha levágja a néhány állatot, amely túlélte az özönvizet.

Amikor áldozatot ajánlunk föl, akkor nem mások hibáira vagy bűneire gondolunk: többé már nem hibáztatjuk őket. Ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy megmásítanánk a történelmet, vagy elrejténénk a múltat és annak következményeit, de tudatosítjuk, hogy mi a jelenben élünk és a jövő felé tekintünk. Új alapokra helyezzük ezért a kapcsolatunkat Istennel, hiszen ez életünk bármely pillanatában lehetséges. Áldozatunk illatát Isten bizonyosan örömmel fogadja, erőfeszítéseinket pedig nem hagyja válasz nélkül. Ő sohasem fog újra özönvizet bocsátani a Földre, átokként azért, ahogy az emberek élnek és cselekszenek. Jónak tartja, hogy szövetséget kössön velünk. Ezáltal ugyanis lehetőségessé válik egy másik világ, egy másik jövő; új szabályokkal, új szerepekkel, új ígérekkel és új felelőségekkel.

A Nőével kötött egyetemes szövetség története az egyik olyan alapvető szentírási elbeszélés, amely Istennek az egész emberiségre és az egész Földre kiterjedő gondoskodását és gondviselését írja le. Amíg csak Föld lesz, nem szűnik meg a vetés és az aratás, a hideg és a meleg, a nyár és tél, a nap és az éjszaka. Valóban képesek leszünk tevékeny szerepet vállalva együtt élni testvéreinkkel megbékélt különbözőségben, vagyis egységben és sokszínűségben. Isten számos utóddal áldja meg gyermekeinket, akik már egy másik világban fognak felnőni és élni. Lehetőségessé vált ugyanis egy másik világ, ahová nem kell átörökítenünk régi megosztottságainkat és bűneinket, s ezekkel nem kell vég nélkül terhelni a következő nemzedékeket.

A vezetők felelőssége: szövetség Mózesrel

Valahányszor csak Isten felhőkkel borítja be az égboltot, és nyomában föltűnik a szivárvány, ő megemlékezik ígéretéről és örök szövetségéről, amely közte és a Föld minden élőlénye között jött létre. Az egész lakott Földdel (*oikumené*)

kötött szövetség a teljes emberiség és az egész teremtett világ számára megadatott, egyben a végidőre vonatkozó jel. E lépés különleges üzenetet hordoz az egész emberiség számára: Isten egyedülálló szeretetét és gondoskodását közvetíti ugyanis, ugyanakkor egyedi felelősséggel ruház föl bennünket egymás iránt.

A magunk részéről azonban először is tisztáznunk kell a pontos helyzetünket Istennel kapcsolatban: tisztán kell látnunk, hogy mi milyen módon tartozunk hozzá, és mások miként tartoznak őhozzá. Ezután pedig fokozatosan egyre inkább engednünk kell Istent, hogy kifürkészhetetlen szeretetével forduljon minden egyes ember és minden emberi közösség felé, és az ő életükben is működjek ott és akkor, oly módszerekkel és oly utakon, ahogy jónak látja.

Ezzel kapcsolatban vizsgáljunk meg most közelebbről egy másik különleges történetet (2Móz 24,1–18), amely a Mózesrel kötött szövetségről és Mózesnek a Sínai hegyre vezető útjáról szól. E történetben a vezetők Mózesrel tartanak, aki fölmászik Isten hegyére, és leborul az Úr előtt. Ezt követően pedig a nép egyhangúlag azt válaszolja, hogy mindent megtesznek, amit Isten mond nekik.

Ennek nyomán az örökkévalóság számára leírják Isten parancsolatait és ígéreteit, majd oltárt építenek a hegy lábánál, és köveket állítanak, egyet-egyet Isten népének mind a tizenkét törzse számára. Továbbá égő- és békeáldozatot mutatnak be, majd fölolvassák a szövetség könyvét, végül a szövetséget vérrel pecsételik meg. A vezetők ekkor ismét fölmennek a hegyre, és látják Istent, majd esznek, isznak Isten jelenlétében. A szövetség könyve tartalmaz minden tudnivalót és kinyilatkoztatást, amelyet Isten szán népének. Végezetül felhő takarja el a hegyet, és Isten jelenlétének emésztő tüze borítja be a hegy csúcsát.

Egy szövetség vagy szerződés egyik legfőbb szerepe az életben az, hogy minden érintett előtt világossá tegyen bizonyos helyzeteket, szerepeket, feladatköröket, adott jogokat és kötelezettségeket. Ennek mai példái a tanításbéli megfogalmazások vagy a teológiai megegyezések jelentik, illetve a Szentírás közös ökumenikus fordításai, valamint az együttes visszatérés a közös gyökerekhez: vagyis mindahhoz, amit Isten a tekintélyével parancsolt.

A vezetőknek kulcsfontosságú szerepe van a megosztottság létrejöttében és annak gyógyításában, a zűgolódás engedésében és elcsöndesítésében, az Istenhez közeledésben és a tőle való távolodásban, a közösség szétdúlásában és építésében. Az új szövetség utáni lét feltétele, hogy olyan vezetők álljanak a nép élén, akik látták Istent, és tudnak együtt enni és inni.

Egy szövetség kölcsönös megtartásához szükség van a másik fél beható ismeretére és szeretetére: e célok eléréséhez pedig nélkülözhetetlen a hívek egyetértése (*consensus fidelium*). Tehát miközben a lelki vezetők Istennel találkoznak, a lent maradt nép istentiszteleteket mutat be. A népnek szintén el kell köteleznie magát; hiszen a vezetők

önmagukban nem köthetik meg a szövetséget Isten egész népének nevében. Isten a lehető legszélesebb körű elfogadottságot akarja; máskülönben a szövetségkötés vállalkozása megbukna, vagy a feledés homályába veszne, ahogy azt számos történelmi példa mutatja.

Ajándékok fölajánlása: Jákób találkozik Ézsauval

Találkozni és őszintén egymás szemébe nézni alapvető szükséglet, még akkor is, ha a múltban van valami fontosnak tűnő dolog, ami egyelőre még szétválaszt bennünket. Az első fölidézett történetben Nóétól megtanulhattuk, hogy a legfontosabb az, hogy újra meg újra helyreállítsuk a kapcsolatunkat Istennel.

Most tehát készek vagyunk arra, hogy betekintsünk a Jákób és Ézsau találkozásáról szóló következő történetünkbe (1Móz 33,1–11), amely a megbékélés következő szintjét ismerteti, és fölhív az embertársainkkal megszakadt kapcsolatok helyreállítására.

A Krisztus testében élő emberek a szó legszorosabb és legteljesebb értelmében is testvéreink, nővéreink és fivéreink, hiszen egyazon Atyánk van, aki mindannyiunkat megszabadított a bűn és félelem kötelékei alól, és megnyitotta előttünk az utat embertársaink felé, hogy azután együtt térhessünk vissza őhozá. Minél több áldást örököltünk az őseinktől, annál nagyobb a felelősségünk, de annál erősebbek is vagyunk. Következésképpen, mi vagyunk ama helyzetben, hogy megtegyük az első lépéseket a másik felé.

Mindig a legerősebbnek és a leghatalmasabbnak kell kezdeményeznie a megbékélést és a kiengesztelődést: ez egy olyan szabály, amelyet sajnos meglehetősen ritkán követnek kultúránkban. Nem lehet és nem is szabad elvárni, hogy a gyöngébb fél kezdeményezzen egy szembesítést és tetemre hívást, anélkül, hogy meg ne teremtdjék a megáláztatás, egyenlőtlenység és alávetettség légköre.

Az erősebbnek ezen felül azt is érdemes szem előtt tartania, hogy nem illik üres kézzel érkeznie, hanem ajándékokat kell vinnie az időközben megszerzett javakból, kimutatva ezzel tiszteletét és nagyrabecsülését a gyöngébb fél iránt. A természetünknel fogva különböző ajándékokkal vagyunk megáldva, de még inkább áldottak vagyunk a viszályainkon és összetűzéseinken keresztül: ezek átalkíthatnak, vezethetnek és fejleszthetnek bennünket.

Isten akkor is jó volt hozzánk, amikor még egymástól elkülönülve és egymás nélkül éltünk. Ő mindent megadott, amire csak szükségünk volt, sőt még sokkal többet is annál: alázatot ültetett a szívünkbe. Hiszen bennünket is és a többieket is mint az ő saját képmását, ikonját és kiábrázolását tartott meg. Gondoskodott a közösségeinkről is: családdal és javakkal látott el bennünket és biztosította a jólétünket is.

Egy ajándék addig nem ajándék, amíg meg nem oszt-

juk másokkal. Az ajándékainkat azért kaptuk, hogy mások javára és Isten dicsőségére használjuk azokat, nem pedig azért, hogy magunknak tartsuk meg őket. A világon mindenki különböző kincseket gyűjtött és gyűjt az élete folyamán: meg kell tehát tanulnunk, hogy miként ajánlhatjuk föl ajándékainkat, és ezzel párhuzamosan hogyan fogadhatjuk el mások ajándékait.

Azon esetben pedig, amikor a másik elénk szalad és átölel bennünket, fölkészültnek kell lennünk, hogy mi is ki tudjuk tárni karjainkat, hogy végre egymásra találjunk, és helyreállítsuk hajdani jó kapcsolatainkat. Amennyiben különféle ajándékokat ajánlunk föl egymásnak, például pénzt vagy munkaerőt adományozunk a másik fél templomépítések, ez segít megelőzni, hogy a másik haragja vagy sérelme elárasszon bennünket, mielőtt még igazán megpillantanánk és ennek nyomán megismernénk egymást.

Mindig bátran és merészen hagyatkozhatunk a Szentlélek támogatására és ihletett ötleteire, hogy kifejezésre juttassuk szeretetünket. Amikor végre ki akarunk békülni valakivel, az egyik alapvető föladatot az jelenti, hogy kimutassuk jó szándékunkat és tiszteletünket már a kezdet kezdetén, hogy nyilvánvalóvá tegyük az első szeretetet szívünkben. Amennyiben nem vagyunk képesek boldogságot érezni és azt érzékelhetővé is tenni a találkozásaink során, akkor nem fogunk tudni őszintén kiengesztelődni a másikkal. Engedjük tehát, hogy ajándékaink beszéljenek először, mi pedig örüljünk társunk örömeinek.

Eleinte, amikor a levegőben ott rezegnek még a fájdalom és a gyanakvás hullámai, hagyjuk, hogy tetteink és magatartásunk mutassa meg őszinte szándékunkat és akaratunkat a kiengesztelődésre és a béketeremtésre. Először is legyen meg első kézből annak a tapasztalata, hogy tényleg teszünk valamit, és hogy együtt és egymásért cselekszünk. Azután majd hazamehetünk, leülhetünk, és mindent alaposan átbeszélhetünk, olyan légkörben, amely már sugározza, hogy fontosak vagyunk egymás számára, törődünk egymással, sőt egymás testvérei vagyunk.

Imádság a másikért: Ábrahám könyörög Sodomáért

Egy alkalommal Ábrahám isteni ígéretet kapott, hogy utódai nagy és hatalmas néppé válnak majd, és rajtuk keresztül Isten megáldja a Föld minden népét. Isten kiválasztott bennünket, Ábrahám utódait is, hogy gyermekeinket Isten szeretetéhez vezessük, és a világ sójává és világosságává váljunk. Amennyiben így cselekszünk, akkor Isten minden ígéretét beteljesíti rajtunk.

A most következő történetünk (1Móz 18,20–33) azonban borzalmas vádacról és a bűn nehéz súlyáról szól. Istennek magának kellett lejönnie a Földre, hogy kiderüljön,

igazak-e a vádak, amelyek fölhangzanak az égig. A hívők valóban elfelejtették volna szeretni egymást, sőt gyűlöletet keltenek egymás iránt? Valóban nem üdvözlik és nem fogadják be az újonnan jöttet, az idegent, a másik embert? Valóban tönkretesszük magunkat és másokat, az ártatlantokat a bűnösökkel együtt? A várost is, ahol mindnyájan élünk? Valóban elfelejtettünk imádkozni? Tényleg elfelejtettünk fohászolni egymásért?

Emlékezzünk csak arra, hogy Isten kész meghagyni a többi embert is, csak hogy megmeneküljön az ötven, a negyvenöt, a negyven, a harminc, a húsz, majd a tíz igaz, még Sodoma (Szodoma) városában is. A Föld Bírója igazságosan ítél. Amennyiben él mindössze tíz ártatlan ember közöttünk, akkor Isten az egész közösséget megmenti őmiattuk. Bátran kell vállalnunk, hogy Isten elé álljunk és könyörgjünk másokért, ne pedig ájtatos elégedettséggel és csöndes örömmel nézzük, hogyan éri el őket a megérdemelt végzetük.

Bátraknak kell lennünk, hogy imádkozzunk és könyörgéseket mondjunk egymásért. Bátraknak kell lennünk, hogy megalázzuk magunkat mások érdekében Isten előtt. Bátraknak kell lennünk, hogy másokért éljük az életünket, hogy a mindennapi beszélgetéseinkben is a jóakarattal megértést alkalmazzuk, hogy örüljünk a többiek létezésének. Istenadta lehetőségünk, hogy állandóan könyörgéseket mondhatunk a többi emberért.

Isten ugyanis kész a „változásra”, még a saját terveit is hajlandó megváltoztatni, újragondolva eredeti véleményét. Hajlik arra, hogy a lehetőségek közül azt válassza, amelyik jobban kifejezésre juttatja a szeretetét, illetve az életünk értékét. Isten gyakran csak provokál, azaz válaszra hív bennünket, incselkedik velünk és (el)várja könyörgéseinket, hogy jobbá legyen a világ. Isten ezért hív folyamatosan megtérésre. Bátor közösséggé kell válnunk, hogy meg merjünk állni Isten előtt sírva, könyörögve és imádkozva. Az Ábrahámról és Sodomáról szóló elbeszélés nyitott végű történet.

Hasonlóképpen, mi sem tudunk semmit a másokért elmondott könyörgéseink eredményéről, és mégis kitarunk a fohászadásokban, és folytatjuk azokat szüntelenül. Föl kell ismernünk a másik ember fontosságát: ő fontos Istennek és fontos nekünk is. Alapvető, hogy a másik ember ott legyen a közelünkben, hogy segíthessük és támogassuk őt minden lehetséges módon. A másik ember ugyanis Isten képmását hordozza magán; ezért méltó ő a legbensőségesebb és leghatékonyabb segítségre, amit csak adhatunk neki: érte mondott imádságainkra.

Szüntelenül imádkoznunk kell egymásért, hogy Isten megtartsa a többieket is, és fölvirágoztassa a városait, a kultúrájukat és a közösségeiket. Mi sem lehetünk boldogok és áldottak nélkülük. Még akkor sem, ha nem velük éljük hétköznapjainkat, még akkor sem, ha nem vagyunk része a kultúrájuknak. Már csak azon az alapon is, hogy egy az Isten, a mi Atyánk, folytatnunk kell a másokért mondott imáinkat.

Meg kell találnunk még a legparányibb jót is a másik felekezetben. Akkor is, ha csupán tíz ártatlan és szent életű embert találnánk ott. A könyörgéseket és az imádságokat akkor hagyhatjuk abba, ha Isten kihirdette végső döntését. Természetesen már most is számtalan módon gyakoroljuk magunkat a föntiekben: szüntelenül imádkozunk például az egyház látható egységéért. A többiekért is imádkoznunk kell, és nem csupán a régóta várt egységért, hogy a hitüket annak minél nagyobb gazdagságában megélhessék.

Társaink nélkül egy lépést sem: közösségvállalás a megbüntetett Mirjammal

Minden esetben nehéz eldönteni, hogy közülünk ki is hibázott vagy vétkezett nagyobb. A következő történetünkben (4Móz 12,1–16) egy rendkívül alázatos vezetővel találkozhatunk. Az elbeszélésben jelen van még Mirjám (Mirjam), a nővére, a bátyja, a többi próféta, és Isten kinyilvánítja Magát nekik látomásokban, és beszél hozzájuk álmokban. E történetben egyetlen ember sincs, aki fölt nélküli volna.

Vezetőnek lenni azt jelenti, hogy felelősek vagyunk és elszámolással tartozunk Istennek az emberekért. Mózes feleségválasztását meg lehet kérdőjelezni, de a hatalmát nem, amelyet Istentől kapott. A történelem tanúsága szerint vannak kérdések, amelyek sokkal inkább abban kérdőjeleznek meg valamit, aki fölteszi azokat, semmint abban, akinek szánják. Még a közösség vezetőjének is idegen a felesége, ami ugyebár akkoriban tilos volt. A rokonai tehát működését és vezetői mivoltának jogosságát is megkérdőjelezték.

Valószínűleg az egész közösség nevében vonják őt kérdőre, amelynek tagjai szintén tanúi annak, hogy vezetőjüknek ilyen különleges jogai is vannak. Azok, akiket megbüntetnek, általában egy dolgot elfelejtenek megtenni: nevezetesen, hogy megalázzák magukat Isten előtt. Isten úgy fogadja el Mózes személyét, ahogy van; ő pedig mindig készen áll arra, hogy megalázza magát Isten előtt. Isten tehát egyedülállóan különleges módon beszél az ő kiválasztott szolgálójával. Isten szentől-szembe beszél a szolgálóval, világosan, nem pedig rejtvényekben: a szolgáló még Isten arcát is látta. Aki a szolgáló ellen beszél, azt kizárják a táborból egy időre, ám azután visszatérhet. És ahogy általában történni szokott, éppen a vezetők egyike kezd el Mózes ellen beszélni, ezért őt is utoléri a büntetése.

Büntetést kap, holott számos ember véleményét képviseli a közösségből. Mi a történet tanulsága? Az, hogy minden ember ismerje föl, hogy senki sem jobb a saját vezetőjénél és a többi emberénél sem. Mindenki kaphatna büntetést, ki ezért, ki pedig azért. A büntetést tehát nem megkönnyebbüléssel nézik, hanem osztoznak a megbüntetett szenvedésében. Mózes imádkozik nővééréért, és az egész nép várja, hogy leteljenek Mirjam büntetésének napjai, meggyógyuljon és visszatérhessen a közösségbe.

Az egyház közössége nem a magányos harcos futamának terepe. Akarjuk a többiekét és szükségünk van rájuk; *elhatároztuk, hogy együtt maradunk*, még akkor is, ha a másikat büntetés vagy szenvedés sújtja. Föjlajánljuk a közösségvállalásunkat, föjlajánljuk, hogy osztozunk a többiek szenvedésében; föjlajánljuk a hétköznapi életünket és nem csupán az imádságainkat.

Elhatároztuk, hogy segítünk és várunk, és nem haladunk tovább a zarándokutunkon, amíg a többiek vissza nem értek a táborunkba. A kereszténységben nem érezhetjük azt, hogy megnyertük a versenyt, ha saját testvéreinket magunk mögött hagytuk; csak akkor lehetünk elégedettek az elért eredménnyel, ha egymást segítve végre mindannyian eljutottunk a célszalagig. Nem akarhatunk örvendezni és Isten országának beteljesedését ünnepelni a saját testvéreink, embertársaink nélkül.

Nagylelkű vendéglátás: József és testvérei az asztal körül

Igazából semmi különleges nincs abban, ha valaki a saját testvéreit látja vendégül. Egy családot alkotnak, természetes tehát, hogy nagylelkűen üdvözlik és vendégül látják egymást, ahogy az is, hogy minden lehetséges támogatást megadnak egymásnak. A próféták is azt mondják, hogy értékesebb ezért, ha valaki idegeneket, szegényeket vagy más szükségben szenvedőket lát vendégül, mert ők azok, akiknek igazán szükségük van a nagylelkűség és a vendéglátás megtapasztalására. Az étkezőasztalunk megosztásával annak is nyilvánvaló és messze fénylő jelét adjuk, hogy Isten közösséget vállal az egész emberiséggel, illetve hogy mi is közösséget vállalunk a többi emberrel a Földön.

Előfordulhatnak természetesen olyan esetek is – és végül is az egész ökumenikus mozgalom a példa erre –, amikor az élet legnehezebb dolga éppen az, hogy szembenézzünk a saját testvéreinkkel. Sokszor nehezünkre esik, hogy találkozzunk velük, és asztalunkhoz hívjuk őket, és nagylelkűen vendégül lássuk őket. Mindez éppen azért is nehéz, mert azt gondoljuk, hogy a külön töltött évek ellenére túl jól ismerjük őket.

Közös a történelmünk, amelyet végestelen végig feszültségek és összetűzések jellemeznek. Amikor pedig rájuk nézünk, az összes álmunk fölsejlik, és az összes szenvedés is, amelyet testvéreink miatt kellett megtapasztalnunk. Azt sem feledhetjük el, hogy miként hagytuk el egymást az úton, és hogyan választottuk ezután a másik nélküli életet, mert azt éreztük, hogy testvéreink veszélyeztetik az életünket. Egyikünk sem akart egyebet, mint megszabadulni a másiktól olyan gyorsan, ahogy csak lehetséges, bármi legyen is az ára.

A soron következő történetünkben (1Móz 45,1–28) egy

vészhelyzetnek, mégpedig egy éhínségnek kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy összehozza a testvéreket. Boldogok, akiknek nem kell ilyen sokáig várniuk, mert képesek megtenni az első lépést a másik felé már jóval korábban. A legnehezebb ugyanis megtenni az első lépéseket. Nem szabad meglegednünk egy udvarias, kimért és szabatos, korrekt kapcsolattal vagy azzal, hogy imádkozunk egymásért.

Nem elég, ha csupán akkor vállalunk közösséget egymással, amikor különböző szenvedések érnek bennünket; mindez ugyanis sokszor éppen hogy a valódi találkozás szándékos elkerülését szolgálja. Sokkal inkább egymást kell megelőznünk a segítségnyújtásban, és élő és közeli kapcsolatot kell kialakítanunk egymással, és úgy viselkednünk a többiekkel, mint nővérekkel és fivérekkel, a saját családukból származó testvéreinkkel.

Látni fogjuk, ez majd azt fogja eredményezni, hogy nem leszünk képesek elrejteti érzéseinket egymás előtt. Ekkor előállhatunk a legfontosabb mondandónkkal is: „Jöjjetek közelebb hozzám! Most ne bánkódjatok, és ne keseregjete. Él-e még az apánk?” Mert az igazán fontos az, hogy vajon te vagy én azt gondoljuk-e, hogy közelebb állunk Atyánkhoz, hogy jobban szeret bennünket Atyánk; vagy pedig azt, hogy együtt szeretnénk élni mindnyájan az Atyával magával.

Mindenekelőtt arra kell törekednünk, hogy helyreálítsuk az egyetlen, világméretű közösséget és az egy családot. Ezután föl kell ismernünk, hogy valóban Isten küldött el bennünket a testvéreink előtt. Ama küldetést bízta ránk, hogy emberek életét mentsük meg, és mások megszabadulását készítsük elő csodálatos módon, sőt gondoskodjunk arról, hogy mind ők, mind pedig az utódaik túléljék a veszélyt.

Azután majd átölelhetjük egymást, odaadhatjuk embertársainknak a birtokaink és tulajdonaink legjavát, és akkor a többi embernek is sokkal több, mint elég jut ahhoz, hogy tisztességesen megéljenek. Rájövünk majd eközben arra is, hogy igazából fölösleges volt aggódnunk önmagunk kiüresítése, kenőzisa miatt; vagy azon, hogy magunk mögött hagytuk birtokainkat, családuink ősi földjeit, hiszen ami ránk vár, az a legjobb az összes birtok közül.

Feltétel nélküli szeretet: Hóseás önküresítése

Az Ószövetség egyik leggyönyörűbb története Hóseás próféta házasságáról szól (*Hós 1–3*). Az elbeszélés Isten mérhetetlen szeretetéről mesél, és ennek egyszersmind kiemelkedő példáját is adja. Isten meglepő módon arra kéri Hóseás prófétát, hogy vegyen feleségül egy utcanőt. Arra is kéri, hogy legyenek gyermekei tőle. Amikor e felesége később elhagyja, Isten arra kéri a prófétát, hogy vegye vissza és ismét szeresse, annak ellenére is, hogy a felesége nyilvánvalóan nem fog megváltozni, és folytatni fogja addigi életvitelét.

A próféta tehát támogatja feleségét, vele marad, és szereti őt. Olyasvalakit szeret, mindenek ellenére, aki nem is vérrokona. Olyasvalakit szeret, aki folyamatosan szégyent hoz a fejére és a gyermekeiére is. Olyasvalakit szeret, aki folyamatosan kérdéssé teszi mindenki előtt, hogy egy ilyen hivatással, küldetéssel és ilyen feleséggel rendelkező ember valóban próféta-e, vajon tényleg az Isten embere.

Amennyiben Hóseás prófétában lett volna bármiféle büszkeség vagy valamilyen elvárás vagy bizonytalanság önmagában, úgy mindezeket már rendkívül korán, a házassága első napjaiban el kellett veszítenie ahhoz, hogy mind házassága, mind pedig a saját lelki egészsége megmaradjon. Hóseás egyedül a hit által él, egyedül Isten kegyelméből, egyedül Isten szeretetéből. Üres, mint egy agyagedény, cserépedény, mert kiürítette magát: Isten aláztos és engedelmes szolgája lett; egyedül Istené. Senki másra nem hallgat, senki más megjegyzéseit vagy parancsait nem veszi figyelembe, egyedül Istenét, és ekképpen tölti be a hivatását.

Él-e még Atyánk? És mi az Atyával élünk-e? Egyedül Isten akaratát kell követnünk és az ő parancsainak kell engedelmeskednünk. Van úgy, hogy figyelmen kívül kell hagynunk a történelem, a kultúra, a szokások akaratát. Akár az is előfordulhat, hogy a nekünk csak jót akaró, de félelemben élő többi ember kívánságára nem szabad odafigyelni, különben még a saját életünk is istenkáromlásként fog megjelenni, akár magunk előtt is.

A szeretetben és a jótékonykodásban egyáltalán nincs félelem, a teljes szeretet pedig tökéletesen megsemmisíti a félelmet. Szilárdan kell tehát Isten akaratára alapoznunk az életünket; az Atya akaratára, aki gyermekeivel együtt szeretne élni az örökkévalóságban. Ugyanakkor azt is szeretné látni, hogy római katolikusok, ortodoxok és protestánsok férjként és feleségként szeretik egymást, és jó házasságban élnek egymással, ezzel is jelképezve Isten szeretetét minden ember iránt.

* * *

Szeretnünk kell egymást, ugyanúgy, ahogy Isten mindig is szerette választott népét. Az Ószövetségből vett hét eddi-

gi példa rámutat arra, hogy lehetséges egy másik világ is, ahol a megosztottságunk miatti szenvedések eltérésének évszázadai után készen állunk, hogy önvizsgálatot gyakoroljunk, és őszintén megvalljuk bűneinket.

Rászánhatjuk magunkat arra, hogy megalázkodjunk, bűnbánatot tartunk, és az egységért áldozatokat hozunk. Mindezek pedig lehetővé teszik, hogy találkozzunk a többiekkel, akik párhuzamos történelemben és kultúrában élnek velünk. A másik ember mint Isten kiábrázolása mindig is kiemelten fontos számunkra. Az ajándékainknak és a följajlásainknak előttünk kell megérkezniük, hogy jelei lehessenek első szeretetünknek.

Az akár egészen az önkiürítésig elmenő imádság, fohászok és a közbenjárás kell, hogy a zarándoktársunk legyen egy gyógyító, megbékéltető, kiengesztelő, elégedettséget hozó vizálykezelés felé vezető úton. A párbeszéd egyik előfeltétele a nyelv megtisztítása; az önazonosság kötelei ugyanis sokszor akadályt jelentenek, mivel a fő cél az egység közös értelmezésének kialakítása. Párbeszédünket az egymás iránti jóindulat megértéstana, valamint az egyre növekvő tudás és ismeret egyaránt táplálja és erősíti.

Isten ingyenes kegyelméből megment minden olyan közösséget, amelyben van tíz ártatlan hívó ember. Biztosítanunk kell tehát, hogy a mi közösségünkben is legyen legalább tíz ártatlan és szent életű ember. A lelkivezetőink Isten szolgálóiként és a közösséggel összhangban irányítják lépteinket az ígélet és a szövetség szivárványíve alatt. Közösséget vállalva a szomszédainkkal és embertársainkkal, elhatároztuk, hogy együtt maradunk. Vajon él még az Atyánk?

Hadd zárjuk a látható egységről szóló elmélkedésünket Hóseás próféta látomásával Jezeél (Jiszreel) napjáról (Hóseás 2,1-3): *„Akkor ahelyett, hogy ezt mondanák nekik: »Nem vagytok népem!« – ezt mondják: »Az élő Isten fiai vagytok!«*” Júda fiai és Izrael fiai végre ismét egyesülnek majd, egyetlen vezetőt választanak maguknak, és jólét köszönt rájuk. *„Nagy lesz még Jezeél napja! Mondjátok testvéreiteknek: »Isten népe!«, és nővéreiteknek: »Van irgalom!«*”

Egyedül és együtt Isten színe előtt

Igetanulmány 2Móz 3,1–15 alapján

NEMESHEGYI ZOLTÁN

Személyes bizonyágtétellel szeretném kezdeni igetanulmányomat. 1971-től 1973-ig sorkatonai szolgálatomat töltöttem a nógrádi hegyek között. Büntetett előéletűek, nyugati rokonokkal, kapcsolatokkal rendelkezők, lelkészgyermek és hasonló, politikailag megbízhatatlan személyek gyűjtőhelye volt az őrszárad, ahol állampolgári kötelességemet teljesítettem. Többen mondták, akik tudták rólam, hogy hívó vagyok, hogy a katonaságnál majd kinevelik belőlem. Isten mást gondolt erről a hegyek között töltött két esztendőről. Elhívott és felkészített a szolgálatra. A hosszú őrségben, csendben és magányban töltött éjszakák lehetőséget adtak az Istennel való beszélgetésre. Így a második esztendő végére hitemben és elhivatásomban megerősödve kész voltam arra, hogy teológiai tanulmányaimat is megkezdjem.

Mózes nem úszta meg ennyivel. Mielőtt Isten a választott nép megszabadításával megbízta volna, kétféle iskolát járatott ki vele: a fáraó udvarában és a pusztában is negyven évig tanult.

A fáraó udvarában írást, olvasást, tudományt, művészetet, államigazgatást, hadvezetést tanult. Isten iskolájában (a pusztai magányban) megtanulta az alázatot, türelmet, hűséget, szorgalmat, kitartást és a felkészülést a nagy feladatra.

Kiképzés nélkül senkit sem akar az Úr munkájában használni. A kiképzés legfontosabb alapfeltétele az engedelmesség.

Mózeshez az égő csipkebokorból szólott az Úr: „Mózes! Mózes!” (4) A tűz az ószövetségi időben Isten jelenlétének a jelképe. Gyakran szeretetének jelképe. Gyakran megtisztító hatalmának jelképe. (Ézs 6,6–7: „És hozzám repült az egyik szeráf, kezében parázs volt, amelyet fogóval vett le az oltárról. Számhoz érintette, és ezt mondta: Íme, ez megérintette ajkadat, bűnöd el van véve, vétkeid meg van bocsátva.”) Gyakran megemésztő haragjának jelképe. (5Móz 4,24: „Mert az Úr, a te Istened emésztő tűz, féltőn szerető Isten!”)

Ebben az estben a tűz Isten jelenlétének, életet megtisztító erejének és szolgálatra elhívó szeretetének jelképe. De nemcsak jelkép, valóság is.

Így szólt az Úr Mózeshez az égő csipkebokorból: „Ne jöjj közelebb!” (5a) Milyen jó, hogy Jézus Krisztusban egészen közel engedett magához kegyelmes Atyánk!

„Oddd le sarudat a lábadról...” (5b) Istenhez közeledni mindig csak leoldott saruval, vagyis a legteljesebb alázattal lehet. Magabiztosan, öntelten, mint ahogy a farizeusok tették, nem lehet.

„...szent föld az a hely, ahol állasz!” (5c) Isten jelenléte mindenütt szenté teszi a helyet. Még a kietlen pusztát is. Azonban tisztátalan érzéssel és lelkülettel nem állhatunk meg előtte.

Isten kijelentése így hangzik népéről: „Megláttam népem nyomorúságát Egyiptomban, és meghallottam kiáltásukat a sanyargatók miatt, mert ismerem fájalmukat. Le is szállok, hogy kimentsem őket Egyiptom hatalmából és elvigram őket arról a földről egy jó és tágas földre, tejjel és mézzel folyó földre...” (7–8)

Hálás lehet a szívünk, hogy látott bennünket is, leszálolt közénk és megszabadított. Az ő egyszülött Fiában cselekedte ezt velünk. Úgy történt, ahogy énekelni szoktuk: „Ó, de Jézus látott engem, / Értem Mennyből földre jött...”

Mózes megbízása így hangzik: „Most azért menj! Elküldelek a fáraóhoz, vezesd ki népemet, Izráel fiait Egyiptomból!” (10)

Mindig így cselekszik az Úr: előbb felkészít, azután küld. Bátorításként hangzik Mózes felé: „Bizony, én veled leszek.” (12)

Mózes eleinte vonakodott a küldetéstől. Kicsinek, alkalmatlannak érezte magát a nagy feladatra.

Sajnos sokszor így vagyunk mi is. Amikor az Úr küld, vonakodunk, alkudozunk és engedetlenkedünk. Pedig az ilyenekben nem gyönyörködik az Úr! „Az én igaz emberem pedig hitből fog élni, és ha meghátrál, nem gyönyörködik benne a lelkem.” (Zsid 10,38)

Mózes így mentegetőzött: „Ki vagyok én, hogy a fáraóhoz menjek, és kihozzam Izráel fiait Egyiptomból?” (11)

Mózes önmagára nézett és nem az Úrra.

Az nem baj, ha a magunk személyét semminek tartjuk, csak az a baj, ha az Úr erejét is lebecsüljük. Ha nem bízunk benne. Egyedül valóban csak nullák vagyunk, de Istennel értéket kapunk. Ha Istent mindig hozzáadnánk cselekedeteinkhez, más eredmények mutatkoznának.

Isten így válaszolt Mózesnek arra a kérdésére, mit válaszoljon, ha megkérdezi a nép, mi a neve annak, aki hozzájuk küldte őt: „Így szólj Izráel fiaihoz: A Vagyok küldött engemet hozzátok.” (14b)

Nagyon sok ember azt állítja, hogy nincs Isten. Kinek van igaza? A vak, porszem embernek vagy az örök bölcs Istennek? (Isten halott! – mondta Nietzsche. Nietzsche halott! – mondja Isten.)

Isten neve, a Vagyok azt is jelenti: Leszek!

Kedves testvéreim! Amikor az ő ügyéért, a misszió jövőjéért aggódunk, ne felejtjük el a Mózes által nekünk is küldött biztatást. Ő, az örökké létező hív el és küld el népe vezetésére.

Számunkra is a legnagyobb biztatás lehet, hogy ő velünk jön, és menet közben igazolja magát.

Jeruzsálem és Jeremiás fügekosarai

(Jer 24,1–10)

KŐSZEGHY MIKLÓS

Jeremiás mindig is tudta, hogy Jahve nem afféle segítő automata. Csak azért, mert lakhelye Jeruzsálemben van, a város még nincs biztonságban. Ezt a felismerést pedig mint ha tudatlanul bár, de a babiloniak is hasznosították volna.

Asszírria a Kr. e. 7. század végén elbukott, világhatalmi vezető helyét egy szűk évszázadra Babilon vette át. Júda utolsó királyai két nagyhatalom, a messzi, de erősebb Babilon és a közelebbi, bár gyengébb Egyiptom közt őrlődve hol az egyik, hol a másik nagyhatalom vazallsaként próbálták megtalálni a túléléshez vezető nagyon keskeny ösvényt. Jól tudjuk Izrael történetéből: próbálkozásaik nem vezettek sikerre. A babiloniak először Kr. e. 597/596-ban, majd másodszor Kr. e. 587/586-ban foglalták el Jeruzsálemet.

A két ostrom közti tíz zaklatott esztendő valamelyikében látott Jeremiás Jeruzsálemben két kosár fügét az Úr háza előtt. Az egyikben csupa egészséges, szemre szép és finom füge, a másikba viszont csak ehetetlenül rossz gyümölcsök voltak. Ha elolvassuk a látomás megfejtését nyomban a leírása után, akkor egy sor érdekes dolgot tudhatunk meg Jeruzsálem korabeli történetéből.

A jó gyümölcsök Júda fogoly királyát és a politikai elit körülötte levő tagjait jelképezik. De hát miért? Ilyen nagy érdem volt, hogy sikertelen lázadásba bonyolódtak Babilon ellen, a városra hozták az ellenséget, majd képtelenek voltak ellenállni az ostromnak? Most pedig az örök emigráns betegségben szenvedve a pálya széléről mondják meg, hogyan kellene játszani? Rádásul pont ők, akik egyszer már oly látványosan csődöt mondtak?

A rossz fügek a jelen politikai vezetését jelképezik. Ott vannak a hatalom csúcán, és fogalmuk sincs, mit kellene tenni. Mintha politikai kreativitásukból csak arra futná, hogy kalodába zárják Jeremiást (Jer 20), miközben szélesben rohannak a pusztulás felé. És persze mindennek az árát úgysis a kisemberek fizetik majd meg.

Régi tétele a bibliatudományak, hogy ez a fügepéldázat egy olyan redakció, szerkesztői beavatkozás eredménye, amely a fogságban levő politikai elit tagjaitól indult ki. Mintha demonstrálni akarták volna, hogy a történetek ellenére is ők Júda igazi s egyben talán a lehető legjobb vezetői is. A tézis akár igaz is lehet, most azonban talán érdekesebb a kisember nézőpontja felől közelíteni az egész kérdéshez. Ha Jeremiás képes volt felvenni a kisember nézőpontját a kisember kiszolgáltatottságával együtt, akkor egy rövid gondolat erejéig talán mi is megtehetjük ugyanezt.

A látomásnak így azután lehet egy pesszimista és egy optimista olvasata is.

Igen, az előző vezetés, amelyik most Babilóniában van, tényleg sokat hibázott. Nem álltak a helyzet magaslatán, s mivel ők voltak a hatalom birtokosai, nem mentheti őket az olcsó kifogás, hogy tudniillik más sem menthette volna meg Júdát a bajból. Azért nem menthetők e kifogással, mert nem más, hanem az ő kezükben volt a hatalom, amelynek előnyeit bőszen élvezték, a súlya alatt viszont nyomban össze-roppantak. Viszont ha azt hisszük, hogy egy rossz helyzet után nem jöhet egy még rosszabb, akkor tévedünk. Néha jobb lehet, de mindig van rosszabb, mint a meglevő rossz. Jójákin rossz király volt, Cidkijja még rosszabb – ilyen az élet, majd csak túléljük valahogy.

De talán nem ez a rezignált olvasat az egyetlen. A politika és ebből következően a történelem sem pusztán emberi cselekvés az ószövetségi szövegek sokaságának tanúbizonyosága szerint. A történelmet Jahve mozgatja, s ezért a napi politikai döntések, a nagy történeti folyamatok apró, ám nélkülözhetetlen alkatrészei is az ő terve szerint állnak össze. Cidkijja rossz király, és Jójákin köre sem volt jobb. Önmagában egyik csapatban sem bízhatna Jeremiás. Nem is bennük bízunk, hanem Jahve történelmet formáló erejében. Mert ez az erő még a levitézlett politikusokból is képes kitűnő fügeket varázsolni a kosárba.

Az emberélet útjának felén

PETHŐ-UDVARDI ANDREA

Életünk fordulópontján Isten fájdalmas önismeretre vezet el minket. „Ezt a tapasztalatot általában akkor szerzi meg az ember, amikor mintegy negyven éves. Negyven év: nagy liturgikus dátuma ez az életnek, bibliai dátum, a délben garázdálkodó démon dátuma, a második ifjúság dátuma, az emberi döntés dátuma” – *Johannes Tauler* gyakran szolt az emberi élet negyvenedik évéről prédikációiban, szerinte ugyanis minden szellemi erőfeszítés a negyvenedik év után hoz csak gyümölcsöt, a lélek igazi békéje csakis e kor után érhető el. A német misztikus szimbólumként kezeli az emberélet útjának felét a szellemi fejlődés bemutatásában.

Nem véletlen tehát, hogy *Anselm Grün* – *Carl Gustav Jung* mellett – *Johannes Tauler*re hivatkozik a szerzetesek, a Krisztus hirdetése és szolgálata iránt elkötelezettek megerősítésére írott könyvében. A szerző alapvető kérdésére – miért hagyják el meglepően sokan több mint húsz évi kolostori élet után a rendet, miért lépnek ki különösen nagy számban negyven év feletti szerzetesek – *Tauler* prédikációiban és *Jung* írásaiban keresve a választ, rábukkant az életközépi krízis fogalmára.

A *midlife crisis* (életközépi krízis) a 20. század utolsó harmadában vált ismert fogalommal. Elsőként *Jung* írta le tapasztalatait, miszerint az élet közepén (egyes pszichológusok szerint 35-40 év között, mások szerint 40-50 év között) előtérbe kerülnek a személyiség addig elfojtott, háttérben lévő dimenziói, szellemi értékek, az önmegvalósítás addig meg nem élt területei. Mély egzisztenciális válságról van itt szó, amelyben újból felteszi az ember az élet értelmének a kérdését. Miért, minek, mi célból, kiért, kinek? Ilyen és hasonló kérdések egyre gyakrabban merülnek fel az élet fordulópontján, sokszor bizonytalanná téve az egész addigi életfelfogást. Az életközép idején, az ember úgy érzi, még van lehetősége váltani, új életet kezdeni, belefogni valami egészen másba. Az ekkor megjelenő „most vagy soha” helyzetben az ambivalens érzések közepette kialakuló gyötrő hiányérzet sokakat ösztönöz hivatásváltásra vagy a magánéleti, családi, párkapcsolati megoldatlan problémák miatt válásra. Különösen veszélyes lehet ebben az életkorban az addigi célok, szokások meguntságának, érdektelenségének érzése, a szélmalomharcokban erőt veszítettek kiégése (lelkészeknél is!) és annak számos leírt következménye.

Az élet fordulópontja lényegét tekintve az élet értelmének krízise, ennél fogva tehát vallásos krízis. Voltaképpen meglepő, hogy pszichológusként *Jung* hasonló eredményre jut, mint *Tauler* (e két út és megközelítés megismeréséhez és megítéléséhez el kell olvasni a könyvet), sőt *Jung* saját tapasztalataira alapozva megállapítja, hogy 35 év felett az ember legtöbb problémája vallásos eredetű.

Anselm Grün az élet fordulópontján fellépő lelki válságról és az abból következő krízisről mint a kegyelem eszközéről beszél, amellyel Isten munkálkodik. A válság – mely összerázza az emberi élet alkotóelemeit, hogy aztán újra rendszerezze, irányba állítsa, helyükre rakja azokat az életének közepét elérő ember – nem kívülről támad, hanem kérdéseket fakaszt, folyamatokat indít be. (Ez a gondolat már a mű eredeti címében is – *Lebensmitte als geistliche Aufgabe* – megjelenik.) A szerző hangsúlyozza, amit keresztényként komolyan kell vennünk, és a ránk bízottaknak is bátorításként kell hirdetni: a krízis szenvedés ugyan, de egyúttal az Istennel való találkozás, az istentapasztalat lehetősége is.

A szerző szándéka megmutatni, hogy a vallásos út a gyógyulás útja lehet, gyógyszer adva azokra a sebekre, melyekkel az élet sebez meg minket, és amelyek olyan fájdalmasan szakadnak fel éppen az élet fordulópontján, hiszen a krízisben megtapasztaltak, átéltek előrelépést jelentenek azon az úton, melyen minden lélektani felismerés mellett végső soron mégiscsak Jézus Krisztus vezet minket.

Nem csupán 40 év körülieknek ajánlható *Anselm Grün* rövid könyve, hanem lekipásztoroknak, akikhez életükkel, kapcsolataikkal elégedetlen, bizonytalan, mindenbe belefáradt középkorú hívők fordulnak tanácsért, tanároknak, akik neveltjeit megviseli szüleik feszültsége, gyötrődése, válása és mindenkinek, aki a szerzővel együtt vallja, hogy „Isten megdicsőülésének egyik útja pedig az egészséges és érett ember”.

Anselm Grün: Az emberélet útjának felén. Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2004. /Bencés lelkiségi füzetek, 12./ (A könyv jelenleg hiánycikk a könyvesboltokban, de újbóli kiadását a közeljövőben tervezik.)

Akik a világ szemében. . .

Ádám almái

LABORCZI DÓRA

Eddigi ajánlóimban a hétköznapi ember útkeresése szempontjából vagy egy-egy drámáinak mondható esemény alapján választottam filmeket, amelyek olyan helyzeteket tárnak elénk, amelyekről mindannyiunknak (legyünk bár papok vagy bolti eladók) személyes tapasztalata lehet, és amelyben valamilyen módon találkozhatunk az életünket átjáró vagy épp megkörnyékezni próbáló, a legprofánabb helyzetek mögül is kikandikáló szent megtapasztalásával.

Ez a vígjátéknak kikiáltott, abszurd és súlyos film, amelyet most ajánlok, nem ilyen. Mégis a legelemibb erővel kívánkozik ide, hiszen – bár elképzelhető, hogy ezt már egyéb alkotásokkal kapcsolatban is ugyanilyen elánnal közöltem – az *Ádám almái* a *Lelkipásztor* olvasóközönségének mindenképpen látnia kell. Itt ugyanis nem az egyszeri ember csetlés-botlásairól van szó, hanem arról, hogyan küzd meg Ivan, a dán lelkész a vele szembe kerülő gonosszal – vagyis inkább hogyan küzd meg a gonosz az Ivanban lakó felfoghatatlan jóval –, a neonáci Adam megjelenésével szó szerint Isten háta mögöttivé váló templom falai között, illetve annak kertjében.

Fájdalmasan ismerős a közeg, sőt még tán annál is rosszabb: a kongó templom néhány látogatója nem önszántából van itt – mind bűnözők, akiket az állam küld Ivanhoz, hogy jó embereket faragjon belőlük. Ivan kiválóan veszi is az akadályokat – az életét érő semmilyen rossz hatásról, de még teljesen mozgásképtelen fiáról, felesége öngyilkosságáról és agydaganatáról sem hajlandó tudomást venni, mindaddig, amíg meg nem jelenik nála a kopasz, tetovált, gonosz Adam, aki arra a kérdésre, hogy milyen célt tűzött ki maga elé, azt a meglepő választ adja, hogy sütni akar egy almatortát. Ivan tehát rábizza a kis közösség legnagyobb büszkeségét, az almafát, amelyet néhány nap múlva ellepnek a kártevők. Innentől kezdve Adam küldetése az lesz, hogy megtörje a még gondozottainál is bolondabbnak tűnő papot: be akarja neki bizonyítani, hogy nem a sátán pacázik velük, hanem az Isten maga gonosz.

A folyamatosan ügyködő gonosz mellett a Jóisten sem hagyja nyugton Adamot – bár poros szobája falán lecse-

rélte a keresztet Hitlerre, és egész lénye az elutasítás körül forog, folyamatosan csodás jelenségek kísérik. Az egyik legmegrázóbb jelenet, amikor szakadó esőben végignézi, ahogy belecsap a villám a férges rágta almafába, a mellette lévő madárijesztőt pedig keresztte csupaszítja a vihar.

Mindamellet, hogy az égő csipkebokortól kezdve a paradicsomból való kiűzetésen át a keresztre feszítés sötéttségéig számos biblikus jelentést eszünkbe juttat, ez az egy kép magában hordoz egy egészen másfajta teológiát is, amelyre talán nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. Nevezhetnénk vizuális teológiának, melynek segítségével – nem a hagyományos művészettörténet eszközeivel, hanem a mozgókép értelmezésén keresztül – közvetíteni, értelmezni lehetne az ehhez hasonló filmek, képek, jelenségek evangéliumi üzenetét is. A legtöbb film ma is zsúfolásig tele különböző transzcendens jelentésekkel, amelyek azonban túlnyomórészt képi ábrázolásban jelennek meg. Használjuk és értelmezzük tehát ezeket, mert potenciális elhívottaink elviselhetetlen és mindenfajta szelekciótól mentes képek áradatában élnek, tehát sokkal nagyobb hatása van a képeknek az önértelmezésben és a környezet értékelésében, mint néhány évvel, évtizeddel ezelőtt. Ám ez nem jelenti azt, hogy az utcán bámészkodó ember ne lenne ugyanannyira nyitott bármiféle vallásos tartalomra. Manapság viszont (és bármily sajnálatos is, ezt a gondolatot meg kell szoknunk) a tekintetet vonzása a figyelemfelkeltés legfontosabb eszköze. S hogyha megfegtünk egy tekintetet, nagyobb az esély, hogy miénk lesz a füle is, aztán már csak a befogadón múlik, hogy elültesse és gondozza az üzenetet.

Ádám almái (*Adams abler / Adam's Apples*)

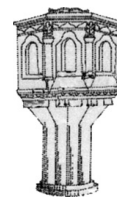
Színes, magyarul beszélő dán–német vígjáték, 91 perc, 2005

Rendező: Anders Thomas Jensen

Forgatókönyvíró: Anders Thomas Jensen

Zeneszerző: Jeppe Kaas

Szereplők: Ulrich Thomsen (Adam Pedersen), Mads Mikelsen (Ivan)

Szentháromság ünnepe után 6. vasárnap

Kol 2,12–15

Igehirdetési előkészítő

Bevezető gondolatok

A levél gondolati egysége a 8. verssel kezdődik és az azon belüli szakasz a 11. verssel. Meggondolandó ennek az egy versnek az idecsatolása, hisz az összefüggésben a Krisztus munkáját írja le, amelyet a keresztényeken végzett el.

Pál a tévtanítókkal vitatkozik, hogy Krisztus ügye közel kerülhessen a gyülekezethez, biztos alapot adva az élet és az örökélet dolgaiban. Filozófiai tanítás, bölcselkedés tűnik ki a szövegkörnyezetből, s az apostolt arra készíteti, hogy Krisztusra alapozott gondolatait, bizonyágtételét hasonló stílusban mondja el.

Hogyan lehet elnyerni a halhatatlanságot? Mit kell tenni ahhoz, hogy az ember tökéletes legyen? Ki tudja betartani a törvény előírásait? S ha hiányosságaink, mulasztásaink, bűneink vannak, akkor ki rendezi a számlát?

Pál érvel. Először Istennel kell rendezni a dolgainkat, viszonyunkat. Ez mindig így volt. Izrael népének életében, az első keresztyének életében és napjainkban is csak ez az egyetlen lehetőség. Teremtőnkől függünk, reá kell figyel-nünk, hallgatnunk, s benne kell bízunk.

Közelebb a textushoz

Mit tett értünk Krisztus, hogy Istenéi lehessünk?

Az Ószövetség Istentől rendelt lehetősége a körülmetélkedés, amely az Istennel való szövetségkötést és a kiválasztott néphez tartozást jelképezte. Nem jelentette azt, hogy

ezután a nép nem szegte meg az isteni törvényt, azaz maradéktalanul betöltötte volna az abból eredő kötelezettségét. Éppen ez a hiányossága, amelyet Isten felülír egy más lehetőség megmutatásával.

Pál ennek figyelembevételével tovább lép, mert Istennek ez volt a Krisztusban megmutatott új útja, amikor a keresztség lehetőségét, az abban kapott ajándék nagyságát fejt ki. Csak Krisztusban lehetünk teljessé. Módja pedig a bűnök levetése, az azoktól való szabadulás. Ez Krisztusban, hit által mehet végbe. Ez a „szív” körülmetélése, amely nem csupán látható külsőség, hanem egy teljes embert érintő változás – a Szentlélek munkája. Nem az ember akarata, szándéka valósul meg, hacsak abban nem, hogy elfogadja ezt a kegyelmi lehetőséget.

Ezután lesz tapasztalható az „élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus” csodája. A módját is ő mutatta be Fián, akit kiszolgáltatót az embernek, majd a halálnak, hogy feltámassza őt a halottak közül, és ezt a lehetőséget adja az embernek, mint egyetlen megoldást és lehetőséget. Olyan határokat lépett át Isten, amelyek eddig ismeretlenek voltak, amelyek felfoghatatlanok az ész és értelem számára. Kilátástalannak látszó helyzetünkben „halott voltunk” ellenére „életre keltett”. Isten megbocsátott minden bűnt! Jézus Krisztusban saját döntése alapján megbékélt a világgal. Mindenkori bizonyítéka az a keresztség, amely áll, és felkínálja a lehetőséget. Erre szegezi oda a reánk terhelő adatokat tartalmazó adósságlevelet, amely eddig minket vádolt. Halálos ítéletünk ez, mert a „bűn zsoldja a halál” (Róm 8,23).

Az eredeti görög szövegben a χειρόγραφον (kheirográfon) jogász szakszó szerepel. Ez vádirat volt, amelyre a bűnösök elkövetett vétkét írták fel, aminek alapján az Isten törvénye szerint büntetés, halál jár. Ez kerül átlyukasztásra, ezt szegezik fel, mert ezt érvényteleníti Krisztus áldozata. Ez nem jelképes cselekedet csupán, mert a keresztség eseményéhez, magához Krisztushoz köt bennünket. Így lesz személyessé,

Isten ajándékaént az emberé ez a lehetőség. A halálos ítélet el lett távolítva az útból, lekerült a napirendről, mert egy új szövetséget kínál fel Isten, egy új élet és az örök élet kegyelmi ajándékát. Isten megvásárolt bennünket Fiának vére által a haláltól. Ezért nincs több akadály, már szabad az út az Istenhez. Eddig is így volt, de most már mi is tudhatjuk, élhetjük. Ez a „bűnbocsánat kulcs az emberhez, világhoz, kozmoszhoz” – írja kommentárjában *dr. Cserháti Sándor*.

A záró vers ezt erősíti fel, amikor kifejti, hogy így győzött Krisztus a hatalmak felett. Irgalmas, mentő szeretete, látszólagos veresége győzelemmé lett. E világ erőinek már nincs hatalmuk ezután az ember felett, mert Isten szeretete Jézusban erősebb a halálnál.

A prédikáció felé

A kissé bonyolult teológiai képleteket felvonultató ige – Pál „nehéz igéi” közül való – a legcsodálatosabb örömhírt közli. Azt, amire mindannyian várunk. Isten Jézus Krisztusban megbocsát minden bűnt. Eredendően, kivétel nélkül, érdemeink nélkül, sokszor szándékunk ellenére is. Szinte felfoghatatlan, de mindenképpen érthetetlen számunkra. Távol van tőlünk, nem gyakorolt, mindennapi élethelyzet az, amit hallunk. Mi annyi feltételt szabunk behatárolt szeretetünkkel. Világunkban csak akkor kaphatunk meg szükséges dolgokat, ha... – azaz, ha megfelelünk valamilyen feltételnek. (Szeretlek, ha ezt és ezt megteszed, megadod... Ha méltó vagy rá... Ha megéri... – de addig nem!)

Istennél az igazi, feltétel nélküli szeretetet találjuk, amire kimondhatatlanul nagy szükségünk van. Egy feltétel mégis van, vagy talán úgy mondhatnánk: a helyes útra akkor találunk, ha tudunk hinni! Hit által lehet a mienk, hogy utána minden már megelőlegezetten, átláthatóan a mienk legyen.

Érdemes tanítani, bizonyosságot tenni a keresztség ajándékáról, ami ezt a lehetőséget adja. Ma erre nagyon oda kellene figyelni. Kevesen tudják ezt. A tévhit veszélye éppen abban a tudatlanságban, közömbösségben rejlik, hogy megelőlegezzük azzal, hogy valaki a keresztségben egy egyházhoz való tartozást él meg, régi hozott tradícióként. Már azon is elcsodálkoznak, hogy e szentségben Isten gyermekeivé válunk, döntésünk és akarata szerint országá örökösévé leszünk.

Példaként egy eset: 5-6 éves gyermek istentisztelet után keresztelese történik. A gyermek az alkalom után nagyon őszintén kérdezi: „Ennyi volt az egész?” Nem tudom, hogyan készítették fel a gyermeket erre a különleges eseményre, de talán mást várt. „Tudod, most ennyi látszik belőle” – csak ez lehet a válaszuk.

Pál a szem számára láthatatlanról beszél ebben az igében, a Róm 6,3–9-ben és más összefüggésben több helyen.

Arról a titokról, amelyet minden megkereszteltnek tudnia kell a saját érdekében, akár pici gyermekként, akár felnőttként, tudatos döntése eredményeképp élte át. Csak a Lélek tudja megvilágosítani, hogy egy múltban bekövetkezett eseménysor, Jézus halála és feltámadása hogyan tudja mindezt véghezvinni. Tudjuk-e, hisszük-e, elmondjuk-e, éljük-e? Mert nem a keresztség üdvözít, hanem az isteni szeretet, hogy a régi én meghaljon, és Krisztus feltámadásában új jöjjön létre. Ebből élünk, és ennek lehetünk tanúi.

Sokat idézzük *Luthert*, aki állandó emlékeztetőül felírta magának: *baptisatus sum* (meg vagyok keresztelve). Ebből merített élete kritikus időszakában. Mi a legtöbb esetben nagyon távol vagyunk ettől! Tudom, nem a keresztségről kell prédikálnunk, hanem az ebben közel jövő lehetőségről, Isten menteni akaró kegyelméről, szeretetéről. E felismerés mégis szükséges, mert Krisztus jelenléte, közössége nélkül valóban alkalmatlanok, tehetetlenek, sőt halottak vagyunk, akik vétkeink miatt nem csak közömbösek, de könnyen lázadókká is válunk. Küzdünk bűnös természetünkkel, s tudjuk, a bűn az, ami nem tetszik az Istennek. (A véték más – már tudjuk, hogy valami rossz, mégis megtesszük.)

Kellemetlen lehet a kérdés: milyen hosszú az adóslevegünk? Mennyivel tartozunk Istennek? Tudjuk, soha nem tudnánk megfizetni. Mi nagyon földi, emberi módon tudunk itt is gondolkodni. Érteni szeretnénk a dolgokat, mégé látni az isteni színpalacknak.

Hihetetlen, hogy nincs több akadály! Felszabadít a bűn hatalma alól, mert az adósságlevél a keresztre került. S ezen a kereszten nem csak ez a fontos, mert ha magasabbra nézel, ott van az áldozat és az elégtétel. Az a csodálatos, hogy megbocsát, hogy mi is tudjunk megbocsátani magunknak, egymásnak. Különleges módon teszi, mert bocsánata azt is jelenti, hogy múltad rendezve van. Már szabad vagy. Mi tudjuk, milyen nehéz megbocsátani, s az is, hogy ne emlékezzünk többé az elkövetett tette, bántó eseményekre, szavakra. Isten ezt teszi Krisztusban: elfelejti! Bűnbocsánatot ad! Irgalmas szeretete, a kereszten vállalt látszólagos veresége győzelemmé lett. Mert szeretete erősebb a halálnál.

Hívása ma is hangzik, Szentleke ma is cselekszik. A jövő is az ő kezében van, ezért sem kell aggódni, csak bízni és hinni s örvendezve élni az általa felajánlott lehetőséggel.

Imádság: Uram, köszönöm elfogadó szeretetedet, amely lehetőséget ad az életre. Köszönöm, hogy a keresztségben gyermekeddé fogadtál minket, megváltottál a bűn és halál hatalmából.

Köszönjük, hogy ma is így ismétled meg hívásodat. Add, hogy ne megérteni akarjuk kegyelmed csodáját, hanem örömmel fogadjuk és használjuk, dicsőségedre, magunk és mások javára. Ámen.

KIS JÁNOS

Tallózó

„A keresztség által az ember leteszi egész személyiségét, mely az Isten elleni lázadásra van szervezve és irányozva. (...) A *feltámadás* Krisztusnak az isteni erőkbe és dicsőségbe való beöltözését jelentette (2Kor 13,3–4), számunkra pedig a feltámadás olyan életközösséget jelent Krisztussal, amiben a feltámadás eljövendő erői jelen életünkbe beáradnak. (...) az *embert vádoló adóslevelet* Krisztus eltette az útból. Ennek háttérében az a gondolat áll, hogy keresztre feszítés esetén a vádat minden esetben odaszegezték a keresztfára, hogy mindenki olvashassa. Jézusnál azonban ilyen vád nem volt, a keresztre tehát egy másik vád került: az embert vádoló írás.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) ha valami »hozzájön« a Krisztusban és Krisztus által kapott ajándékhoz, mint valami »új követelmény az igazán lelki élethez«, az már téves és romlásba dönt.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Hol vívta ki Krisztus azt a győzelmet, amely ehhez a nagyszerű diadalmenethez vezetett? *Pál félreérthetetlenül a keresztre mutat.* (...) Győzelem a keresztes vereségében, ez a képtelenségnek látszó állítás Krisztus uralmának a titka. Ma is így gyakorolja uralmát. Ha gyengének látszik is, ez mentő szeretetének ereje.” (Cserháti Sándor: *A kolossébeliekhez és a Filemonhoz írt levél. Evangélikus Sajtóosztály*)

„Megtérésük tehát Isten hatalmas tette volt, egyedülálló erő megnyilvánulása, amelyről csak a halál és a feltámadás nyelvén lehet beszélni. (...) Bölcsen tesszük, ha nem próbáljuk meg »demitologizálni« Pálnak ezt a tanítását. Nem a modern világ magas fokú felvilágosultságának tudható be az a hozzáállás, amely udvariasan visszautasítja a gonosz lelkek létezésének a gondolatát. Ennek oka inkább a Krisztusban kinyilatkoztatott Isten valódi ismeretének és megtapasztalásának hiánya.” (R. C. Lucas: *Pál levele a kolossébeliekhez és Filemonhoz. Harmat Kiadó*)

„Mivel tartozom én Istennek? Miféle adósság ez? Nem kértem tőle soha kölcsönt... Pál csak Isten véleményét közvetíti. Ugyanis Isten szerint s a Biblia szerint a mi adósságunk bűneinkben testesül meg.” (Lupták György, in: *Hulámhossz. Luther Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*vele együtt fel is támadtatok az Isten erejébe vetett hit által*)
„Tamás nem azért nyerte vissza hitét, mert meglátta a feltámadt Krisztust, hanem azért, mert már előbb is hinni akart.”

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij (1821–1881)
orosz regényíró, elbeszélő

(*halottak voltatok vétkeitekben*)

„...becsülheti magát valamelyest is egy fejlett tudattal rendelkező ember?”

Dosztojevszkij

„Ki-ki annál nagyobb előrehaladást tesz az önismeretben, minél mélyebben sújtotta nyomorúságának, szegénységének, mezítelenségének, gyalázatának tudata.”

Kálvin János (1509–1564) reformátor

(*Eltörölte a követelésével minket terhelő adóslevelet*)

Az adós nem kedveli hitelezője küszöbét.

Publilius Syrus (I. sz.) latin aforizmaköltő

(*amely minket vádolt*)

„A büntudat magántulajdon.”

Osvát Ernő (1876–1929) szerkesztő, író, kritikus

(*Lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat...*)

„...nem félek semmi hatalomtól

mert az igazság országutján érkeztem.”

Váci Mihály (1924–1970) költő

„Erős csak az,

mi jó s igaz...”

Mária (1505–1558) magyar királyné: Könyörgés

„Nincs felemelőbb látvány, mint mikor egy nagyobbak tetsző erőt megfélemez egy kisebbnek tetsző...”

Osvát Ernő

(*nyilvánosan megszegyenítette őket, és Krisztusban diadal-maskodott rajtuk.*)

„Minden erő legyőzhető, csak egy nem: a lemondás.”

Osvát Ernő

VERS

(*eltávolította azt az útból, odaszegezve a keresztfára*)

Károlyi Amy: Öreg gyermekek fohásza

Ennyi nyíllal ki tud élni

törj el nyilat, tompíts szálkát

adjál, Uram, elfelejtést

adjál, Uram, megbocsátást

Te, aki a szívet látod

aki nem a szavat nézed

nagy kebleden elnyugodni

hagyj barátot, ellenséget

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Érdekes kérdés, miként jön össze a keresztség és az eltemetés témája. A keresztség az élet elejét juttatja eszünkbe, az eltemetés az élet végét, a halált. Egy kép is felidéződik: egy pap kereszteléskor fejfelé tartott kisbabát lógat bele háromszor a hideg vízbe. Kis túlzással azt is mondhatnánk, kész csoda, ha ezt a keresztelést a gyermek „túléli”. Bár legtöbbször nem gondolunk rá, a kereszteléshez hozzátartozik egy „temetés” is, az őember eltemettetése.

Elégé idegenek ezek a képek, és furcsa ez a nyelvezet. Nehezen követhető. És még többszöri felolvasás után is nehéz megérteni ezeket a muzeális mondatokat.

Érdekes, hogy elhangzik: „*vele együtt fel is támadtatok az Isten erejébe vetett hit által.*” Ezek szerint a feltámadás már most is érvényes ránk? Nem kell ahhoz testben meghalni? Persze, ez még nem jelenti azt, hogy a mennyekben élünk. Épp ellenkezőleg, ezt tudva, hittel, két lábon állunk a földön. Ez mégis egy új valóság.

Az a veszélyes, ha valaki úgy gondolja, fél lábbal már a mennyországban van, és elrugaszkodik a valóságtól. Felrúg kapcsolatokat, nem törődik a családjával. Csak magának él, és ajándékba kapott új életének a hétköznapi valósághoz nincsen köze.

Egyesek szerint nem kellene tabutémát csinálni az ember múltjából. A bűnből sem. Hanem valahogy szabadon kellene bánni a múltunkkal is, a vétkeinkkel is. Valahogy el kellene fogadnunk ezeket, és túllépni rajtuk, felélni őket. Hagyni kellene, hogy ne legyen rajtunk hatalma se a múltunknak, se a bűnnek. A Jézusba vetett hit segít ebben.

Nekünk ma nem fontos, hogy Kolossében milyen hatalmasságok és fejedelemségek, erők kötötték meg a gyülekezeti tagokat. Sokkal érdekesebb lehet, hogy például a mi gyülekezetünkben, gyülekezeteinkben miféle félelmek, függőségeik és kétségeik vannak az embereknek. Sokkal érdekesebbek lehetnek azok, akiket ma sötét erők és hatalmak újból és újból magukkal rántanak. De talán éppen ez mutatja, hogy Kolossé gyülekezetének gondoljai nagyon is jelenkoriak.

Szentháromság ünnepe után 7. vasárnap

1Jn 5,10b–13

Igehirdetési előkészítő

Az igehirdetés elé

János első levele időben az egyik legkésőbb keletkezett bibliai irat, melynek utolsó (5.) fejezetét az exegéták általában – az új fordítású Újszövetség tördelőihez hasonlóan

– két nagyobb (5,1–12; 13–21), ill. öt kisebb egységre (5,1–5; 6–12; 13–15; 16–17; 18–21) osztják. Akármelyik felosztást vesszük is alapul, azonnal feltűnik, hogy az igehirdetésre kijelölt szakasz „átfedésben” van. Egyrészt, mert a 10b verssel kezdődik, másrészt pedig a nevezetes 13. vers, mely eredetileg – egyesek szerint – a levél zárómondata volt, összefoglaló jellege miatt a levél bővült mai formájában is egyértelműen új szakaszt és gondolatsort vezet be. Feltétlenül érdemes ezt a záró verset egyúttal összevetni annak paraleljével, Jn 20,31-gyel.

A levél egyik leghangsúlyosabb és egyben legfontosabb szava: az „élet” (ἡ ζωή), mely kijelölt szakaszunkban ötször szerepel. A szerző tudatosan konfrontálódik a gnosztikus tévtanítókkal (vö. 2. fejezet), akik – többek között – tagadták Jézus életének és halálának a Teremtő által rendelt üdvtörténeti jelentőségét, s egyik kulcsszavukká a ζωή vált. E dualista tévtanítás – hellenisztikus hatásra – az eredetileg földi-emberi létet-életet jelentő élet (ζωή) szóhoz egyúttal kizárólagos túlvilági jelentéstartalmat társított. Az igazi élet az isteni, túlvilági dolgokra értendő, ellentétben a földi, anyagi világban élt földi élettel (ὁ βίος), melyhez látásuk szerint a ζωή-nak – immár – semmi köze. János levélében és evangéliumában ezért használja következetesen e téves terminológiának a krisztianizált változatát. Jézus Krisztusban az „isteni” élet (ζωή) és erő nem titokzatosan-misztikusan hat, s mi több, hit által már most bárkié lehet itt a földi jelenben is! Ezért oly hangsúlyos a 11–13. versekben használt jelen idejű „van” (ἔχω) ige (melyről további részleteket lásd alább). A tökéletes, teljes élet nem ismeri a mulandóságot, halált, vétket, szenvedést és hiányérzetet. Az élet jelzőjeként megjelenő „örök” (11. és 13. versek) kifejezés ezért tulajdonképpen „csak” tovább fokozza az igazi, Krisztussal való lét és élet múlhatatlanságát, örökérvényűségét, mivel ezt már a János által használt ζωή amúgy is teljes egészében magába foglalja.

Feltétlenül említést kell tennünk a jelen idejű igealakokról (hazuggá tenni, lenni, hinni, bizonyosságot tenni) is. János szerint ugyanis a Krisztusban való hit által realizálódik, jellenné és valósággá válik a múltbeli üdvtörténeti esemény. Ezzel János a Krisztust követő egzisztenciális gondolkodás első, az Újszövetségben egyetlen képviselője. A hit tárgya nem csupán a történeti Jézus, hanem a mindenkor jelenvaló, láthatatlan Krisztus, aki egyben azonos az egykor Jeruzsálemben meghalt, majd harmadnapon feltámadt Úrral.

Az 5,6–12 szakasz további fontos és hangsúlyos kifejezése: a bizonyágtétel (ἡ μαρτυρία). Figyelemreméltó, hogy a bizonyágtétel, legyen akár a Léleké, akár a vízé, akár a véré (7–8. vers), egyben magának Istennek a bizonyágtétele, azaz szó szerint, mint istenbizonyíték kezelendő! Aki ezt megkérdőjelezi, az magát az Istent teszi hazuggá. Szembetűnő és egyértelmű a párhuzam a János-passió következő egyedi kijelentésével: „az egyik katona lándzsával átszúrta (ti. Jézus) oldalát, amelyből azonnal vér és víz jött

ki. Aki pedig látta ezt, az tesz róla bizonytságot, és az ő bizonyágtétele igaz...” (Jn 19,34–35a). Azaz a víz és a vér – a keresztségre és az úrvacsorára való utaláson túl (vö. Jn 3 és 6) – arról tanúskodnak, hogy Ádám óta az emberben nincs már meg az élet (a ζώνη). Élet csak abban lehet, aki visszaadta azt (miként Krisztus), majd pedig a feltámadásban újra visszakapta. Tehát, ha valaki – a gnosztikusokhoz hasonlóan – tagadja Krisztust, akkor „azé nem lehet az Atya sem” (szó szerint: nem bírja-birtokolja az Atyát; vö. 2,22–23), továbbá – az 5,12 szerint – abban nincs az Isten Fiú sem (szó szerint: nem bírja-birtokolja Isten Fiát), s végül – természetszerűleg – az ilyen embernek élete, örök élete sincs (szó szerint: nincs a birtokában). A levél szerzője az εἶχων ige következetes használatával szeretné kiváltképp hangsúlyozni a hit Krisztushoz kapcsolódó reális voltát. Ez alapján véve nem jelent többet annál, mint „hinni” (vö. 10. vers, ill. Jn 3,36) az Isten Fiában s annak nevében (13. vers). János az εἶχων-val – nagy valószínűséggel – a kishitűeket, a gnosztikus tévtanok hallatán elbátortalanodottakat és elbizonytalanodottakat szeretné erősíteni.

Az igehirdetés felé

Amennyiben igehirdetésünkben szeretnénk szorosan a kijelölt igeszakaszhoz kapcsolódni, úgy akár a következő címet is adhatnánk neki: A Mindenható bizonyágtétele.

Az apostoli levél kijelölt szakasza szerint a mindenható Isten alapvetően két dologról tanúskodik:

a) Jézus Krisztus az Isten Fia. Ez nem kevesebbet jelent, mint hogy a Krisztus-követőknek – kissé provokatív módon is – erről kell tanúskodniuk. Tetszetős és immár elég régi is az a megállapítás, mely szerint tulajdonképpen majd minden néppel vallási közösséget vállalhatunk, amennyiben megelégszünk azzal, hogy hiszünk egy túlvilági hatalomban, istenségben, erőben, szellemben stb. Ha bátrabbak vagyunk, akár szűkíthetjük is a kört, mondjuk a monoteista világvallásokra. Lehetünk nagylelkűek és toleránsak is: ki-ki szabadon elégítse ki vallási igényét, legyen az akár szinkretizmus, vallási globalizáció vagy a már oly elcsépeletté vált „spirituális svédasztal”. A teremtő Isten Krisztusban azonban valami egészen másról tanúskodik. A történeti Krisztus óta hinni a Teremtőben nem jelent kevesebbet, mint Krisztuson keresztül hinni benne! Ez nem ijesztgetés, vészharang kondítása a Teremtő részéről, hanem kinyilatkoztatás, bizonyágtétel-tanúságtétel a világ egésze felé. Krisztus golgotai keresztre, majd pedig húsvét csodája – *Luthert* idézve – értünk, helyettünk és miattunk történt. Jézus nem egy a világ nagy vallásalapítói, tanítói közül, mint pl. Konfucius, Buddha, Mózes vagy éppen Mo-

hamed. Nem! Jézus az Isten Fia, a testté lett Ige, akinek tagadása – János szerint – nem kevesebbet jelent, mint magának a Teremtőnek hazuggá tételét (10b vers, ill. vö. még Luther gyakori szófordulatával: Isten nem hazudik). A 20. század német vallásfilozófusa, *Ralf Miggelbrink* valami hasonlóról tanúskodik, amikor ezt írja: „A temporális differencia meghaladása (pl. az úrvacsorában) Isten hatalmának eredménye, azé a hatalomé, amely Krisztust nemcsak egykor és egy bizonyos embercsoport számára igazolta, hanem amelynél fogva Isten Krisztusként iktatja be őt – tegnap, ma és mindörökké.”

b) A Mindenható tanúságtételének másik sarokköve a Krisztusban szerzett és benne mindenkinek ajándékozott élet – örök élet. Ez a valaha történt leghihetlenebb s egyben legszenzációsabb hír, örömhír, amelyet a Krisztus-követők mondhatnak el és hirdethetnek meg e vajúdó világban (vö. Róm 8,22). Tehetjük és tegyük is ezt annak ellenére, hogy korunk embere eme „szenzációra” már nem igazán vevő. Igaz, többé az sem vita tárgya már, hogy a világ és benne az ember nem csak holmi anyagmassza. Sokkal több ennél. A spiritualitásnak, vallásosságnak újra szerep jut a mindennapokban. Autogén tréningen vagy wellnesshétvégén részt venni, relaxálni, meditálni, pszichológust fogadni – a 21. századi Európa lakossága nem kis hányadának ez jelenti a lélekkel, lelki világunkkal való foglalkozást. Jézus Krisztusban a Teremtő az igazi reménységet, a földi lét valódi értelmét és célját hozta el. Az immanens létállapotot felváltja majd a transzcendens létállapot, mely ugyan most még felfoghatatlan, de Krisztusban, a Mindenható örökérvényű kinyilatkoztatásában mégis megragadható, a Szentlélek által hihető és követhető. Világraszóló pozitív hír: Krisztusban a halál halálát ünnepelhetjük, mert benne győzött az élet – a halál felett! Időtállóan tanúskodik erről két különböző korszak sírfelirata, melyet Krisztus-követők véstek a sírköveikre. Az egyik az első századok egyikéből való: *Non moriuntur, sed oriuntur* – szabad fordításban: „Nem haltak meg, sőt most kezdik csak igazán az életet.” A másik a 19. század eleji írországi gazdasági válság idején került fel egy ír Krisztus-hívó sírkövére: Van egyáltalán élet a halál előtt?

BLÁZY ÁRPÁD

Felhasznált irodalom

- Stählin, Wilhelm: *Predigthilfen 1–4*. Kassel, 1968. 2,455–458. o.
 Veöreös Imre: *János levelei*. MEE Sajtóosztálya, Budapest, 1970. 32. k.; 283–286. o.
 Bartha Tibor (szerk.): *Jubileumi kommentár – A Szentírás magyarázata*. Debrecen, 1981. Újszövetségi rész, 361. k.
 Miggelbrink, Ralf: *Az erőszak és az erőszak leküzdése*. Szisztematikus teológiai távlatok. *Mérleg*, 39 (2003/4.) 406–414. o.

Tallózó

„Az örök élet nem a síron túli – feltételezett – tovább élés, hanem Istennel való közösség a szeretetre kötelező Krisztus-hitben. (...) az örökélet tudatosítása a gyülekezet tagjaiban, mely a hitben már az övék (*echete*, 13. vers). A Krisztus-hit nemcsak készül az örök életre, hanem már éli.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Akiben megvan a Fiú – azaz hisz benne –, annak nem lehet megcáfolni, hogy neki örök élete van; aki nem hisz benne, azzal nem lehet elhíttetni, hogy örök élete van, mert nem is lehet örök élete.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„Örök élet nem található nevelésben, bölcséletben, tudományban, jó cselekedetekben, vallásban vagy a gyülekezetben. Hogy valakinek *élete* legyen, övének kell *lennie az Isten Fiának*. (...) az üdvbizonyosság Isten Igéjén keresztül van. János azért írta ezeket a dolgokat, hogy az emberek *tudják meg, hogy örök életük van.*” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Istent hazudtolja meg, aki nem hajol meg az igehirdetésből elének táruló Krisztus-esemény meggyőző ereje előtt. (...) Az egész vers éles szembeállításával nem elítélni akarja a hitetleneket, hanem Krisztus mellett való döntésre, hitre hív.” (Veöreös Imre: *János levelei. Teológiai Irodalmi Egyesület*)

„Hitre vezérlő bizonyíték bőven van; az emberiséggel nem annyira az a baj, hogy tájékozatlan, mint inkább, hogy lázadó: nem nem tudunk, inkább nem akarunk hinni. (...) Mivel az örök élet egyenlő Isten ismeretével (Jn 17,3), a keresztyéneknek tökéletes bizonyosságuk lehet. Az örök élet a személyes találkozásból fakadó ismeret Istenről, amely az embert életre szóló közösségbe vonja övele, s ezt nem lehet színlelni.” (David Jackman: *János levelei. Harmat Kiadó*)

„A »dzóé« »örök« élet, így mondjuk megkülönböztetésül. Azt az igazi életet jelöli, amely egyedül érdemes arra, hogy életnek nevezzük, amivel mi nem rendelkezünk. (...) Mindaz, amire az embernek szüksége van, az őbenne van. (...) Őbenne van, s ez azt jelenti: személyétől elválaszthatatlan. Akinek nem kell Jézus, az nem kap békességet sem. (...) Akinek nem kell Jézus, annak nem boldog a szíve.” (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában. Luther-rózsa Alapítvány*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*Aki nem hisz Istennek, az hazuggá teszi őt*)

„Haladó” ifjak, akik fáklával szaladnak az Isten előtt, hogy el ne tévedjen.

Osvát Ernő (1876–1929) szerkesztő, író, kritikus

(*Isten bizonyosságot tesz Fiáról*)

„Isten nem ismerhető meg közvetlenül, hanem csak analóg módon, és Ő mindenképpen különbözik a dolgoktól.”
Jacques Maritain (1882–1973) francia filozófus

(*Ez a bizonyágtétel pedig az, hogy Isten örök életet adott nekünk*)

„Borzalmas látni, hogy valaki semmiségekért remeg, és ugyanakkor érzéketlen a legnagyobb dolgokkal szemben.”
Blaise Pascal (1623–1662) francia gondolkodó

(*akié a Fiú, azé az élet, akiben nincs meg Isten Fia, az élet sincs meg abban*)

„A Pokol: többé nem szeretni.”
Georges Bernanos (1888–1948) francia író

(*akik hisztek Isten Fia nevében, hogy tudjátok: örök életek van*)

„Csak élni... élni... élni... Akárhogyan is, de élni! És mennyire igaz ez! Úristen, mennyire igaz! Hitvány az ember... és hitvány, aki emiatt hitványnak mondja.”

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij (1821–1881)
orosz regényíró, elbeszélő

„Az idő s a töprengés... lassan megváltoztatja a látást, és végül eljön a megértés is.”

Paul Cézanne (1839–1906) francia festő

(*ez az élet az ő Fiában van*)

„Az ember egy végső célra van rendelve, amely különbözik tőle, és ez a végső cél Isten.”

Jacques Maritain

VERS

(*akié a Fiú, azé az élet*)

Thomas Stearns Eliot (1888–1965):

Gyilkosság a székesegyházban (*részlet*)

Mert ahol valaha is szent lakozott, ahol valaha is vértanú adta vérét Krisztus véérért,
Ott szent a föld, és a szentség nem távozik belőle,
Még ha seregek dobognak is rajta át, még ha túristák jönnek is bedekkerekkel, megnézni...

(*akiben nincs meg Isten Fia, az élet sincs meg abban*)

Si King (Dalok Könyve)

...sehol mérték, rend, nyugalom,
a bűnösök büntetlenek,
nincsen a jóknak jutalom.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Van örök életünk. Néha elkésérítően értelmetlennek tartjuk földi életünket, ezért a hívő embernek ez nagy örömhír. Az értelmetlennek érzett küszködéssel áll szemben ez az örömhír: van örök életünk.

Nagyon fontos ebben az összefüggésben a hit, mert aki hisz, annak van örök élete. Mindenkinek van hite, annak is, aki például különféle keleti filozófiákban hisz, de nem mindegy, hogy miben. Hiába keresem máshol, nem fogom megtalálni azt, csak akkor, ha Jézus Krisztust elfogadom személyes megváltómnak. Az ördögök is hisznek és rettegnek.

Miért írja János azt olvasóinak, hogy ha nem hisznek a bizonyágtételnek, hazuggá teszik Istent? Hogyan tehetné az ember, főleg a hitetlen ember hazuggá Istent? Ezt nehéz megérteni.

És mi az, ami Istentől elválaszt? Tehetek a hitelenségemről, vagy sem? Ha valakit megkötöz a Sátán, akkor az tehet róla, vagy sem?

Hogyan lehetséges az, hogy valaki, aki hallott Istenről, sőt megismerte őt, mégis szembefordul vele, mégis megmarad a bűnében? Van ilyen? Lehet ilyen?

Miért nem győz meg Isten maga úgy, hogy mindenképpen higgyek? Hogyan élhetem át a megtérést, amit már mások, köztük a gyermekem életében láttam? Mennyire múlik rajtam? Nem lett volna jobb, ha az üdvösségünk kérdése egy kicsit sem rajtunk múlna? Ha nem lenne szerepünk benne?

Valószínűleg akkor nem lenne a miénk. Amiben mi is benne vagyunk, munkában, döntésben, azt jobban a magunkénak érezzük. De nagyon nagy küzdelem az ember számára a hit harca. Újra és újra döntést kell hoznunk, például este, ha már nagyon fáradtak vagyunk, akkor is olvassunk igét, imádkozzunk, vagy amikor vasárnap még aludnánk, de fel kell kelni, hogy odaérjünk a templomba. Az embernek erőt kell vennie magán.

Az Úr Jézus is megkérdezte, amikor egy beteggel találkozott, hogy akar-e meggyógyulni, és csak akkor gyógyította meg, amikor maga is akarta, hogy mindenképpen résztvevő legyen. Minket nem akar Isten kihagyni ebből.

Isten valahogy kijelenti magát a hitetleneknek is, mert amikor valaki bajba kerül, akkor ösztönösen is Istent hívja segítségül. Valahogy akkor mégis mindenki tud róla. Sokszor az emberi gyengeségeink, bajaink ébresztenek rá Isten létezésére.

De miért nem megy mindenki minden bajával, betegségével Istenhez, illetve a lelkészhez? Sok testi bajnak is lelki probléma az alapja. Az apostolok körül is annyi gyógyulás történt, ma miért nincsenek ilyen tömeges gyógyulások, megterések? Már nem olyan erős ez a bizonyágtétel?

A hangsúly az örök életen van. Egészen pontosan a *van* szón. Nem volt, nem lesz, hanem most van. Nem fogják elvenni, nem kell aggódalmaskodni, mert már van! Csak mi magunk el ne veszítsük!

Szentháromság ünnepe után 8. vasárnap

1Jn 5,1–3

Igehirdetési előkészítő

A textus korábbi feldolgozásairól

Igehirdetési előkészítő, forrásanyag magyar nyelven bőségesen áll az igét hirdetni szándékozó rendelkezésére. A szerzők személye is figyelemre méltó: Pálffy Miklós, Káldy Zoltán, Hafenscher Károly a *Lelkipásztor* régebbi számaiban, Veöreös Imre *János levelei*¹ című kommentárjában nyújt kitűnő segítséget. (Különösképpen felhívom a lelkész testvérek figyelmét a kommentár egyes szakaszai után olvasható összefoglalásra, valamint a „Mai jegyzetek” című fejezetre, amely segítséget nyújt a textus mai értelmezésének megkönnyítéséhez.)

A textusról

Ebben az esetben különösen is fontos a perikopált szöveg környezetének ismerete, hiszen János első levele az elejétől a végéig összefüggő egészet képez. Vissza-visszatérő témája a szeretet.

A szeretet a világ legnagyobb hatalma. Nem azé a hatalom, akinek tömegpusztító fegyvere van, nem azé a hatalom, aki erőszakoskodik mások felett, nem azé a hatalom, aki testet-lelket pusztít, hanem azé a hatalom, aki életet ad. Akik Jézus Krisztusban hisznek, akiket ő legyőzött, meggyőzött, azokban az élet munkálkodik. Az ő győzelme mindazoké, akik hisznek benne. János összekapcsolja a származást (az Istentől való származást) a hittel. A szülői és testvéri szeretet a minta, hiszen aki szereti azt, akitől származik (vagyis a szüleit), az szereti azt is, akik ugyancsak tőle származnak (vagyis a testvéreit). Ez nem valami megtanulható, átvehető viselkedés, ebbe beleszületünk, amikor Krisztusban újjászületünk.

Isten akaratát, elvárásait parancsolatokban fogalmazza meg az ember felé. A parancsolatok az ember védelmében születnek. Isten irántunk való szeretetének megnyilvánulása az is, hogy megmenti, megtartja a bűnös embert. Ha az ember megértette Istennek ezt a végtelen, bűnökét megbocsátó szeretetét, akkor ő is hasonlóan cselekszik. Óvja, támogatja, szeretettel veszi körül keresztény testvéreit. Teljes és maradéktalan az áthallás a nagy parancsolattal: aki Istent szereti és hiszi, hogy Jézus a krisztus,² az nem tehet mást, mint hogy szereti Isten – hozzá hasonló

¹ Veöreös Imre: *János levelei*. MEE Sajtóosztálya, Budapest, 1970.

² A krisztus itt nem tulajdonnév, hanem a messiás görög megnevezése. Ld. Veöreös 1970, 271. o.

– gyermekeit. Az emberek iránti szeretet a Krisztus-hívó alapvető tulajdonsága, tőle el nem választható. Bár szeme Istenre tekint, őt látja, neki engedelmessé válik, mindeközben pontosan tudja és érzi, hogy Isten minden cselekedete, parancsolata az ember érdekében történik. Pontosán ezért mondhatja János, hogy ezek a parancsolatok nem neheznek, hiszen Isten nem áldozatot vár tőlünk, hanem irgalmasságot. Nem megbéklyózni akar törvényével, ahogyan azt a zsidók érezték (ld. Mt 12,11), hanem inkább fel szabadítani az embertárs iránti szeretetre. Isten pedig éppen ezt kívánja tőlünk.

A hit győzelme

Amikor ezeket a sorokat írom, néhány nappal vagyunk a kerületi missziói nap után, ahol is a válság és a váltság témájáról gondolkodtunk közösen. Elhangzott, hogy az Egyház mint Krisztus teste nem kerülhet válságba; nem úgy az ember, aki az egyházban él. Ma sokan nem hisznek a hit diadalában, a hívők mindenütt elkeseredett utóvédharcokat vívnak, akár csak János korában. Generációváltás történt, az apostolok mind mártírhálált haltak, egyedül János él. Támadások indulnak a kereszténység ellen: kívülről elindul a keresztényüldözés, belülről bomlasztanak a tévtanítások. Bizonytalan a jövő a kereszténység előtt, emberileg számolva úgy tűnik, hamar vége lesz az új vallásnak. János azonban optimista, és a hit diadaláról beszél.

Üzenete: hit, szeretet, életútjulás. (A teológiai, dogmatikai elemek háttérbe szorulnak.)

János levelének hihetetlen aktualitása van ma. Válságban van Európában a kereszténység. Amint a divatból való vallásoskodás, úgy az ateizmus, a hittől való elszakadás, lázadás, „lelki nagykorúság” egyaránt jellemzi korunkat. Az erkölcsi romlottságról, szabadosságról nem is beszélve. A konkrét gyülekezetekre is a megfáradás, céltévesztés, néhol a rivalizálás, a szeretet meghidegülése, a hitetlenség a jellemző.

Magyarországon hittük, a rendszerváltással eljön az ébredés is, helyette azonban felerősödött a vallástól való elszakadás. Egyházunkban is sok a megfáradt, csalódott ember, a hit ereje nem működik, helyette a megszokás, az unalom uralkodik. Sokan a világba menekülnek, és ott találnak igazi örömeket.

Újra meg kell értenünk az evangélium üzenetét, át kell gondolni életünket, gyakorlatunkat.

Vázlat

A diadal alapja: a hit

Hogyan állunk a hittel? A levél címzettjei már nem voltak szemtanúi Jézus Krisztus működésének és feltámadásának. János viszont igen (1Jn 1,1–4).

Hitünk nem naivitás, hanem biztos alapokon, az apostolok bizonyágtételén nyugszik. Van, amikor elbizonytalanodunk, azonban ha bizonytalanok vagyunk az életünkben, akkor nem lehetünk győztesek. Isten kijelentette magát Jézus Krisztusban: testté lett! János kedvenc kezdése: „*kezdetben*”; „*ami kezdetől fogva volt*” (1Jn 1,1; 1Jn 1,1) – mondhatjuk keresztény genezisnek.

A hit tartalma: kapcsolat Istennel, gyülekezettel

Nem lehet elképzelni a hitet közösség nélkül.

„Hiszek én a magam módján”, lehetőleg senki ne zavarjon. Csak elmenni, felöltözni, „azokkal” találkozni ne kelljen. Hiszek én Istenben itthon, szépen csendesen.

Mindegyikünk számára ismerősen csengő mondatok ezek. Ez a hit azonban nem az a hit, amelyikből szeretet fakad. Pedig...

A hit = szeretet

Aki hisz, az az, aki szeret (1Jn 5,1). A hit kérdése nemcsak az, hogy hiszed-e, a hit kérdése az, hogy szereted-e? Gondoljunk csak Péterre 1Jn 21-ben: „*Szeretsz-e engem?*” Szereted Istent, vagy lázadsz ellene? A keresztényeket a többi embertől nem az ország különbözteti meg, ahol élnek, nem a nyelv, amit beszélnek, nem a szokásaik, ahogyan cselekszenek, hanem az, hogy együtt örülnek az örüléssel és együtt szenvednek a szenvedéssel. Asztaluk közös, ágyuk viszont nem. Testben vannak, de nem test szerint élnek. Alávetik magukat a törvényeknek, de életvitelükkel túlhaladják azt. Mindenkit szeretnek, és őket mindenki üldözi. Szegények és sokakat gazdaggá tesznek, nincs semmijük, mégis megvan mindenük.³

A hit = életváltás (1Jn 2,6)

Nem az intellektuális hit győzi le a világot, hanem az átförmálódó jellem. A hit által jobb emberré kell válnunk: türelmetlenségből türelmessé, gonoszokból szerető szívűvé, hataloméhségből alázatossá, hűtlenségből hűségessé.

Sajnos azonban ezen a téren csap be minket leginkább a Gonosz. Pedig ez volt az első keresztények sikerének a titka. Nem a nagy teológiai tudásuk, hanem az életváltásuk. Hitük híre elterjedt az egész világon (Róm 1,8), pedig nem volt különösebb dogmatikai alapjuk. Megélték Krisztus tanítását a családban, a társadalomban, a munkájukban. Alázatosak és kitartóak voltak.

Hogyan állunk mi az életünkkel? Áthatja Isten jósága és szeretete? Sajnos az evangélium terjedésének egyik legfőbb akadálya ma a keresztények hitgyakorlata. Az emberek ma is gyakran nem azt figyelik, amit mondunk, hanem azt, hogy működik-e ez az életünkben. Ha az életünk nem bizonyosság Isten szeretetére és jóságára, akkor felesleges misszióról gondolkodni. A mi hitünk a világgal áll

³ Vö. Mathetes levele Diognétoszhoz.

szemben (1Jn 5,4). Nem az Isten által teremtett világra gondol János, amelyet úgy szeretett Isten, hogy megszületettjét halálra adta érte, hanem az Isten ellen lázadó, nélküle boldoguló, a Sátán uralma alatt levő világról. A két világ nagyon különbözik egymástól, méghozzá nem hitelvi kérdésekben, hanem a benne élő emberek életében.

Isten irántunk való szeretetét kell megélnünk ebben a világban, és ő ebben győzelmet kínál nekünk.

ROSTÁNÉ PIRI MAGDA

Felhasznált irodalom

Veöreös Imre: *János levelei*. MEE Sajtóosztálya, Budapest, 1970.

Feldolgozások a *Lelkipásztorban*: 1954; 1962; 1978; 2004.

Jubileumi kommentár. Debrecen, 1967.

Rác Miklós: 1Jn 5,1–3 (fraternet-lelkeszek), 2004. július 29.

Tallózó

„Az agapé, mint világosságban járás, nem eszköz, amelylyel valamit – az üdvösséget! – el akarnak érni, hanem az ajándékként megkapott *szótéria*, az Istennel való közösség kifejeződése.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Arra az esetleges feltevésre, hogy ez nagyon nehéz, abban az értelemben felel, mint Jézus: semmi sem lehetetlen a hívőnek.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Akár tiszteletre méltó életet él egy hívő, akár nem, keresztyén társainak akkor is szeretniük kell őt. Ez a szeretet nem az illető valamely szeretetre méltó tulajdonságából ered, hanem a származásából. (...) Aki engedelmeskedik Isten parancsainak, az azt teszi, ami helyes mind Isten, mind pedig hívő társai felé, és ezzel szereti Istent és testvéreit.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Amikor János azt mondja, hogy az Ő parancsolatai pedig nem nehezek, nem úgy érti, hogy azok könnyűek, hanem inkább úgy, hogy az újjászületett emberek éppen azokat a dolgokat szeretik cselekedni.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Isten »parancsolatait« terhes nyűgnek érzi az ember addig, amíg Istennel hadilábon áll. De akiben fölébred »az Isten szeretete«, az úgy érzi, hogy »nem nehéz« terhek alatt görnyed, amikor Istennek szolgál, hanem gyönyörűséges igát hordoz.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

„A testvérek iránti szeretet bizonyítja Isten iránti szeretetünk meglétét. (...) Van azonban egy veszély a másik oldalon is. (...) »Abból tudjuk meg, hogy szeretjük Isten gyermekeit, ha szeretjük Istent, és megtartjuk az ő parancsolatait.«” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése*. Evangéliumi Kiadó)

„János mondatát csak az egész levél összefüggésében szabad értelmeznünk: *az Istennel közösségben élő embernek nem nehezek az Isten parancsai.*” (Veöreös Imre: *János levelei*. Teológiai Irodalmi Egyesület)

„A Biblia, mint mindig, a hit tárgyára teszi a hangsúlyt, nem pedig a hit szubjektív átélésére. (...) Nagyon könnyű beleesni abba a csapdába, hogy a szeretetet szembeállítjuk az engedelmességgel. (...) A szeretet Istene nem nézi el az engedetlenség bűnét. (...) Parancsolatai valójában nem nehezebbek, mint a madár számára a szárnyai.” (David Jackman: *János levelei*. Harmat Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*Abból tudjuk meg, hogy szeretjük Isten gyermekeit, ha szeretjük Istent*)

„Nem szabad a megmemértésünkből fegyvert kovácsolni a másik ember ellen. És íme, egyebet sem teszünk.”

Osvát Ernő (1876–1929) szerkesztő, író, kritikus

„Szeresd felebarátodat; mint tenmagadat! Van-e javíthatatlan, aki nem élvezi ennek a tökéletes mondatnak a nagy ingyen-szépségét?”

Osvát Ernő

„Az élet túlságosan rövid ahhoz, hogy huzamosabb időn át haragudjunk az emberekre, és mindent elraktározzunk, ami fáj.”

Charlotte Brontë (1816–1855) angol író

(*az ő parancsolatai pedig nem nehezek*)

„A türelem az ember igazi tisztasága.”

Osvát Ernő

„...ahol a szelídség és a türelem semmit sem tehet, elég az öröm, Isten öröme, amivel mi fősvényen bánunk.”

Georges Bernanos (1888–1948) francia író

TÖRTÉNET

Georges Crespy francia protestáns lelképásztor vallomása:

„Azt hittem, van hitem...”

Hinni annyi, mint makacsul ragaszkodni ahhoz a meggyőződéshez, hogy mindig szeretett és szeret minket az, akit Istennek hívunk, s akit nem ismerünk, s akivel nem is találkozunk, csak ott van, ahol ő maga akart lenni: az ember názáreti Jézusban. Az ő arca számunkra a szeretet arca: soha nem szűnt meg és nem is fog megszűnni szeretete irántunk. Magától értetődik, hogy így hinni egyszerűen annyi, mint kockára tenni és játszani az élettel...

Isten nemcsak akkor Isten, amikor van merszem szeretetkapcsolatba kerülni vele. Ő akkor is Isten, ha semmit sem tudok róla, és semmi nem képes eltüntetni a jelenlétét; ott van mellettem, s nem az én hitem az oka annak, hogy ott van. Legfeljebb néha-néha örvendezve fölismerheti őt a hitem, és ez legyen elegendő nekem.

De még tovább kell mennünk, és mernünk kell kimondani, hogy Istent gyorsan elveszítjük a szemünk elől, ha nem vagyunk tekintettel az emberekre, mert Isten ember akart lenni! A hit csak a teljes, bár törekeny elkötelezettségben válik valóban hitté, jóllehet ezt gyakran kétségbe vonják. Elkötelezettség arra, hogy a többiekkel együtt új emberré leszünk az új Országért... „A hit, amely tétlen, vajon lehet-e őszinte hit?”

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az első olvasás után nagyon nehezen indult a beszélgetés. Az alapige a szeretetről szól. Minden vasárnap erről halunk. Nehéz lehet a lelkésznek állandóan erről beszélnie úgy, hogy ne ismételve folyton magát.

A második olvasás után az első kérdés: hogy is van az első vers? Jézus Istentől született, tehát aki szereti Jézust, szereti az Atyát is, és mindez a hit erejéből merítkezik. Olyan ez, mint a családi szeretet, ha a családtagokat „csak” elvárt szeretet köti össze, az hamar felbomlik. A szeretetnek is szüksége van erőforrásra. Mégiscsak az lenne fontos, hogy erre az erőforrásra együtt találjanak rá, mert különben nem fogják érteni egymást. Persze lehet, hogy a szeretet, ha indokolatlan, elvárás nélküli, akkor erre a közös forrásra vezethet. Jézus második nagy parancsolata: „szereisd felebarátodat, mint magadat”, szinte erről szól, csak van benne valami kölcsönösség. Persze magunknak kívánunk elsősorban jót, és legalább ekkora szeretettel kéne a másik ember felé fordulni. De mégis mintha ott lenne mögötte a kölcsönösség elve. János evangéliumában Jézus új parancsolatként azt mondja: „Úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket.” Ez pedig csakis megelőlegező, önfeláldozó szeretet lehet.

Olyan természetes a szeretetről beszélni, de a legnagyobb problémáim mindig abból adódnak, amikor nem szeretnek, vagy én nem tudok szeretni. Én nem tudom elfogadni, hogy Jézus parancsolatai nem nehezek.

Szerintem pedig ez az egyetlen remény ebben a nehéz szeretetkérdésben. Olyan nehéz a szavakon, érzéseken túl a teljes valónkkal átélni, megélni a Krisztustól kapott szeretetet úgy, hogy ebből másoknak is jusson. Szerintem ez a „nem nehéz” biztatásféle. Ne ijedj meg, ne add fel! Végigjárható az út.

Szerintem az isten- és emberszeretet egy hitből fakadó alaphelyzet. Ez az út.

Szentháromság ünnepe után 9. vasárnap

Zsid 3,12–14

Igehirdetési előkészítő

Alapigénk kontextusa

A zsidókhoz írt levél a 3. fejezetben a mennyei elhívás részeseiként fordul az olvasókhoz. Felszólít először arra, hogy figyeljünk Krisztusra, majd figyeljünk magunkra, hogy hűségesek tudjunk lenni, és így megtaláljuk a nyugalmat Istenben.

Figyeljünk, higgyünk, kövessük Jézust (3,1). Akkor vagyunk keresztyének – Jézust követők –, ha szemmel tartjuk és követjük őt. De kapcsolatban is kell állni vele, mert akkor kaphatunk erőt tőle.

Figyeljünk magunkra, nehogy megkeményedjen a szívünk (3,12). Ezt a figyelmeztetést összekapcsolja az intellemmel, hogy figyeljünk egymásra is, és a döntéseinket ne halogassuk, mert a bűn csábítása következtében az időhúzás egyre inkább bukáshoz vezet.

De vegyük észre, hogy a keresztyénségünknek nem kell izzadságszagúnak lennie, hiszen részeseivé lettünk már Krisztusnak (3,14).

Helyünk az egyházi esztendőben

A keresztyén élet gyakorlatáról szólnak az előttünk lévő vasárnapok. A Szentháromság ünnepe utáni 5. vasárnap bizonyágtételre hív, a 6. vasárnap a keresztség jelentőségét mutatja, a 7. vasárnap az örök életet láttatja meg velünk mint életcélt, a 8. vasárnap a szeretet útját mutatja, amelyen keresztül Isten gyermekei leszünk. A mostani, 9. vasárnap a Krisztussal való közösséget szemlélteti, ami a hűség és az engedelmesség által valósul meg.

A konkrét igei üzenet keresése

Ha az alapige mondanivalóját a 12. vers felől közelítjük meg, akkor könnyen törvényeskedésbe fulladunk. Ezért célszerű a 14. vers pozitív kijelentését megragadnunk, az evangéliumnál kezdenünk:

Krisztus részesei vagyunk. Ezt ajándékba kaptuk, nem a mi érdemünk.

1. Hogyan tartsuk meg ezt az ajándékot szilárdan? Bizalommal.

2. Bennünket a bűntől való szabadságra hívott el Isten, és nem a szív indulatainak szabadosságára.

3. Segítsük a másik embert is, nehogy megkeményedjen a rosszban.

Igehirdetés

Bevezetés

Meghökkenő módon jelenti ki a 14. vers, hogy mi Krisztus részesei vagyunk. Kétségtelen, hogy közösségbe, ma így mondanám: templomközösségbe járó embereknek írták ezt a bibliai levelet. De nem kellene súlyozni, ahogy ezt sokszor tesszük: ez Bibliát olvasó ember, az templomba járó, sokan csak nagyünnepekkor jönnek, másokat pedig csak temetéskor vagy esküvőkor látunk a templomban. Mindezeknek szól ez a kijelentés: „*Ti részesei vagytok a Krisztusnak.*”

Testvéreim! Fogadjuk örömmel ezt a bejelentést: mi részesei vagyunk a Krisztusnak. Bizony, a mi Urunk keresztségünk óta így tekint ránk!

Hadd mondjak el egy konkrét történetet ennek bemutatására. Egy évvel ezelőtti konfirmációhoz csatlakozik az eset. Az egyik gyülekezetben nem az a szokás, hogy először a konfirmandusok veszik közösen az úrvacsorát, majd a gyülekezet, hanem az, hogy a konfirmandusok mindegyike külön, családjával együtt: középen a konfirmandus, mellette az egyik oldalon az apja, a másik oldalon az anyja, majd testvérei, rokonai. Erre az úrvacsoravételre a konfirmandus hívja meg a rokonokat. Az egyik rokon évek óta nem járt templomba, úrvacsorát pedig még régebben vett. De hát a konfirmandus „olyan szépen hívta...” Ezért elment, és a „gyerek kedvéért” kiment az oltárhoz, és ő is odatérdelt. A konfirmációi alkalmon a lelkész az egyéni feloldozást is gyakorolta. A személyes kegyelemhirdetés, az evangélium annyira megdöbbentette, meghatotta a templomtól elidegenedett embert, hogy attól kezdve újra megszokott helye lett a templomban, hisz Isten őt is szereti, s neki is szól az igei üzenet.

Gondoljunk most keresztségünkre! Gondoljunk számtalan úrvacsoravételünkre! Lehet, hogy mindezt mi megszokásnak, régi hagyománynak gondoljuk. De Isten bennünket a gyermekévé fogadott, s az úrvacsorában a kenyér és a bor formájában belépett az életünkbe.

1. A hit megőrzése

Hogyan őrzik meg a hitüket a kereszény emberek? Hány imát kell naponta elmondaniuk, vagy mennyit kell a Bibliát forgatniuk? Azt hiszem, ilyen gondolataink támadnak most.

Igénkben azonban nincs ilyen felsorolás. Beszél bizalomról, amely bennünk él. A bizalom, a hit megtartásához kapcsolat kell. A fiatalok közt a szerelem-szeretet akkor marad meg, ha van kapcsolat, beszélgetés, tudnak egymásra időt „pazarolni”. Nem parancsszóra, hanem belső indításra. Ezt tételezi fel a bibliai levél írója is. Így marad meg a bizalmunk a mi Urunkban.

Amikor Luthert a depresszió kerülgette, s a Gonosz azt súgta neki, hogy Isten is elhagyta, akkor felírta magának az asztalra krétával: meg vagyok kereszttel. Belekapasz-

kodott Isten ígéretébe, hogy az ő gyermeke. Más azért is megy az úrvacsorához, hogy meggyőzze magát: Isten szeretetéből nem esett ki, mert belekapaszkozhat (az úrvacsorába, mint) Isten látható szeretetének jelébe. Amikor napon-ta olvashatjuk ígését, és tapasztaljuk Isten vezetését, akkor a bizalmunk (amelyet kezdetben kaptunk) erősödik meg.

2. Ne legyen hitetlen és gonosz szívünk

A 12. vers két veszedelemre hívja fel a figyelmünket: *ne legyen hitetlen és gonosz szívünk.*

A modern ember előtt megnyílt nemcsak a tudomány világa, hanem az egész földkerekség természetvilága is. Szeretnénk mindent tudni. Rengeteget olvasunk, tanulunk, vizsgáljuk a világot. A fejünkben egyre szaporodik a sok tudomány. Belelátunk a mások életét bemutató történetekbe, vagy a kitalált színes tévésorozatok foglalják le figyelmünket. A fejünk tele van, s egyre kevésbé tudjuk, hogy mi a jó, mi a helyes. Miért szaporodik az iskolai és más bűntények száma? Hogyan hazudhatnak még politikusok is? A cél szentesíti az eszközt? Lehet békességesen együtt élni, ha a békés együttélés szabályait nem ismerjük, nem tanítjuk, nem tartja be mindenki?

A szívünkben megszólal egy csendes hang: valamit nagyon elrontottunk! Most erre a hangra figyeljünk!

Ez a hang, a lelkiismeretünk hangja halk, könnyen elhallgattathatjuk. Már az állandó, hangos tévé- és rádiózenével is elhallgattatjuk. De ez nem oldja meg a kérdéseket! Jól látjuk, hogy hová jutottunk, amikor állandóan azt hangoztatták, hogy a szabad kereskedelem, a szabad tőkeáramlás megold minden gazdasági kérdést. Az állam ne avatkozzon bele a gazdasági életbe, mert úgyse tudja megakadályozni a lopást, az egyház ne akarja befolyásolni az erkölcsi törvényeket, mert amit mond, az elavult...

A hangos szó eredménye: nyakunkon a válság. Az állam nem avatkozott be a gazdasági életbe, és az ügyeskedő nagyvállalatok azért nem fizetnek adót, mert külföldi offshore cégeként működnek, pedig az állami fejlődésre, az egészségügyben, a nevelésügyben stb. égetően szükségünk lenne az adókra, és akkor nem kellene külföldről kölcsönt felvenni.

Az egyház nem tudta megakadályozni például a gyermekgyilkosságot az anyaméhben, s ezért most egyesek úgy gondolják, hogy ha szabad ölni az anyaméhben, akkor esetleg „jogos” csoportosan megfélemlíteni embereket és agyonverni autóvezetőket...

Nem jó, ha a szív csendes hangját elhallgattatjuk. Ne legyen a szívünk hitetlen és reménytelen a jó irányában. A jó társadalmi élet alapszabályait megtaláljuk már a Tízparancsolatban is, csak tudatosan tanulmányozni kell azt. Ne hagyjuk magunkat megtéveszteni emberi okoskodással. A Tízparancsolat megtartása évszázadokon keresztül biztosította a jó közösségi élet alapjait.

3. A másik ember felé

Igénk azonban a 13. versben arra is biztat, hogy merjünk a másik ember felé lépni és őt figyelmeztetni: „*hogy meg ne keményedjék közülünk valaki a bűn csábításától*”. Ettől nagyon elszoktunk. Úgy tartjuk vagy gondoljuk, hogy a hit kérdése „magánügy”. Elfelejtettünk keresztyény módra érvelni, vitatkozni. Például a hamis szólásoknak nem nézünk utána. Nyíltan nem merjük kimondani, ha valamivel nem értünk egyet.

Pedig igénk ma is küld. A másik emberért is meghalt Jézus. Lehet, hogy éppen a mi szavunkra áll meg a saját elképzelt útján, amelyen a rossz irányban halad. Kérjük ezért a mi Urunktól a Szentlelket, segítsen, hogy tudjunk határozottan beszélni (nem jó szó ide a vitatkozás) és a jót mondani, akkor a másik megváltozhat. Amint megváltozott a bevezetésben említett történetben a konfirmációra készülő gyerek rokona a megtapasztalt evangéliumi szeretet hatására.

MISSURA TIBOR

Tallózó

„Azért is vigyáznunk kell egymásra, mert a bűn által rászedett ember »megkeményedik«. Arra a pszichológiai folyamatra gondol az író, amely szerint a becsapott ember a legritkábban találja meg tragikus sorsának okát önmagában.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„1. A hitben való ingadozásért nem a külső körülményeket okolja az ige. 2. Első helyen ez az ige is Isten ajándékáról szól, s erre az ajándéokra emlékeztetve int. 3. Akkor prédikálunk helyesen erről a textusról, ha azt, ami benne negatív fogalmazódik meg, pozitív formában adjuk tovább: vagyis ne a hitetlenség ellen beszéljünk, hanem buzdítsunk a hitben való megállásra. (Pröhle Károly) Cserhádi Sándor (...) az élő és tevékeny, »a történelemben új történelmet kezdő és folytató Istenről« beszél, és ellentétbe állítja őt a holt »isteneszmével«. (...) igénk egy gyülekezetet *erősítő* igehirdetés részlete, melynek alapigéje is van (a 95. zsoltár) (ifj. Szabó Lajos).” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Vigyázzatok, el ne szakadjatok, fel ne lázadjatok! Mint ahogy a havasjárók összekötik egymást, s egy élő fűrtté válnak, mert aki elszakad, az lezuhan és meghal, úgy a hívők fogózzanak össze és segítsék egymást, hogy senki se keményíttessék meg a bűn csalárdsága által.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„Az író sem itt, sem másutt nem utal arra a levélben a leghalványabban se, hogy címzettjei között olyanok is lehetnek, akik nem igazi hívők. (...) *senkinek ne legyen (...) hitetlen és gonosz szíve* (...). Ez a figyelmeztetés továbbra is teljesen időszerű minden helyi gyülekezetnek, ahol ellene

lehet állni a bűn megkeményítő hatásának azzal, hogy a keresztyén testvérek igazán törődnek egymással.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Kimondhatatlan áldásokat jelent számunkra, hogy »részeseeivé lettünk« Neki. Nemcsak azt, hogy Isten megkegyelmez, és eltörli az én bűneimet (...), hanem Szentlelke által részesít a Krisztus természetében. Alázatos szívű, engedelmes, bünt utaló, az igazságot szerető lehetek ezáltal.” (Victor János: *Csendes percek. Református Sajtóosztály*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*senkinek ne legyen közületek hitetlen és gonosz szíve*)

„...tulajdon hitványságunk és gyengeségünk tudatában a szégyennek van egy olyan határa, amelynél tovább már nem mehet az ember, és amelynél már éppen a szégyenében kezd érezni valami óriási élvezetet...”

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij (1821–1881)
orosz regényíró, elbeszélő

„Az igazság abban a pillanatban igazságtalansággá válik, mihelyt a gyűlölet segítségével kívánják megvédeni, vagy ami ugyanazt jelenti: önmegsemmisítés a gyűlöletet az igazság szolgálatába állítani.

A gyűlölet mindent felemészítő energiája megöli a bizalmat, az emberi kapcsolatokat, véget vet az egyén integritásának, és ezért lelkileg előbb semmisíti meg magát az egyént, mint állítólagos ellenségét. Ebből kiindulva megállapíthatjuk: gyűlöletben élni annyit jelent, mint halálban élni.”

Leszek Kolakowski (1927–) lengyel filozófus

(*meg ne keményedjék közületek valaki a bűn csábításától*)
„Nagy elme és mély érzés szenvedésre, fájdalomra kötelez. Az igazán nagy emberek, azt hiszem, igen nagy fájdalmat hordoznak ezen a földön...”

Dosztojevszkij

(*ha azt a bizalmat, amely kezdetben élt bennünk, mindvégig szilárdan megtartjuk*)

„Bármikor csak a szolgálát szólíthatja az ember – s az Istent.”
Osvát Ernő (1876–1929) szerkesztő, író, kritikus

(*buzdítások egymást minden egyes napon*)

...a gyermek még a legnehezebb ügyekben is igen-igen fontos tanácsot tud adni.

Dosztojevszkij

(*a bizalmat, amely kezdetben élt bennünk...*)

„Ó, jól tudom, hogy hiábavaló visszahajolni a múltba. Bi-

zony, életem már tele van halottakkal. De leginkább halott a halottak közül az a kisfiú, aki voltam. És mégis, ha eljön az óra, ő foglalja el az első helyet életemben.”

Georges Bernanos (1888–1948) francia író

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Nem elég, ha valaki azt mondja, hisz Istenben, de nem olvassa az ígét. Az ember természetéből kifolyólag bűnös, ezért inteni kell magát és másokat Isten ígéjének olvasására, hogy megmaradjon a jó cselekvésében. Az Úrban bízunk egyedül, és várjuk azt az áldást, amit Isten akar adni az ő ígéjén (amely törvény és evangélium) keresztül.

„Vigyázzatok, testvéreim, senkinek ne legyen közületek hitetlen és gonosz szíve.” Ez azt jelenti, hogy a nehézségek úgy megnyomorítják, hogy már nem tudja hinni azt, hogy a nehézség az ő javát szolgálja. Egyfolytában kérni kell Istent, hogy a felé irányuló szeretet megmaradjon. Mi

Atyánk, legyen meg a te akaratod! A nehézséget el kell tudni fogadni, mint Jób: ha most a rossz jut nekünk, abban is lehet Isten építő szándéka.

A hitetlen szív azt jelenti, hogy elmerülünk a világban, annak életmódja hatalmasodik el rajtunk, abban jól érezzük magunkat, bebiztosítjuk magunkat komforttal, és elfelejtjük Istent. A gonosz szív az, amikor zúgolódunk Isten ellen, felnagyítjuk a bajt, és ráadásul Istent okoljuk mindenért. Ebből kifolyólag keserűvé válunk. Buzdítsuk egymást, amíg tart a ma! Az első szeretet maradjon meg bennünk! Buzdítsuk egymást, mert a keresztény ember se tud magában küzdeni, csak együtt többi keresztény társával.

Nem mindennap vagyok száz százalékos istengyermek. Sokszor még imádkozni sem tudok. A szívem legyen befogadó, nem kemény, hogy amit Isten mond, azt elfogadjam. El kellene jutni odáig, hogy itt a földön az élet nem örök, de ez ne nyomjon le minket lelkileg, ne terheljen meg úgy, hogy elveszítsük az örök élet örömét, illetve azt, hogy az örök élet felől ez az élet is örömteli.

Cserháti Sándor: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt második levele

Luther Kiadó, Budapest, 2009.

„Vegyétek újra kézbe a boldog emlékezetű Pálnak, az apostolnak levelét! Mi az, amiről először írt nektek még az evangélium hirdetésének kezdetén? Az igazságnak megfelelően és a Lélektől áthatva szolt hozzatok...”

Római Kelemen

Aki írásmagyarázói feladatra vállalkozik, tulajdonképpen két távoli pillér között feszülő távolságot akar áthidalni. Az egyik pillér az írásmű szerzője, akinek valamiféle közlendője van, a másik pillér az olvasó, akihez a szerző szólni akar. A két fél között a megértés egyáltalán nem könnyű, hiszen mindkettő önmagába zárt egység, főként, ha korszakok választják el őket egymástól. Az írásmagyarázó feladata éppen az, hogy a megértés hidját építse ki közöttük.

Még a tőlünk távoli múltban élt szerző esetében is törekednünk kell mondani- valójának minél hűségesebb megszólaltatására, különben az olvasó önmagába volna befalazva, és nem gazdagodhatna mások gondolatai és nézetei révén. Ha ez a felismerés minden írásművel kapcsolatban helytálló, sokkal inkább az a Szentírás köny-

veinek esetében, amelyeknek szerzői Isten nevében kívánnak szólni, és nem a magukéban.

Az *Út a Könyvhöz* című bibliai kommentársorozat új kötetében dr. Cserháti Sándor, az újszövetségi írásmagyarázat professzora röviddel Pál korinthusiakhoz írott első levelének magyarázata után a Második korinthusi levél kommentárját is az olvasók elé tárja. Mély merítésű és nagy ívű munkájában a megértés és megértetés hídépítésén túl a szerző arra is vállalkozik, hogy tudományosan megalapozott szövegkritikai elemzései és következtetései ne csak azok számára legyenek érthetőek, akik hivatásszerűen foglalkoznak a Szentírás titkaival, hanem – elsősorban – a szenvedélyes bibliaolvasók számára, akik tudományos előképzettség nélkül is mélyebb és megalapozott bibliaismeretre szeretnének szert tenni. A két igény, a tudományosságnak és a bibliamagyarázat olvashatósságát tételének az igénye, az aprólékos exegetikai analízis és a könnyen érthető szövegmagyarázó gondolatmenetek együtt alapozzák meg a kötet áttekinthető szerkezetét és tartalmának stílusát.

500 oldal • 143x202 mm • keménytablás • 4200 Ft